

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * OKTÓBER * PAŹDZIERNIK 1996 * Č. 10 (461) CENA 85 GR. (8500 zł)

Vystúpenie košického súboru mažoretiek v Jurgove pri príležitosti 450. výročia obce a prehliadky dychoviek zo Spiša a Oravy. Podrobnejšie o tomto podujatí na str. 16-17. Foto: J. Pivočík

POĎAKOVANIE

Ústredný výbor Spolku Slovákov v Poľsku d'akuje Nadáciu pre pomoc krajanom pri Ministerstve zahraničných vecí Slovenskej republiky za finančnú podporu výstavby Domu slovenskej kultúry v Kacvíne vo výške 250.000 Sk.

V ČÍSLE:

Stretnutie na Kazimierzi	2
Súdna ochrana menšíň v medzinárodnom práve	3
Z dejín Jurgova	5
Sú Slováci kultúrnym národom?	6
Biskup Dominik Kalata v Novej Belej	6
Pripútaný k obci	7
Blahoželáme	8
Slovenčina im prirástla k srdcu	8
Z histórie oravských obcí - Pekelník	9
V staronovej škole	10
Pomalé premeny	11
Výstavba klubovne pokračuje	12
Krátka z Oravy	13
Najlepší z najlepších	14
Ťažko na cvičisku, ľahšie v boji	15
Veľký sviatok pod Tatrami	16-17
Poviedka na voľnú chvíľu	18-19
Citatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SLOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 34-11-27, 32-66-04
fax: 33-09-41

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelný:
JÁN ŠPERNOGA

Zespól:

Peter Kollárik, Jozef Pivočík

Spoleczne kolegium doradcze:
Augustín Andrášák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Lýdia Mšalová, Anton Pivočík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego

Cena prenumeraty dla kól i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 85 gr (8.500 zł)
kwartalnie - 2.50 zł (25.000 zł)
rocznie - 10 zł (100.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadawanych tekstów.

AKO SME ZAČÍNALI

VALENT
KRIŠTOFEK
z Krempáčov

Ako ten čas beží. Uplynulo už skoro pol storočia, a mne sa stále zdá, akoby to bolo len pred niekoľkými rokmi. Pamäťom sa na to veľmi dobre. Hoci som bol mladý, v našej slovenskej rodine sa o tom často hovorilo, takže som si uvedomoval, že pre Slovákov v Poľsku nadišla dôležitá chvíľa. Krajania sa začali organizovať, aj keď nevedeli, či im štát spolkovú činnosť povolí. Stalo sa tak kdesi na prelome roku 1945. Prvá správa o tom, že Slováci sa chystajú založiť svoj Spolok, prišla, ak sa nemýlim z Nedece, alebo Kacvína. Mnohí krajania tomu nechceli veriť. Pamäťali sa na prenasledovania v medzivojnovom období, a tým viac po vojne, keď sme dlhé mesiace žili v stálom ohrození.

Prvým predsedom Spolku Slovákov a Čechov v Krempachoch sa stal môj otec, Valent KRIŠTOFEK. Vo výbere boli aj Jakub Kačmarčík, Valent Surma, Vojtech Surma, Michal Galiniak, Michal Petrášek, Valent Kovalčík, Ján Kovalčík a ďalší. Pomaly sa začala rozvíjať aj kultúrna činnosť. Kdesi v roku 1947 do Krempáčov prišiel vtedajší novotargský starosta, ktorého meno si už nepamäťam, a povedal, že môžeme rozvíjať svoju kultúru a slovenské školstvo. Krajania boli vtedy mimoriadne súdržní. Keďže otec bol predsedom, dvere sa u nás v podstate nezatvárali. Prichádzali nielen naši krajania, ale aj z Kacvína, Nedece, Nižných Láپš, Jurgova, Čiernej Hory a pod. Popri otcovi som teda aj ja mal možnosť zúčastňovať sa na krajanskom hnutí. V roku 1952 otec ustúpil z funkcie predsedu Spolku, a na jeho miesto bol zvolený mladší krajan, Ján Kovalčík. Tým vznikla šanca získať pre krajanské hnutie ešte viac mladých ľudí. Ved' mladí sa s mladými vždy skôr dohodnú. Myslím si, že aj dnes by sa získavanie mládeže do našej organizácie malo stať najdôležitejšou úlohou v každej miestnej skupine.

ANNA
ČERVEŇOVÁ
z Chyžného

Spomienky na vznik Spolku u nás sa mi viažu s obdobím a udalosťami, ktoré sa odoh-

rali ešte v roku 1939, a mali na ne vplyv. Vtedy bol môj otec, Ján SVIDROŇ, jeden z neskorších zakladateľov Spolku v Chyžnom, zatknutý. Koncom augusta 1939 sa aj s mamou vybral na jarmok v Czarnom Dunajci. Večer sa mama vrátila už sama a povedala, že žandári, nevedno prečo, zobraли otca aj s jeho kamarátom, Ludvikom Ľapajom zo Sučej Hory-Hladovky. Zviazali ich, a bez slova vysvetlenia niekom odviezli. Po niekoľkých dňoch sme sa dozvedeli, že sú vo väzbe v Czarnom Dunajci. Keď sme sa za ním vybrali, nepustili nás k nemu, len cez zatvorené dvere sme sa od neho dozvedeli, že ho vypočúvali, bili pažbami pušiek, a že na druhý deň ho majú niekde vyviezť. Daramo matka prosila veliteľa, aby jej muža pustili, že zostane sama s 9 deťmi. Nič nepomohlo. Medzitým 1. septembra vypukla II. svetová vojna, bol veľký chaos, a my sme už pomaly prestávali dúfať, či otca ešte niekedy uvidíme. Vrátil sa, zničený, až po troch mesiacoch a vtedy sme sa dozvedeli, že ich na jarmoku ktosi špehoval. A keďže Slováci boli vtedy podozriví, tak ich jednoducho zobraли.

Spomínám si ešte aj na ďalšiu udalosť z roku 1939 - voľby prezidenta Tisa. Do Jablonky prišiel vtedy nejaký tajomník z Dolného Kubína a vyberal zástupcov Oravy na voľby. Tak som sa aj ja, slúžka a mladé dievča, mohla zúčastniť v Bratislave tejto udalosti.

Vojnové roky prešli, nastal konečne mier, ale tu sa dozvedáme, že Oravu a Spiš znova zaberie Poľsko. Mnohí sa s tým nemohli zmieriť. Samozrejme, že medzi nimi nechýbal ani otec. Nezabudol ešte na príkoria, ktoré musel ako Slovák znášať v minulosti. Začalo sa teda s organizovaním Slovákov. Otec sa stretával o.i. s Andrejom Fulom, Karolom Capiakom, Jozefom Žolnom, Jánom Záchymským a ďalšími. Pripravovali listiny, do ktorých sa pozapisovalo vyše 85 % ľudí, a takto sa vytvárali základy na vznik spolkovej činnosti. Prvé stretnutia, spočiatku organizované v tajnosti, sa konali u Fulovcov, u nás doma, ba chodili aj do Jablonky. V Chyžnom, na obranu pred bandami, bola založená slovenská milícia, ktorá sa v roku 1946 zúčastnila v Podvuku aj boja pri kostole. Hoci neskôr poľské vojsko Oravu obsadilo, naši krajania už svoj cieľ, založiť Spolok, z ruk nepustili. V roku 1947 sa ich snahy naplnili. Otca potom zvolili za prvého predsedu MS SSP v Chyžnom, a začalo sa aj s vyučovaním slovenčiny. Vznikli prvé súbory, ktoré u nás viedol Jozef Omylak, robili sme tanecné zábavy, neskôr bola založená krajanská klubovňa, takže život v obci sa aj po tejto stránke zdarne rozvíjal. Snaha krajanov teda nebola zbytočná, dosiahli to, po čom túžili. Teraz len treba, aby sa v práci, ktorú začali, aj nadálej pokračovalo.

EMIL
KULAVIAČ
z Dolnej Zubrice

Na obdobie po skončení II. svetovej vojny a prvé stretnutia krajanov, smerujúce k založeniu Spolku sa veľmi dobre pamätám. Začalo sa to prakticky od prvých mesiacov po vojne. K prvým organizátorom krajanského hnutia u nás popri Jánovi Kovalíkovi, Ignácovi Pavlákovi, Františkovi Balážovi, Eugenovi Kottovi a ďalších, patril aj môj otec - Ignáč KULAVIAČ.

Spomínam si na časte (skoro každú druhú nedelu) organizované stretnutia krajanov, ktorých som sa zúčastňoval s otcom aj ja. Bývali sme vtedy nad požiarou zbrojnicou, a mnohé schôdze sa konali aj u nás. Otec chodieval na schôdze tiež do Kovalíkov a do Veľkej Lipnice, kde sa stretával o.i. s Lukášom Karnafelom a Andrejom Cisárikom. Pre mňa, vtedy 16-ročného mládenca to bola veľmi dobrá škola života. Mal som možnosť získavať dôležité skúsenosti v priamom kontakte s ľuďmi, ktorí sa pričinili o vznik krajanskej organizácie. Veľmi intenzívne som prežíval to, že otec, tak ako aj celá naša rodina sme Slováci, ktorími sme sa nikdy neprestali cítiť, a že chceme aj pre ďalších urobiť niečo dobré. Na druhej strane ma samozrejme lákala aj tá štipka nebezpečenstva a snáď aj dobrodružstva, ved' na mnohé stretnutia sme chodili v tajnosti.

Ako vieme, po vojne bola situácia tu na Orave dosť napäťá. Naši krajania sa nijako nemohli zmieriť s tým, že Orava a Spiš znova pripadli k Poľsku. Aj preto sa húfne hlásili k slovenskej národnosti. V každej dedine na Orave sa vtedy k slovenskému pôvodu priznávalo nad 90 % občanov. Prejavovali tým, bez ohľadu na nepriaznivé okolnosti, svoj kladný vzťah ku všetkému, čo bolo a je slovenské. Delegácia krajanov z Oravy, ktoréj členmi boli o.i. Ján Kovalík, Andrej Cisárik, môj otec a ďalší, navštívila niekoľkokrát pred vznikom Spolku vtedajšieho československého konzula v Katoviciach, Dr. Mateja Andráša. Bol to práve on, kto úprimne podporoval ich snahy, a v mnohom poradil a pomohol. Potom, ako bol v roku 1947 náš Spolok na svete, rozbehla sa aj naša kultúrno-spoločenská činnosť. Organizovali sa zábavy, zakladali klubovne, slovenské školy a podobne. Svojich ľudí sme navrhovali tiež do urbárov a za richtárov. V Jablonke vzniklo centrum krajanskej činnosti, bol tu vytvorený OV Spolku na Orave. Jeho predsedom sa stal Andrej Cisárik z Veľkej Lipnice, a za podpredsedu bol zvolený Ján Kovalík od nás. Krajanská práca sa mohla rozbehnúť v plnom prúde. Ja osobne som neskôr (v rokoch 1958-)

59) pracoval ako šofér na OV Spolku v Jablonke. Vozil som vtedajšieho predsedu OV na Orave, ktorým sa po odchode A. Cisárika stal Ján Kovalík. Do rozvoja krajanskej činnosti sa zapojila aj celá naša rodina. Manželka Angela desiatky rokov vyčovala v miestnej ZŠ slovenčinu, a syn Róbert vykonáva v súčasnosti funkciu predsedu OV na Orave. Je dobre, že sa snahy krajanov spred päťdesiatich rokov ďalej rozvíjajú a naša organizácia dáva o sebe vedieť aj naďalej. Je to potešiteľné.

ADAM
ŠOLTÝS
z Nižných Láp

Ked' vznikal nás Spolok, bol som ešte veľmi mladý, preto - pravdu povediac - jeho

začiatky poznám skôr z rozprávania starších krajanov. Po druhej svetovej vojne, aj keď sa to zdá neuveriteľné, bolo v našej obci veľa obyvateľov slovenskej národnosti. Mnohí sa nevedeli vyrovnať s faktom pripojenia Spiša k Poľsku, preto odišli na Slovensko. Medzi nich patril aj môj otec, ktorý sa aj s ďalšími Spišiakmi natrvalo usadil v Kežmarku...

Nižnolapšanskí krajania patrili v povoľnových rokoch k najaktívnejším na Spiši. Preto nečudo, že v počiatcoch obdobia sa Nižné Lapše stali centrom krajanského hnutia. Práve tuná začal svoju činnosť Obvodný výbor na Spiši, a od septembra 1947 aj prvá škola so slovenským vyučovacím jazykom. Krajania sa scházali u Andreja Špirku, Petra Goreľa, alebo u A. Repiščaka. Na jednom zo stretnutí bol prítomný aj vtedajší konzul Československej republiky, dr. Matej András. Už v prvej polovici roka 1947 pracoval v N. Lapšoch prípravný výbor, na ktorého zorganizovaní mali najväčší podiel A. Špirka a P. Goreľ. Formálne bola miestna skupina založená 15. augusta 1947, a jej

prvým predsedom sa stal spomínaný Peter Goreľ, a podpredsedami boli Andrej Stanek a Anton Kovalík. Výbor MS v Nižných Lapšoch kladol veľký dôraz na slovenské školstvo, na vyberanie členského a neskôr aj na rozvoj čitateľskej základnej Života...

50 rokov v živote človeka je dlhé obdobie. Za ten čas sa u nás veľa zmenilo. Mnohí krajania nás už navždy opustili, viacerí - kedy sú aktívni - sa vzdali svojej činnosti, ďalší podľahli polonizácii uskutočňovanej v školstve, náboženskom živote a iných oblastiach. Došlo dokonca k tomu, že pred niekoľkými rokmi bola vnútri kostola vmučovaná a posvätená pamätná tabuľa plebisitnému činiteľovi Wojciechovi Halczynovi, ktorý sa „zaslúžil“ o pripojenie Spiša a Oravy k Poľsku. Máme teda baču z Lendaku v kostole, zatiaľ čo náš rodák, účastník Varšavského povstania, kňaz Józef Stanek, má pamätnú tabuľu z vonkajšej strany kostola, kde ju v podstate mälokto vidí...

Zaznamenali: PETER KOLLÁRK
JOZEF PIVOVARČÍK

STRETNUTIE NA KAZIMIERZI

15. augusta tohto roka sa v Krakove konal Deň kultúry slovenskej menšiny v Poľsku. Uskutočnil sa v rámci známej krakovskej kultúrnej akcie Umelecké leto '96, počas ktorej sa Krakovčania, ale aj turisti majú možnosť oboznámiť s dejinami a kultúrou tohto starobylého mesta.

V tomto roku bol Deň kultúry slovenskej menšiny trocha skromnejší ako vlni, k čomu prispela - ako nám povedal predseda krakovskej MS SSP Jerzy M. Božyk, príliš malá dotácia Oddelenia kultúry mesta Krakova. Slovenské podujatie v Krakove sa konalo pri ulici Wolnica, v známej štvrti Kazimierz. Slávnosť otvoril tajomník ÚV SSP L. Molitoris a predseda MS SSP v Krakove J.M.

Božyk, ktorí privítali zhromaždených a zvlášť obyvateľov Kazimierza. Na úvod kultúrneho programu vystúpil už spomínaný krakovský džezmen a predseda MS J.M. Božyk, ktorý zahral a zaspieval dve skladby slovenského skladateľa G. Dusíka - Rodný môj kraj a Kde moja rodná zem.

V ďalšej časti sme mali možnosť vidieť a počuť Oravské sexteto z Chyžného, v ktorom pôsobí šesť dievčat (H. Sobczaková, E. Łaciaková, E. Łaciaková, K. Tisonczykowá, N. Kulasiaková a A. Kulaviaková). Poznamenajme, že tento spevácky zbor vznikol pred štyrmi rokmi práve na krakovskom festivale náboženskej piesne Sakrosong. Dievčatá z Chyžného zaspievali niekoľko slo-

venských ľudových piesní, vtom o.i. Dolina, dolina; Dedinka v údoli; Jedna ruže dve ruže a ďalšie. V druhej časti svojho vystúpenia zaspievali aj oravské regionálne pesničky, napr. Choč na tim Chyžnym; V babej guže byvom; Volože a ďalšie. V závere programu opäťovne vystúpil J. M. Božyk, ktorý tentokrát zahrával niekoľko slovenských evergreenov, ale aj vlastné skladby.

V minulom roku sa počas Dňa kultúry slovenskej menšiny v Poľsku prijal pekný zvyk. Po oficiálnej časti programu dievčatá z Chyžného prešli na Hlavné námestie v Krakove, kde sa nachádzajú kvetinové stánky. Tu opäťovne zazneli slovenské pesničky v ich podaní. Najkrajšie kvety za svoj spev dostali dievčatá pri kvetinovom stánku Zuzanny Bieńkowskej.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Vyhľadáva J. M. Božyk

Tajomník ÚV L. Molitoris a Oravské sexteto z Chyžného

SÚDNA OCHRANA MENŠÍN V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

DOKONČENIE Z Č. 9/96

V rámci Rady Európy (ďalej „RE“) ako regionálnej európskej organizácie došlo k vypracovaniu viacerých dokumentov, ktoré sa týkajú oblasti ochrany práv menšíň. Najvážnejším z nich je Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej „Dohovor“) z r. 1950, hoci chráni menšiny iba nepriamo. Významné miesto je možné prisúdiť i Európskej charte mestnej samosprávy, priatej Radou Európy 15. októbra 1985, ktorá zakotvením demokratického a decentralizovaného systému mestnej samosprávy umožňuje praktickú realizáciu práv menšíň na mestnej úrovni.

Z dokumentov, ktoré majú povahu nezáväzných odporúčaní alebo návrhov, je potrebné uviesť Európsku chartu regionálnych a menšinových jazykov priatú 5.11.1992 ministerskou komisiou RE, ktorá ešte nenadobudla platnosť. Ďalej sú to odporúčania RE č.1139/1990 (o právach menšíň) a č.1201/1993, ktoré obsahujú návrh Dodatkového protokolu o právach národnostných menšíň k Dohovoru. Informačný význam majú i návrhy Európskeho dohovoru na ochranu menšíň vypracované Európskou komisiou pre demokraciu cestou práva (pomocný orgán RE), tzv. Rakúsky návrh dodatkového protokolu k Dohovoru, či obdobný návrh Európskej Akadémie v Bolzane.

Za zmienku stojí i Listina menšinových práv, ktorú vypracovala komisia expertov RE pre ochranu menšíň v r. 1992.

Nový pohľad na problematiku prináša Rámcový dohovor RE o ochrane národnostných menšíň podpísaný 1. februára 1995, 21 členskými štátmi RE, včítane Slovenskej republiky. Tento dohovor nadobudne platnosť po ratifikácii dvanásťimi signatárskymi štátmi. Zatial tak však urobili iba tri z nich (Rumunsko, Španielsko a Slovensko).

Súdna ochrana menšinových práv v rámci RE je zabezpečená už spomenutým Dohovorom. Tento dohovor prijatý dňa 4. novembra 1950 platí od roku 1953 pre členské štaty RE. Od roku 1950 prešiel značným vývojom. Rozšíril sa o 10 protokolov (platí zatiaľ 8 z nich), ktoré upravujú nové ľudské práva a rozvíjajú existujúce.²⁵ Rozbor základných práv zaručených Dohovorom presahuje rámcu tohto článku. Nás budú zaujímať len tie ustanovenia Dohovoru, ktoré umožňujú spojiť jeho mechanizmus s otázkou menšíň. Dohovor zriadil pre zaistenie dodržiavania zmluvnými stranami dva orgány súdnej povahy: Európsku komisiu ľudských práv a Európsky súd ľudských práv (ďalej „Súd“). Významné úlohy pri aplikácii Dohovoru má

aj Výbor ministrov RE, ako aj ďalšie orgány.²⁶

Práva stanovené Dohovorom sú vynútiteľné ako na medzinárodnej, tak aj na národnej úrovni. Rozdiely vo vynútiteľnosti vyplývajú z rozdielov medzi jednotlivými právnymi systémami v jednotlivých štátach. Vo Veľkej skupine štátov má Dohovor postavenie vnútroštátneho práva, do ktorého bol transformovaný zákonný spôsobom. Naproti tomu vo Veľkej Británii alebo škandinávskych štátach nemá takýto štatút, avšak vnútroštátne poriadky týchto štátov už príslušné ľudské práva ochraňujú a Dohovor sa používa ako pomôcka pri výklade domácej legislatívy. Ak vnútroštátne právo (po vyčerpaní všetkých dostupných prostriedkov) neposkytne ochranu príslušného práva, môže sa pristúpiť k medzinárodným inštitúciám, teda predložiť sťažnosť Komisii alebo Súdu.²⁷

Ratifikáciou Dohovoru štáty akceptujú jurisdikciu Komisie pre prijatie sťažnosti od iných štátov. Fyzické osoby alebo skupiny súkromných osôb (teda aj niekoľko zástupcov menšíny) môžu v zmysle čl. 25 Dohovoru podať sťažnosť, iba ak ich domovský štát uznal príslušnosť Komisie prejednať individuálnu alebo kolektívnu sťažnosť v zvláštnej deklarácii (k 1.1.1991 tak urobili všetky zmluvné strany). Podmienky prijatia takejto sťažnosti sú stanovené v článkoch 26 a 27 Dohovoru nasledovne:

1. Došlo k vyčerpaniu všetkých možných vnútroštátnych opravných prostriedkov,
2. uplynula 6-mesačná lehota od konečného vnútroštátneho rozhodnutia poslednej inštancie,
3. podanie nie je anonymné,
4. sťažnosť nie je totožná so žiadosťou už prejednanou Komisiou, alebo so sťažnosťou predloženou inej medzinárodnej vyšetrovacej inštancii a pokial neobsahuje žiadne nové dôležité informácie.

Jurisdikcia Komisie a Súdu je rozdelená medzi nich a z toho vyplýva dvojstupňové konanie. Podľa dosiaľ platnej úpravy sa jednotlivci, nevládne organizácie či skupiny osôb môžu obrátiť iba na Komisiu. Konanie pred Súdom môžu iniciovať iba zmluvné strany a Komisia. V zmysle Dodatkového protokolu č. 9, ktorý doposiaľ nenadobudol platnosť, však bude možný i opak, pokial ho členské štáty RE ratifikujú.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že Dohovor zveril časť právomoci i Výboru ministrov. Okrem dohľadu nad výkonom rozsudkov Súdu je to tiež právomoc rozhodovať o merite veci namiesto neho, ak mu nebola vec v stanovenej lehote predložená. Vzhľadom na pripravované zmeny v Dohovore, ktoré sa budú v značnej miere týkať aj

právomoci a štruktúry súdnych orgánov, postačí, ak sa obmedzíme na túto stručnú charakteristiku právomoci uvedených orgánov.²⁸

Ako sme už uviedli, Dohovor vo svojom rámci neposkytuje priamu ochranu menšinových práv. Prístup zástupcu alebo zástupcov menšíň k mechanizmu Dohovoru zabezpečuje jej čl. 14, tzv. nediskriminačná klauzula, ktorá uvádzá pojem menšina v nasledovnej súvislosti: „Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom, musí byť zaistené bez diskriminácie založenej na akejkoľvek príčine ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmysľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menštine, majetok, narodenie alebo iné postavenie.“

Ak sa teda príslušník menšiny alebo skupina osôb reprezentujúcich menšinu chce úspešne dostať pred Komisiu, musí sa dovolávať uvedeného článku, avšak len v súvislosti s porušením niektorého z iných článkov Dohovoru, pretože čl.14, podobne ako čl.26 MPOPP nemá samostatné uplatnenie. V prípade, ak žiadateľ nesformuluje svoj návrh v spomínanom zmysle, Komisia konštatuje: „...že žaloba spadá mimo rámca ustanovení Dohovoru...“ Dohovor nezahŕňa žiadne práva menšíny ako takej a ochrana individuálnych členov je obmedzená na právo nebyť diskriminovaný v rámci práv poskytovaných Dohovorom z dôvodov príslušnosti k menštine²⁹.

Komisia pre ľudské práva sa zaoberala viacerými prípadmi z danej oblasti, ktoré môžeme zatriediť do viacerých skupín podľa jednotlivých druhov prác, ktorých sa dovolávali. V oblasti práva používať menšinový jazyk v súdnom a správnom konaní sa pred Komisiou objavilo viaceré prípady bretónskej menšiny vo Francúzsku. Napr. sťažnosť č.10210/82 prišla od Bretónca, ktorý žiadal prekladateľa pred francúzskym súdom v zmysle snáh o podporu bretónskej identity, pričom sa dovolával čl. 6 (právo na spravodlivé prerokovanie) a čl.14 Dohovoru. Komisia vo svojom stanovisku o nepriateľnosti sťažnosti konštatovala: „Žiadateľ sa tiež dovoláva čl.14 v tomto zmysle tvrdiac, že bol diskriminovaný ako člen národnostnej menšiny. Neprekázal však, že s ním bolo nakladané odlišne od iných obvinených, ktorí sa, súc schopní rozumieť konaniu, bránili v inom jazyku“.³⁰

V prípade Bideault proti Francúzsku 31, mala Komisia preskúmať otázku, či čl.6 ods. 3 pís. e) (Právo na bezplatnú pomoc tlmočníka) a čl.14 Dohovoru boli porušené odmietnutím súdu vypočut' svedkov, ktorí si želali hovoriť po bretónsky bez toho, aby najprv preskúmal, či vôbec hovoria po francúzsky. Komisia usúdila, že rozhodnutie bolo založené na ustanovení francúzskeho trestného poriadku, podľa ktorého tlmočnícke služby náležia len takému obvinenému alebo svedkovi, ktorý dostatočne neovláda

francúzsky jazyk. V tejto súvislosti Komisia konštatovala, že čl.6 ods. 3 písm. e) nezaručuje právo svedka vypovedať v jazyku podľa svojho výberu. Keďže svedkovia v tomto prípade nepotvrdili, že neovládajú francúzsky jazyk. Komisia tiež poprela porušenie čl.6 ods. 1 a čl.14.

Podobne v prípade Isop proti Rakúsku Komisia poprela, že Dohovorom je garantované právo na jazykovú slobodu, keď sa sťažovateľ dovolával práva používať slovinščinu jazyk v občianskoprávnom kontraní.³²

V oblasti práva na vzdelenie v menšinovom jazyku resp. práva prístupu k školám v menšinovom jazyku je významným a zrejme aj najdôležitejším prípadom týkajúcim sa diskriminácie menšína v zmysle čl.14 tzv. Belgický jazykový prípad. Podstatou sťažnosti, ktorú podala skupina po francúzsky hovoriacich rodičov, bolo spochybnenie skutočnosti, že ich deti nemajú prístup do frankofónnych škôl na predmestiah Bruselu, a to výlučne pre miesto pobytu rodičov, kým flámsky hovoriace spoločenstvo nie je takto obmedzované. Z viacerých nastolených sporov Súd konštatoval porušenie iba v jednom prípade. Totiž belgické zákonodárstvo umožnilo deťom, ktoré hovorili po holandsky, ale žili vo frankofónnych oblastiach, prístup do holanských škôl v susediacich oblastiach bez poskytnutia obdobného práva deťom hovoriacim po francúzsky. Súd v tejto súvislosti vyhlásil, že ide o porušenie protidiskriminačných ustanovení čl.14 v spojení s článkom 2. Protokolu č.1 nasledovne: „Podmienka trvalého bydliska nie je stanovená v záujme školských zariadení z administratívnych alebo finančných dôvodov, ale vyplýva z úvah týkajúcich sa iba zreteľa jazykového. Navýše, dané opatrenie plne nerešpektuje vzťah primeranosti medzi použitými prostredkami a sledovaným cieľom u väčšiny sťažovateľov a ich detí.“³³

Užívanie práva na prístup k menšinovým školám nebolo teda podľa Súdu zaručené všetkým bez diskriminácie, založenej predovšetkým na používaní určitého jazyka.

Uvedený belgický jazykový prípad zasahoval aj do oblasti práv týkajúcich sa rodinného života (čl. 8 Dohovoru). Súd však vysvetlil rozsah čl. 8 veľmi úzko a skonštatoval, že k porušeniu nedošlo nasledovne: „Toto ustanovenie žiadnym spôsobom nezaručuje právo byť vzdelený v jazyku jedného z rodičov prostredníctvom štátnych orgánov alebo ich pomocou. Okrem toho právna úprava vedie určitých rodičov k separácii od svojich detí, pričom táto separácia nie je touto legislatívou ukladaná, ale vyplýva z výberu rodičov, ktorí umiestnia svoje deti do škôl situovaných mimo holanského unilinguálneho regiónu iba za účelom vyhnutia sa tomu, aby neboli vyučované v holanskom

jazyku, ktorý je jedným z belgických úradných jazykov.“³⁴

Čo sa týka ostatných kategórií práv menšína uvedme, že napr. čl.11 chráni právo na pokojné zhromažďovanie a združovanie menšína, takže možno predpokladať prípadné úspešné dovolávanie sa tohto ustanovenia, ak by niektorý z členských štátov toto právo neodôvodnenie popíeral, i keď sa takýto prípad pred Komisiou ešte neobjavil.³⁵

Diskriminácia menšína môže byť za určitých okolnosti pokladaná nielen za porušenie čl.14, ale tiež čl.3, ktorý zakazuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, ako to Komisia naznačila v prípade východoafrikáckej Aziaty proti Veľkej Británii.³⁶

Čo sa týka tzv. kolektívnych práv, Komisia konštatovala, že právo menšína na sebaurčenie nie je Dohovorom garantované konkrétnie v prípadoch č. 6742/74 (Nemci pochádzajúci z bývalého Česko-Slovenska) a č. 7230/75, ktorý sa týka autochtónnej populácie Surinamcov v Holandsku, podobne ako neuznala kolektívne aspekty práv Slovincov v Rakúsku či Laponcov v Nórsku.³⁷

Záver

Súdna ochrana menšína sa v medzinárodnom práve udomáčňuje veľmi pomaly i napriek tomu, že má relativne dlhú tradíciu (petičné konanie v prospech menšína pred Radosťou Spoločnosti národov). Potreba ochrany menšinových práv na medzinárodnej úrovni sa však vzhľadom na neustále vznikajúce etnické či náboženské konflikty, javí nevyhnutnou najmä z pohľadu rastu autority medzinárodných organizácií, ako sú OSN či Rada Európy.

Mechanizmy súdnej ochrany menšína pred orgánmi OSN súdnej povahy disponujú značne obmedzenými možnosťami, danými úzkym katalógom práv, ktoré možno v ich rámci uplatňovať. Spomedzi uvedených systémov má nesporné prioritu mechanizmus obsiahnutý v Medzinárodnom pakete o občianskych a politických právach a v Opčnom protokole k tomuto paktu, ktorý zabezpečuje ochranu aspoň niektorých zo základných práv menšína. Riešením spomínanej relatívne nepriaznivej situácie by mohlo byť prijatie Medzinárodného paktu o právach menšína na úrovni OSN, ktorý by jedenak sformoval medzinárodný štandard menšinových práv, ktorý vlastne ešte v ucelenej podobe neexistuje a taktiež by zabezpečil možnosť dôslednej ochrany práv menšína pred medzinárodným orgánom súdnej povahy. Základom uvedeného paktu by mohla byť napr. Deklarácia OSN o právach osôb patriaciach k národnostným, etnickým či náboženským menšinám (Rezolúcia OSN č. 47/135 z r.1992) s tým, že by sa pre jeho aplikáciu využil existujúci mechanizmus MPOPP alebo by v jeho rámci došlo k vy-

tvoreniu špeciálneho Výboru alebo Súdu pre ochranu práv menšína. Podľa nášho názoru je taktiež potrebné vychádzať z individuálneho poňatia menšinových práv v zmysle MPOPP, hoci existenciu určitých kolektívnych prvkov v niektorých právach nemožno poprieť. Konцепcia kolektívneho chápania práv menšína by mohla narušiť už i tak relativne krehkú stabilitu v mnohých svetových regiónoch.

Obdobným spôsobom je, podľa nášho názoru, potrebné nazerať i na súdnu ochranu menšína v zmysle Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Mechanizmus uvedeného Dohovoru má predpoklady stať sa najúčinnejším a najprepracovannejším systémom ochrany menšína za predpokladu, ak dôjde k schváleniu Dodatkového protokolu k Dohovoru o právach menšína, ktorý je obsiahnutý v odporúčaní č.1201 (1993) Parlamentného zhromaždenia Rady Európy. Obtiažnosť zmeny nazerania na otázkou menšinových práv demonštruje v tejto súvislosti i skutočnosť, že uvedený protokol zatiaľ neakceptovali napr. také štáty ako Veľká Británia a Francúzsko.

JUDr. Juraj JANKUV
Právnická fakulta UPJŠ, Košice

P O Z N Á M K Y:

25/ Bližšie pozri AZUD, J.: *Medzinárodné mechanizmy kontroly a ochrany ľudských práv*, Právny obzor, 1991, č. 3, s. 97,99.

26/ Tamtiež, s. 97.

27/ Tamtiež, s. 97- 98.

28/ Bližšie pozri ŠTURMA, P.: *Aktívni legitimace a procesní zpôsobilosť v řízení před Evropskou Komisíí a Evropským soudem pro lidská práva*. Právnik 1992, č. 6, s. 493 a nasl.: TRECHSEL, S.: *Ako podať sťažnosť pre porušenie ľudských práv Európskej komisii pre ľudské práva*. Justičná revue 1993, č. 9, s. 1- 16.

29/ EHCR Commission, Application No. 8142/78, X. vo Austria, 18 decisions and Reports 1979, s. 88, 92-93.

30/ EHCR Commission, K vs France, 35 Decisions and Reports, 1984, s. 203, 207.

31/ EHCR Commission, Application No. 11261/84, 48 Decisions and Reports 1986, s. 232.

32/ Dielo cit. v pozn. 13, s. 276.

33/ GOMIEN, D.: *Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach*. Ister Science Press, 1993, s. 86, 93.

34/ Dielo cit. v pozn. 13, s. 279.

35/ Tamtiež.

36/ Bližšie pozri tamtiež, s. 280.

Z DEJÍN JURGOVA

POKRAČOVANIE Z Č. 9/96

V lete 1877 bolo uväznených 12 obyvateľov Jurgova za to, že kládli odpor komisii pracujúcej pri triedení a komasácii pôdy.

Na bojiskách prvej svetovej vojny zahynulo 22 Jurgovčanov. Hoci technika zabijania bola oveľa dokonalejšia v druhej svetovej vojne, práve z prvej sa domov nevrátilo štyrikrát viac mužov, ako z druhej.

13. októbra 1922 poľskí žandári zabili v Jurgove 22-ročného gorala Jána Pavláka a postrelili Máriu Kráľovú. Onedlho štátne orgány dočasne zatkli v Novom Targu 60 mužov a väznili ich až 9 týždňov. Medzi zatkutými bol o.i. aj otec profesora Miškoviča a moji starí otcovia (Sebastián Čongva a Martin Chovanec).

18. decembra 1932 došlo k lúpežnému prepadnutiu obchodu Rožnickeho krúžku v Jurgove, ktorý viedli moji rodičia. Môj otec, ktorý bol náhodou v noci v obchode, vyplášil výstreli z pištole štyroch či piatich útočníkov a jedného zranil.

Počas povodne v roku 1934 sa utopil jeden občan Jurgova.

Z druhej svetovej vojny sa domov nevrátilo šesť mužov. Zahynuli buďto na území Poľska (Varšava, Ľvov), alebo Slovenska (Ružomberok), v slovensko-poľskom pohraničí (Dukla), ale aj v Holandsku (desiatnik Jozef Tibor) a Taliansku (Jakub Tibor).

Z nemeckého zajatia sa v lete 1940 vrátili traja Jurgovčania, ktorí boli zajatí počas septembrovej kampane roku 1939. Zo zátačekých táborov sa vrátili vďaka intervencii veľvyslanectva Slovenskej republiky v Berlíne, na ktoré sa s prosbou o uvoľnenie občanov slovenského štátu obrátil profesor Alojz Miškovič a môj strýko dr. Sebastián Čongva.

Roku 1945 poľskí vojaci mučili v Jurgove popredných predstaviteľov tamojších Slovákov. Boli medzi nimi o.i. Jozef Lacniak a Andrej Gomboš.

Roku 1945 banda „Ogña“ ukradla z jurgovských pasienkov v Durštine niekoľko desiatok kráv. Nebola to iste náhoda, že škodu utrpeli výlučne slovenskí majitelia.

23. apríla 1948 zhorel dom mojich rodičov (Ján a Mária, rodená Chovancová), bezprávne obsadený roku 1945 a využívaný na strážnicu poľskej armády.

13. júna 1965 sa v Bialke utopil jurgovský farár, kanonik Józef Węgrzyn.

V noci zo 17. na 18. augusta 1977 vyhorela jurgovská urbárska píla.

19. Ľudia, ktorí vošli do dejín

Niekoľkých jurgovských rodákov uznali dejiny za natoľko významných, že sa ich mená dostali do vedeckých publikácií, slovníkov a encyklopédii. Boli medzi nimi občas aj ľudia nepohodlní pre štátny aparát, ktorí

za svoje presvedčenie museli zaplatiť väzením. Môžeme k nim určite zaradiť Szi-lanya, ktorý roku 1831 poburoval Jurgovčanov k neposlušnosti voči pánom, za čo ho uvrhl do väzenia. Nedávno slovenský historik tatranského regiónu Ivan Bohuš pripomemal osobnosť jurgovského vojta Martina Miškoviča z obdobia sporu o poľany. Ten-to odvážny a mûdry šéf jurgovských obyvateľov, pochovaný na kostolnom cintoríne, napísal v liste z 5. júla 1868 adresovanom štátnym orgánom takéto slová: - *Minuli sa časy, keď sa bičovaním a násilím vymáhal majetkové vztahy. My však prehlasujeme, že bez riadnej mapy a pozemkovej knihy neprijmeme komasáciu. Žiadame súd, aby respektoval zákon a nehájil jednostranne vôľu zemepánov.*

V súvislosti so známym sporom o tatranské poľany miestni historici spomínajú aj mená vodcov jurgovskej vzbury v máji 1877, ktorých štátne orgány uväznilo. Na čele vzbury Jurgovčanov, ktorú I. Bohuš mylne nazýva „javorinskou vzburou z roku 1877“, stáli tri osoby: Hanka Vojtasová, Vojtech Maršíňák a vojak na dovolenke Vojtech Šoltýs.

Do dejín vošiel tiež slávny jurgovský zbojník Galajda, ktorý je v literatúre známy aj ako „Galeida vulgo Ruszniak“. Samu Weberu roku 1905 písal, že miestom jeho zbojníčenia boli Zadné Koperszady, kde cez priesmyk pod Kopou viedla jedna z troch ciest zo Spiša do Haliče. Podľa Webera sa Galajda so svojimi dvoma bratmi zaoberal zbojníckym remeslom výlučne v lete, kým v zime pracoval v Jurgove ako mäsiar. Obor z Jurgova majúci ohromnú silu dožil svoj život 30. septembra 1852 na statku Berzewiczyovcov nedaleko Tatranských Matliar. Galajdu ľstivo zlákali na meniny majiteľa statku Michala Laczusa, kde ho zastrelil lesník Adam Mischling zo Šariša. Keďže po výstreloch Jurgovčan ešte žil, dobil ho úderom sekery pastier Jan Laczus.

Ešte známejší a slávnejší bol ďalší človek z tejto spišskej obce: Jan Budz (pribl. 1780-1870 a podľa iných prameňov 1797-1870), ktorý sa preslávil predovšetkým ako pytliač. Jurgovský rodák, o ktorom I. Bohuš píše ako o obyvateľovi Javoriny (javorinský pytliač), bol známy aj ako: Lysý Janek, Lysý Jonek, Kašín Janek, Kašín Jonek, resp. Janek alebo Jonek z Jurgova. Bol to nepochybne goral z Jurgova, hoci sa často zdržiaval v Spišskej Javorine. Iste aj preto ho volali pytliakom z Javoriny. Lysý Janek bol tiež známy ako tatranský sprievodca. Nemožno však predpokladať, žeby mal formálne sprievodcovské oprávnenie. Pytliactvo mu umožnilo dobre spoznať Tatry, preto ho často zamestnávali ako jedného z najlepších sprievodcov. Ako

prvy človek vystúpil na Kriváň, na Ganek a na Vysokú. W.H. Paryski však usudzuje, že okrem Kriváňa to boli skôr výstupy ná Váhu a Galériu a nie na samú Vysokú a Ganek. Roku 1851 Lysý Janek rozprával, že už viackrát bol na Ľadovom štítu a že výstup zo severnej strany nie je príliš ľažký. Preto sa predpokladá, že Lysý Janek bol jedným zo sprievodcov, ktorí roku 1843 viedli na Ľadový štít írskeho botanika Johna Balla s priateľmi.

Je nepochybne, že sláva poľovníka a pytliača zatienila sprievodcovskú činnosť. Na území javorinských majetkov poľoval asi legálne, ale v iných tatranských revíroch pytliačil. Poľoval na kamzíky a svište a okrem pušky používal aj osidla a klepce. Do roku 1862 zabil vraj 300 kamzíkov, čiže asi tretinu celej vtedajšej populácie. V niektorých dolinách úplne vykántril svište, ktorých sadlom obchodoval. Roku 1862 slúbil profesorovi Maksymilianovi Nowickému, vynikajúcemu zoologovi a jednému z iniciátorov haličského zákona z roku 1868 o ochrane svišťov a divých kôz, že nielen on, ale aj jeho synovia, svišťom a kamzíkom už dajú pokoj. Čažko povedať, či slovo dodržal.

Do pamäti Jurgovčanov sa navždy zapísal Andrej Tibor (1905-1967), konštruktér a staviteľ vodnej elektrárne v Jurgove (1937), ako aj znamenitý stolár a tesár.

V historických letopisoch nájdeme zmienky o troch Plucińskovcoch. Najstarší z nich Walenty Pluciński dlhé roky viedol jurgovskú dychovku. Bol jej dirigentom a spôsobil - hoci nemal hudobné vzdelanie - že dychovka dosiahla vysokú úroveň. Trochá mladší Jan Pluciński (1897-1982) bol autorom posmrtné vydané knihy Spišská svadba (1987), ako aj článkov z oblasti etnografie Spiša, najmä Jurgova. Veľký rozruch vyvolal jeho článok o prezývkach obyvateľov jeho rodnej obce. Jan Pluciński, povolaním učiteľ, bol prvým Jurgovčanom, ktorý získal formálne oprávnenie tatranského a podhalianškeho sprievodcu. Angažoval sa za ochranu kultúrnych pamiatok v podtatranskej oblasti. Ako horlivý zástanca myšlienky poľskosti Spiša a Oravy, aktívne sa zapojil do príprav plebiscitu roku 1920. František Móš roku 1944 napísal, že: - *Istý Plučinský, údajne kdesi pri Matiašovciach, pod most, cez ktorý mal ísť biskup Blaha, položil bombu. Čažko dnes povedať, či F.Móš mal na mysli Jana Plucińskiego, a keď áno, či určite jemu možno pripisať podloženie bomby. Niekoľko mesiacov bol učiteľom v Javorine, ktorú Poľsko okupovalo od jesene 1938. Walenty Pluciński (1915-1984), dlhorocný vedúci poštového úradu v Jurgove, bol ľudovým básnikom, ale aj zberateľom historických materiálov o dejinách Jurgova. Jeho dejiny Jurgova, ktoré spracoval, zatiaľ nevyšli.*

Prof. JOZEF ČONGVA
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

SÚ SLOVÁCI KULTÚRNYM NÁRODOM?

Otázku nekladiem ja. Položila ju, a na ňu negatívne odpovedala, istá Maria Kurolis v poľskom časopise Nasze Strony z 19. mája 1996.

Je neuveriteľné, ako môže niekto tak arogantne a sprosto urazit' celý národ. My, Slováci, sme zvyklí na všeličo. Zvykli sme si, že nás v zahraničí volali Čechmi. Pokiaľ to bol vzdialenejší štát, kýmli sme nad tým rukou. Bolelo nás však, ak sme to počuli od našich susedov Maďarov či Poliakov, ktorí nemohli nevedieť o rozdielne medzi našimi oboma národmi. Zvykli sme si, že si našu kultúru kdekoľko osvojoval. Zvykli sme si, že sa nad nás kdekoľko vyvyšoval. Ale spôsob, akým to uvedená turistka urobila, nemá obdobu. Taktiež nie je pochopiteľné, že takýto článok uverejnil nejaký poľský časopis. O čo vlastne ide?

Podľa informátorky (autorom je asi nejaký redaktor uvedeného časopisu) 68 % obyvateľov východného Slovenska tvoria Cigáni, len zbytok Slováci. Sú štyria, medzi nimi informátorka a jej pes. Slováci majú šťastie, že môžu využívať výdobytky kultúry, ktoré im zanechali Maďari, Rakúšania, Nemci a Židia. Ináč by stáli v hlbokom úklone pred svojimi zhnitými drevenými chalupami. Už hned po prechode hraníc pri Nedeci (ktorá bola 700 rokov na Slovensku!) je všetko akési menšie... Všade počut' Poliakov, čiže aj na Spiši žije množstvo Poliakov. V Levoči je Slovák taký zriedkavý, ako zelenooká Číňanka. Je tu slovenské Mexiko, všade len

Cigáni... Bývajú v 50 % domov, ostatné domy sú úplne ruiny... Autobusy na Slovensku chodia i nechodia... V hoteli Faix v Levoči sú dva kohútiky: jeden na teplú, druhý na studenú vodu. Vodu nemožno zmiešať. Iste to vymyslel nejaký Slovák.

To sú výroky uvedenej turistky. Len niekoľko z nich, je ich omnoho viac. Čo na to povedať? Oplatí sa s idiotmi polemizovať? Ide tu však o bezpríkladnú urážku celého národa. Preto nemožno mlčať.

Kultúra. Autorka zabúda na to, že aj všetky poľské mestá vznikli na nemeckom práve. Ich spisy v archívoch sú písané po nemecky. A to už vobec nehovorím o mestách, ako sú Vratislav, Gdansk, či Toruň, ktoré dlhé storočia patrili k nemeckej ríši. My netajíme, že aj v našich mestách je citel'ny vplyv európskej, teda v stredoveku nemeckej kultúry. Patrili sme do toho kultúrneho okruhu. Ibaže kultúru u nás spolunevýtvárali ani Rakúšania, väčšinou ani Maďari, ale Slováci. Židov sme mali veľmi podstatne menej, ako v Poľsku a len odtiaľ k nám od polovice minulého storočia prichádzali. Čo vytvorili, to si vážime. Vážime si ich aj ako ľudí. U nás sú plnoprávnymi ľuďmi aj Cigáni. Ani týchto nedovolíme nikomu urážať! Sú našimi občanmi, hoci ich je podstatne menej, ako to videla „turistka“. Ona v Levoči navštívila špinavú piváreň, ubytovala sa v najlacnejšom hoteli. Mohla si pivo vypíti aj v mnohých reštauráciach, ktoré majú európsku úroveň. Mohla sa ubytovať aj v dobrých

hoteloch. Mohla sa naučiť čítať naše autobusové cestovné poriadky, ktoré užívajú mezinárodné cestovné značky. Mohla si teplú vodu so studenou zmiešať v umývadle. Ibaže to si vyžaduje istú inteligenciu. Na Spiši videla len zlé veci. Načo potom vlastne prišla? Uráža sa, že autobusy do Nového Targu chodia len dvakrát týždenne. Koľko autobusov z Nového Targu chodí na Slovensko? Mohla predsa cestovať vlastným autobusom.

A ešte niekoľko výrokov spomínanej „turistky“: „Slováci... neurobili ešte nič, aby lepšie žili. To, čo majú, čím sa chvália, dostali zadarmo pred niekoľkými storočiami. Niet dôvodu, aby sa teraz o niečo usilovali... V Novom Targu sa svet krúti. Sú doláre i handliari...“ Isteže, Slováci - chvála Bohu - nikdy nezbožňovali doláre. Vážia si svoju menu. Miesto handľovania radšej poctivo pracujú.

Treba mať tvrdý žalúdok na to, aby človek takéto hrubé urážky a lži strávil. Pýtam sa, čo je príčinou toho, že v duši uvedenej Marie Kurolis i redaktora časopisu sa usadila toľká nenávist? Načo potom sem prišla? Nevyšiel jej nejaký obchod? Chápem, že k iným ľuďom i národom možno mať sympatie i antipatie. Jestvuje však základná ľudská slušnosť. A tá bola v tomto prípade hrubo porušená. Je to veľmi smutné vyšedzenie nielen pre pani Kurolis, ale aj pre redakciu a vydavateľa časopisu Nasze Strony. Ospravedlnenie by tu bolo málo. Možno si - prepáčte - len odpľať!

IVAN CHALUPECKÝ
Levoča

BISKUP DOMINIK KALATA V NOVEJ BELEJ

Nová Belá vychovala pre cirkev a slovenský národ mnohých verných synov, medzi ktorí má významné miesto ThDr. biskup Dominik Kalata. Jeho životná cesta bola tŕnistá, plná príkorí a prenasledovaní. Avšak silná viera i vôle a pevne viedli jeho kroky v celej doterajšej záslužnej, bohumilej činnosti. Aj keď pôsobí v cudzine, vo Freiburskej arcidiecéze, nikdy nezabúda na Slovensko a na rodnú obec i krajanov Novej Belej, ktorí ho vždy s radosťou vítajú. Len čo si nájde volnú chvíľu, rád prichádza do starej vlasti - či už s púťou alebo súkromne.

Prednedávnom sme otca biskupa Dominika Kalatu mohli opäť stretnúť na Spiši. Prišiel navštíviť východné Slovensko, vtom Košice, Kráľovský Chlmec a Svit, kde o.i. celebroval sv. omšu, a pri tejto príležitosti zavítal na niekoľko dní aj do rodnej Novej Belej. Príchod veľkého rodáka bol v obci významnou udalosťou, preto v nedeľu 1. sep-

tembra t.r. bol miestny kostol sv. Kataríny, v ktorom otec biskup odslužil slávnostnú sv. omšu za duše svojich rodičov, zaplnený belianskymi farníkmi do posledného miesta. Spolu s ním sv. omšu koncelebroval nedecký vikár a repišský rodák, kňaz Jozef Malec. Počas bohoslužieb otec biskup predniesol prekrásnu slovenčinou zaujímavú homíliu, nadvážujúcu na slová evanjelia, v ktorej sa zmienil aj o svojich mladých rokoch, keď sa rozhodoval obetovať sa kňazskému povolaniu. „Božia prozreteleňnosť je nevyspytateľná“ - zdôraznil. - „Obráťme sa však na ňu s plnou dôverou a oddanostou - povedie nás tou najsprávnejšou cestou“.

Počas pobytu v Novej Belej sa otec biskup stretol s viacerými krajanmi, aj z iných spišských obcí. Pre každého mal dobré slovo, úsmev, radu, povzbudenie. Vždy ho totiž hlboko zaujímali problémy Slovákov na Spiši a Orave. Keď krajania vyvýiali úsilia

Biskup D.Kalata (sprava) s kardinálom J.Ch.Korcom

pre zavedenie slovenských bohoslužieb v našich obciach, nezostal bokom. Intervenal, kde len mohol, až v našich kostoloch opäť naznelo slovenské slovo.

Nová Belá bola predposlednou zastávkou terajšej cesty biskupa D.Kalatu. Ešte ho čakala Bratislava, kde o.i. celebroval akademickú sv. omšu. Odtiaľ sa vrátil do svojho druhého domova vo Freiburskej arcidiecéze. J.Š.

PRIPÚTANÝ K OBCI

Redakčné putovanie po Orave nám poskytuje mnoho príležitostí na stretnutia so zaujímavými ľuďmi. Na vlastné oči vidíme, ako sa tento, kedysi biedny kraj mení a skrásľuje. V rozhovoroch sa dozvedáme životné osudy mnohých krajanov, ktoré vám potom prinášame. Tentokrát sme zašli do Veľkej Lipnice, aby sme sa tu porozprávali s Vendelínom MICHALÁKOM, o ktorom chceme dnes napísť.

Slovenské korene

Narodil sa 10. novembra 1920 vo Veľkej Lipnici, ako nastarší z piatich detí Karola a Karolíny (rodenej Gaveldovej) Michalákovcov. Od malíčka bol vychovávaný v slovenskom národnom duchu, veď jeho otec patril v obci spolu s Lukášom Karnafelom, Andrejom Cisárikom, Karolom Pastvom a ďalšími, k najaktívnejším zakladateľom našej krajskej organizácie vo Veľkej Lipnici. Veľmi dobre sa pamäta na mnohé stretnutia, ktoré predchádzali v roku 1947 založeniu Spolku.

Detstvo a práca

Školskú dochádzku absolvoval v rokoch 1927 až 1934 v rodnej obci. Chodil do pol'skej školy, veď v tom období Orava a Spiš patrili k Poľsku. Ako najstarší syn zostal po vychodení školy doma, aby svoju prácou na gázdovstve pomáhal rodicom dorábať každodenný chlieb. Jeho otec, v snahe pri-vyrobiť si, chodieval s murármi na sezónne práce do Chyžného, či Czarneho Dunajca, veď v rodine sa zišiel každý navyše prinesený groš.

- *Na prácu a pomoc v rodičovskom gázdovstve sa nemôžem stárať - hovorí Vendelin. - Bol som na ňu predsa naučený odma-lička, takže som ju bral ako niečo samozrejmé.*

Vojnové roky

Prišiel rok 1939, a s ním začiatok II. svetovej vojny. V živote obce sa veľa zmenilo. Všetci sa tešili zo vzniku Slovenského štátu a tiež z toho, že sú znova pri Slovensku. V roku 1941 však dostal Vendelin povolávací rozkaz a narukoval k delostreleckému pluku do Žiliny. Odtiaľ bol neskôr prevelený na východný front a dostal sa až k Minsku, kde bola jeho jednotka od septembra 1942, do konca roku 1943. Šťastné boli 2-týždne dovolenky, na ktorú prišiel domov, ako aj fakt, že sa po jej skončení už nemusel vrátiť na frontu. Prevelili ho totiž do Kežmarku, kde sa pripravoval na plnenie úloh v čestnej stráži v Bratislave. Slúžil v posádke, ktorej veliteľom bol generál F. Čatloš, vtedajší Minister národnej obrany. Pred vypuknutím Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici (29. augusta 1944), mala celá posádka prejsť na stranu partizánov. O tom-to pláne sa, žiaľ, dozvedeli Nemci. Pred ob-

sadením jednotky nemeckým vojskom sa Vendelinovi, jeho priateľom: Jánovi Bartošovi z Veľkej Lipnice-Kyčor, Jozefovi Okarmusovi z Pekelníka a ďalším, našťastie podarilo ujsť. Zbrane nechali v kasári, vojenské uniformy zamenili za civilné šaty, a tak sa pokúšali dostať domov.

- *Nezašli sme však ďaleko - spomína Vendelin. - Nedaleko Bratislavu nás zastavila hliadka, a odviedli nás na veliteľstvo HSLS. Obišli sme však našťastie dobre. Pustili nás, pretože sme odslúžili v slovenskej armáde vyše troch rokov, a tak som sa v októbri 1944 dostať domov. Tu som sa však dozvedel, že medzitým zomrela moja 12-ročná sestrička Johana, takže návrat bol dosť smutný.*

Končil sa rok 1944, a na začiatku nového roka 1945 prišla naozajstná vojna aj do Veľkej Lipnice. Vojnové besnenie si asi teraz chcelo všetko vynahradíť. Obyvatelia utekali pred bojmi do Malej Lipnice, a neskôr ich evakuovali do Podvlna.

- *Útočište a strechu nad hlavou sme našli u Albína Slabého - pokračuje Vendelin. - Po skončení bojov, sme sa v apríli 1945, mohli konečne vrátiť domov. Našli sme tu však spálený dom, pobity statok a úplne spustošené polia. Veď boje tu prebiehali vyše 9-týždňov. Bolo potrebné niečo robiť, aby sme prezili. Spočiatku sme bývali v pivnici. Do zimy sa nám, našťastie, podarilo postaviť 2-miestnosť a dom prikryť strechou, takže sme mali aspoň kde bývať...*

Obnova obce

Lipničania sa po skončení vojny pustili do obnovy svojej obce. Odstraňovali trosky, navzájom si pomáhali skromnými zásobami, ktoré niektorým akoby zázrakom ešte zostali, a začali obrábať spustošenú zem. Prešlo však niekoľko rokov, kým sa obec úplne pozviechala, a zem sa začala odmeňovať úrodu tým, ktorí na nej pracovali. Boli to roky plné drin, odriekania sa a námahy, ale tvrdí a prírodou zocelení ľudia sa osudu nepoddali. Dokázali priam nemožné. Obec začala nano-vo žiť a dýchať.

Vendelin začal pomýšľať na ženbu. Ten deň prišiel 31. januára 1948. Manželkou sa mu stala 19-ročná Hermína Janoviaková z Veľkej Lipnice. Postupne sa im narodili štyria dcéry (Mária, Johana, Danuta a Boguslava). Po svadbe niekoľko rokov bývali spolu s Vendelinovým otcom (mama totiž zomrela v roku 1947), a najmladším bratom Vendelinom, Ignácom. V roku 1957 sa osamostatnili, postavili si aj dom, v ktorom žijú dodnes.

Pred niekoľkými rokmi, žiaľ, zažili to, čoho sa nechce dožiť žiadnen rodic. V roku 1991 im vo veku 41-rokov zomrela dcéra Mária, vynikajúca učiteľka matematiky a informatiky na Líceu v Novom Targu, zanechajúc manžela a 4 deti. O dva roky neskôr, im neúprosná choroba zobraza druhú, 42-

ročnú dcéru Johanu, po ktorej tiež zostali 4 siroti. Dodnes ľačko prežívajú tieto rodinné tragédie, ale musia žiť aj nadálej, hoci zlým osudem takto skúšaní.

Práca napĺňuje

Vendelin Michalák, ako sám hovorí, prežil celý svoj neľahký život v rodnej obci. Tu sa po vojne, spolu s otcom, zapojil aj do krajského hnutia. Spomína na stretnutia, ktorých sa pred vznikom Spolku zúčastňoval, na organizovanie krajanov, i na obetavosť, s ktorou sa do tejto práce zapájali mnohí v obci. Vznik Spolku v roku 1947 preto privítali s veľkým nadšením. Začali vznikať slovenské školy, krajské klubovne, zakladali sa súbory. Rozbehla sa činnosť, v ktorej krajania úspešne pokračujú aj v súčasnosti.

V roku 1949 sa stal vo Veľkej Lipnici členom urbárskeho spolku a pracuje v ňom dodnes. Vyše 32-rokov bol jeho tajomníkom, neskôr pokladníkom, členom revíznej komisie, a v súčasnosti, už tretie volebné obdobie vykonáva funkciu predsedu urbára. Okrem toho bol v rokoch 1951 až 1958 členom gminného družstva roľnícka svojpomoc. V Murovanici pracoval dlhé roky ako predavač v obchode s potravinami. Za túto prácu bol neskôr v rámci gminy ocenený ako najlepší pracovník obchodu. V miestnej obecnej rade pracoval v rokoch 1958 až 1973, a posledné dva roky, okrem predsedovania v urbáre, vykonáva aj funkciu zástupcu vojta.

Za hospodárске zásluhy v práci obecnej rady bol v 60-tych rokoch odmenený vysokými vyznamenaniami. Udelili mu Zlatý kríž za zásluhy a dokonca aj Gavaliersky kríž Radu obrodenia Poľska. Pod jeho vedením dosahuje miestny urbár veľmi dobré výsledky aj dnes.

Život krajanu Vendelína Michaláka bol, a stále aj je, naplnený užitočnou prácou. Napriek 76-rokom, ktorých sa onedlho dožíva, ešte neskladá ruky do lona. Čo mu sily stačia, a zdravie dovolí, pomáha v rozvoji svojej obce aj nadálej. Na vlastnom príklade takto pre-svedčuje všetkých, že dobrej a záslužnej práci je hodno odovzdať všetky sily, ktoré človek má.

Čo dodať na záver? Musíme spomenúť jeho veľkú potechu, ktorou sú 5 vnuci, 8 vnúčiek, a samozrejme dvaja pravnúčikovia (Jurko a Gabriel), spríjemňujúci starým rodičom ich jeseň života. Zaželajme krajanovi Michalákovi do ďalších rokov ešte veľa zdravia, radosti a spojnosti z činorodej práce.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

BLAHOŽELÁME

V tomto roku sa významného životného jubilea - 60. narodenín dožil spišský sídelný biskup Mons. ThDr. František TONDRA.

Narodil sa 4. júna 1936 v Spišských Vlachoch. Za kňaza bol vysvätený v roku 1962 v Bratislave. Svoju dušpastiersku cestu začína ako kaplán v Levoči a končí ako levočský farár. Medzitým pôsobil ako docent Cyrilometodskej bohosloveckej fakulty v Bratislave a istý čas aj ako farár na Orave. Pred siedmimi rokmi (9. septembra 1989) bol menovaný Apoštolskou stolicou za sídelného biskupa spišskej diecézy. Tým sa Spišská Kapitula po takmer 40-ročnej prestávke opäť stala sídlom biskupstva. Mons ThDr. František Tondra je jej trinástym biskupom. V júni 1991 Mons. F. Tondru zvolili za predsedu Biskupskej konferencie v bývalej ČSFR. Po vzniku samostatného Slovenska bol v aprili 1993 zvolený za predsedu Biskupskej konferencie Slovenska. Tejto funkcie sa vzdal na jar 1994 zo zdravotných dôvodov.

Biskup František Tondra udeľuje sv. prijímanie belianskym veriacim. Foto: J.Š.

Sídelný biskup Mons. ThDr. František Tondra sa zaslúžil o obnovu činnosti Kňazského seminára v Spišskej Kapitule, cirkevných škôl a iných ustanovizní. S veľkou pomocou prišiel tiež našim krajanom v Poľsku. Bol to práve on, ktorý sa v roku 1990 počas návštevy premiéra V. Mečiara v Poľsku, stretol s krajanským aktívom v Krakove. Ani neskôršie na nás nezabudol. V auguste 1991 odbavoval prvú slo-

venskú omšu v Jablonke. Už dvakrát navštívil spišskú obec Jurgov pri príležitosti životných jubileí kňazov Alojza Miškoviča a Jozefa Vojtasa. Celebroval tiež slávnostnú sv. omšu na odpuste v Novej Belej.

Otcovi biskupovi Františkovi Tondrovi prajeme k jeho jubileu veľa zdravia, vytrvalosti a Božieho požehnania v jeho záslužnej, bohumilej práci. (jp)

SLOVENČINA IM PRIRÁSTLA K SRDCU

Gymnázium Martina Hattalu v Trstenej patrí medzi najstaršie gymnázia na Orave. Bolo založené roku 1869 a jeho lavicami prešlo nemálo študentov. Od septembra 1994 tu začali študovať aj študenti zo zahraničia. Prvými „lastovičkami“, lepšie povedané študentkami tohto gymnázia sú Joanna Chalupková a Renáta Niemiecová z Novej Belej (Poľsko) - obce, ktorá spolu s ďalšími spišskými a oravskými dedinami patrili v minulosti Slovensku.

- „Joanna a Renáta sa chytili svojej šance. Na začiatku im chýbala slovná zásoba, ale tú si pomerne rýchlo rozšírili. Zatial sa učia dobre a aj spolupráca s ich rodičmi je dobrá“ - povedal nám úvodom profesor Paľko. Neskôr nám o tom, ako sa im darí v škole, osobnom živote, ale aj aké majú ďalšie plány do života, porozprávali obe študentky, Joanna a Renáta.

Prečo ste začali študovať na Slovensku?

J. - Chcela som študovať slovenský jazyk.

R. - Na základnej škole sa mi páčila slovenčina a tak som chcela pokračovať v štúdiu tohto jazyka.

Z čoho mávate v škole trému?

J.R. - Tak ako každý študent, aj my máme trému z písomiek a zo skúšania.

Uvažujete po skončení gymnázia so štúdiom na vysokej škole na Slovensku?

J.R. - Budeme sa snažiť po skončení

gymnázia dostať sa na vysokú školu, a keď sa nám to nepodarí, vrátime sa do Poľska.

Ako trávite svoj voľný čas?

J.R. - Chodíme do kina, hrávame volejbal, pozéráme televíziu, čítame knihy, chodíme na vychádzky, ale hlavne sa učíme.

Čo ste už stihli na Slovensku navštíviť?

J.R. - Cudzineckú políciu v Dolnom Kubíne, zdravotnú fakultu v Martine. Boli sme tiež v Nitre, Detve a v Levoči.

Páčia sa vám slovenskí chlapci?

J.R. - Viac sa nám páčia chlapci od nás. Viete, vraví sa: „Na Orave dobre, na Orave zdravo, ale na Orave pekných chlapcov málo“.

Kto vám hradí náklady na štúdium?

J.R. - Štúdium si nehradíme sami, ale Ministerstvo školstva Slovenskej republiky.

Boli ste ešte niekde inde okrem Slovenska?

J.R. - Ešte nie.

Slovenčinu a poľštinu ovládate. Dohovoríte sa ešte v inom jazyku?

J.R. - Okrem slovenčiny a poľštiny sa v škole učíme angličtinu a nemčinu.

J.Chalupková a R.Niemiecová, študentky z Novej Belej, ktoré sa rozhodli študovať na Slovensku už aj preto, že im slovenčina prirástla k srdcu. A nielen to, slovenčinu doštali do vienka už pri narodení. Zatial sa im

R. Niemiecová a J. Chalupková pred gymnáziom

v škole darí. Ako vyplynulo z nášho rozhovoru, nadobudnuté poznatky u nás chcú odozvadávať svojim rodákom na druhej strane hranice, v Poľsku. Aj keď Oravu a Spiš nezmyselne a násilne rozdelili na poľskú a slovenskú časť, historicky a kultúrne tieto regióny patria k sebe. Dôkazom sú aj tí študenti, ktorí sa rozhodli študovať na Slovensku. Okrem spomínaných dievčat ich na Orave študuje viac.

Priprial: JURAJ HORŇÁK

PEKELNÍK

Prinášame dnes ďalší príspevok pripravený na základe práce A.Kavuliaka - Historický miestopis Oravy. Týka sa Pekelníka, jeho vývinu a hospodárskych i sociálnych pomerov obce v minulosti.

Celý chotár tejto obce leží pozdĺž starej uhorsko-poľskej hranice, tiahnucej sa v dĺžke až 11 km. Podľa záznamu A.Kavuliaka pekelnícky chotár v tridsiatych rokoch tohto storočia zahrňoval skoro 3050 hektárov, v tom 1891 ha obrábaných polí, 860 ha pastvín, 117 ha lúk, 137 ha lesov, 36 ha neplodných úhorov. V skutočnosti však skoro tretinu chotára zahrňovala tzv. Pustyňa Bor, ktoré v podstate nemožno počítat ani za pastviny ani za obrábané polia. Boli to predovšetkým rozsiahle rašeliniská, močiare, bahná bud' blata, ktoré sú z prírodopisného hľadiska veľmi zaujímavé, ale pre hospodárske ciele málo využívané. Od minulého storočia sa využívali prakticky len rašeliniská, predovšetkým na vykurovanie domov.

Vznik obce

Názov Pekelník znamená zlostník, zlý človek, obyvateľ pekla a v prenesenom zmysle planý kraj, peklo. Aj v chotári zvanom Brezy je Pekelný vršok, ktorý je doložený už začiatkom 17. storočia. Názov Pekelník sa prvýkrát spomína roku 1575 v súvislosti so stanovením hraníc jablonského chotára. Vzťahoval sa na miesto pri potoku zvanom Pekelník. Vtedy tam ešte žiadnej osady, tobôž obce, nebolo. Osada bola založená, ako uvádzajú A. Kavuliak, práve na okraji jablonského chotára okolo roku 1588. Prvými obyvateľmi, ktorí sa tu usadili, boli valasi patriaci k hradu Orava, ktorí si v minulých rokoch začali stavať príbytky v okolitých hustých lesoch. Títo valasi boli, podobne ako prví usadlenci v iných oravských obciach, oslobodení od dávok a robót. Ešte roku 1593 Pekelník ako novozaložená osada v lesoch neplatil zemepánovi nijaké poplatky. V tom čase bolo v osade 20 sedliackych domov, z ktorých ani jeden nebol pojatý do zdania. Až o desať rokov neskôr, teda r. 1604 bolo zdanených prvých 8 domov.

Spory s Poľskom

Hoci Pekelník bol maličkou osadou, už roku 1607 sa stal predmetom sporu zemepánov. Vtedy totiž Platthyovci predložili protest proti tomu, že majitelia územia hradu Orava, Thurzovci, založili Pekelník a iné dediny na území Čimhovej. Tento protest však Platthyovcom neboli nikdy uznaný. Na novú osadu však čihalo nebezpečenstvo zo severu. Totiž roku 1609 poľský šlachtic Demeter Ogiński z Nového Targu vtrhol s väčším počtom ozbrojencov na územie Pekelníka a zobrajal osadníkom o.i. 55 vozov sena, o čom oravský služný spísal zápisnicu. Je zaujímavá najmä tým, že v nej boli opísané aj hranice oddeľujúce pekelnícky chotár od

Poľska. Opis znel takto: - *Horstvo Beskýd rozhraničuje Oravu od Poľska; z tohto horstva stekajú vody dolu do Oravskej stolice vedľa akéhosi domu, ktorý vystavali Poliaci na území zemepána Thurzu pri poľských hraniciach; spod Beskýd dva pôtočiky vyvierajú, z ktorých jeden tečie do Poľska k mestu Nový Targ a volá sa Zalužný potok, druhý tečie do Oravy k Čiernej Orave a volá sa Čierny potok. Na tomto potôčiku sú postavené medze šoltýsov z osady Pekelníka od dediny Jablonky Potôčik vteká do rieky Čiernej oravy.*

Tak ako v prípade Harkabuza, o ktorom sme písali v minulom čísle, ani Pekelník, ako malá novozaložená osada, nemohol tvoriť samostatnú farnosť. Spomína sa o tom počas vizitácie E.Lányho na Orave roku 1611, kedy sa Pekelník uvádzajú ako osada patriaca k fare v Jablonke.

Ked' roku 1613 Juraj Thurzo upravoval dávky a poplatky valaských dedín na Orave, mal ich odteraz riadne platiť aj Pekelník. Obec mala dávať: 2 telce, 11 kapúnov, 22 sliepok, 11 husí, 100 oviec, 11 jarabíc a 22 viazaníc ľanu. Pozoruhodný je záznam z roku 1615, v ktorom sa hovorí, že Pekelníku „pri-naleží hoľa Policze, na ktorej má držet dobytka 400 kusov...“ Svedčilo by to o tom, že sa osada rýchlo hospodársky vzmáhala. Roku 1624 má zaznamenaných už 12 sedliackych ralí, jednu šoltýšsku raľu, okrem toho 8 želiarov a jeden mlyn. Značne sa rozšíril poľnohospodársky využívaný areál - osevná plocha na 350 lukien zrna a lúky na 68 vozov sena. V tomto období bolo v Pekelníku spísaných 36 rodín, čo predstavovalo asi 180 obyvateľov.

K prvým osadníkom Pekelníka, ktorých mená sa zachovali vo vtedajších názvoch ralí, patrili: Rokytský, Švestek, Vojtík, Lichosyt, Novák, Brija, Vnenk, Srna, Lach, Šlachta a Tuk. K sedliackym (valaským) rodinám patrili: Šunevský, Krolovič, Repka, Rokytský, Švestek, Smutek, Kuhajda, Rusnák, Lihosyt, Novák, Hansek, Knap, Brija, Vnenk, Oškvarek, Zembal, Srna, Drdek, Lach, Šlachta, Motyka, Tuk, Prošena a Žltek. Zo želiarskych rodín treba spomenúť: Kašenský, Vojdila, Glod, Goralka, Straka a Mráz.

Podľa daňového súpisu z roku 1647 mal Pekelník 2,5 porty (1 porta - daňová jednotka, ktorá sa napr. v 17. stor. vzťahovala na 4 sedliacke rodiny alebo 12 želiarskych domácností). V tom čase sa konečne skončil dlhodobý spor so susednými poľskými dedinami o hraničné pastviny, ktoré sa na základe dohody mali odvtedy využívať spoločne. Obec sa postupne rozrástala, pribúdalo obyvateľov. Podľa záznamu z polovice 17. storočia v Pekelníku bývalo 490 katolíkov a 1 evanjelik. Medziiným pribudli v obci také rodiny ako: Balek, Borovčík, Jánosík, Pekelník, Gogolák, Maršalek, Motyka, Sviatok, Vojtašák, Vrabel, Zanzel, Kovalčík, Kojda, Žilčiak a ďalší.

Kurucké vojny

Zdalo by sa, že sa pred Pekelníkom otvorili priaznivé perspektívy a už nič nezastaví

rozvoj obce. Žiaľ, nasledujúce desaťročia tento rozmach prudko zastavili. Roku 1672 sa začali kurucké boje, ktoré zasiahli veľkú časť Horného Uhorska. Jeden z kuruckých oddielov pod vedením zemana Gašpara Pika prenikol i na Oravu, kde zorganizoval ozbrojené vystúpenie väčšiny oravských poddaných (Pikovo povstanie). Počas bojov bol Pekelník veľmi zničený a zahynulo aj hodne obyvateľstva. Preto neprekvapuje, že napr. roku 1686 sa obývalo a obrábalo len pol rale, ostatné boli pusté. Dlh trvalo, kým sa obec ako-tak pozviechala. Ešte roku 1715 žilo v Pekelníku 52 rodín, teda asi 260 osôb, čiže skoro o polovicu menej, ako pred kuruckými vojnami. Boli medzi nimi zaznamenaní aj traja tkáči. Obec využívala iba časť osevnej plochy na 208 prešporských meric zrna a lúk na 24 vozov sena. Vtedy na 100 obyvateľov pripadal: 11 koní, 80 kusov rožného dobytka, 3 ovce, 16 ošípaných a 1,5 kláta včiel. Spomedzi nových rodín, ktoré medzitým v obci pribudli, treba spomenúť aspoň také mená ako: Kadlubiak, Džembala, Jendrašák, Otrubiak, Rychlík, Sučiak, Vojček, Kotlár, Kruliak, Malata, Sedliak, Gločiak, Glodiak, Kapčiak, Karnus, Vorák a pod.

Kurucké vojny aj ináč postihli Pekelník: stratil totiž všetky listiny o založení obce, keďže počas vojnových nepokojoval buďto zhoreli alebo sa jednoducho stratili.

Prvý kostol

v Pekelníku, drevený, bol postavený roku 1749, predovšetkým vďaka hojným príspevkom zámožnejších obyvateľov obce - Jakuba Oškvarku a Žofie Pekelníčkej, ako aj Tomáša Ďurčiaka zo Zubrice. Oni tiež neskôr položili základy aj pre farský byt. Muselo však uplynúť niekoľko desaťročí, kým sa obec roku 1787 konečne odpojila od jablonskej farnosti a otvorila si samostatnú faru. V tom čase sa počet obyvateľov v obci priblížil k tisícke.

Pekelníčania ostali v poddanskom pome-re oproti oravskému hradnému panstvu až do zrušenia poddanstva zák. čl. IX z roku 1848. Prvé zameranie chotára z roku 1850 prinieslo výmeru 5272 katastrálnych jutář. Bude iste zaujímavé uviesť, že roku 1870 bolo v Pekelníku už 276 domov a 1364 obyvateľov. Na 100 obyvateľov pripadal 20 domov, 13 koní, 95 kusov rožného statku, 8 oviec, 9 ošípaných a 4 kláty včiel.

Prvý drevený kostol, samozrejme niekoľkokrát prestavovaný a opravovaný, slúžil Pekelníčanom skoro 130 rokov. Vtedy sa rozhodli postaviť si nový, murovaný. Budovali ho dva roky (1879-1880), aj keď vybavovanie jeho interiérov trvalo oveľa dlhšie. Krátko po vybudovaní kostola, 25.VI.1882 došlo aj k poslednej, definitívnej úprave pomeru medzi Pekelníčanmi a oravským panstvom. Obec začala žiť vlastným, slobodným životom.

Obnovená nedecká škola v plnej kráse

V STARONOVEJ ŠKOLE

Pred mesiacom sa pre školopovinnú mládež na Spiši a Orave začal nový školský rok. Prvý deň v škole, ako káže obyčaj, začína milými slávnosťami. Trocha ináč však vyzeral začiatok školského roka v Nedeci na Spiši. Bol totiž spojený so slávnostným odozdaním do užívania novej školskej nadstavby na tamojšej základnej škole.

„Tisícročka“ malá

Mnohí čitatelia iste vedia, že nedecká základná škola patrila kedysi k najmodernejším na Spiši. Bola postavená v rámci známej akcie „tisíc škôl na tisícročie poľského štátu“, a do užívania bola odozdaná v roku 1961. Nová škola mohla pojať okolo 150 žiakov. Pred niekoľkými rokmi sa ukázalo, že „tisícročka“ je už príliš malá, a vyžaduje si rekonštrukciu. Počas prehliadky stavby ktosi navrhol, aby neoparovovali zatekajúci strop, ale postavili ešte jedno poschodie. Návrh sa prijal, a súhlasila s ním aj lapšanská gmina.

14 mesiacov

Toľko trvala výstavba nového poschodia. Projekt nadstavby pripravil spišský architekt E. Gryglak. K prvým stavebným prácam sa pristúpilo koncom mája minulého roka. Stavbári z novotarskej firmy NOWBUD, ktorí vyhrali gminný súbeh, sa veru ponáhľali, aby stihli všetko načas. Už koncom augusta boli stavebné práce na nadstavbe školy zavŕšené. Ako nám svojho času povedal vedúci stavby K. Gołębiowski, bolo ich neúrekom. Okrem výstavby nového poschodia prešli celkovou rekonštrukciou aj zvyšné časti školy. Bolo zavedené nové ústredné kúrenie a vymenená elektrická inštalácia, dvere, okná a modernizácie sa dočkala aj školská kotolňa. Na dôvažok bola celá škola obložená termoizolačným materiálom. Zmenil sa teda celkový vzľhad novej školy. Z obyčajnej sta-

vby, pripomínajúcej krabičku zápaliek, vznikla nádherná škola, tak trochu v alpskom slohu. Nedecká prístavba stála lapšanskú samosprávu vyše 80 miliónov nových zlôtých.

V nových triedach

nájdu svoje miesto nielen žiaci základnej školy (dnes ich je okolo 250), ale aj poslucháči Poľnohospodárskej prípravky.

Slávostné odovzdanie prístavby sa uskutočnilo 2. septembra t.r. Krátko pred desiatou hodinou sa na školskom ihrisku začala sv. omša, ktorú celebroval mestny kňaz W. Głowia. Po nej nasledovali príležitostné prejavy, medzi ďalšími riaditeľkami školy Márie Schlegelovej, ktorá privítala prítomných, vtom vojta gminy Nižné Lapše W. Habera, predstaviteľku nowosączského vojvodu Z. Pieczkowsku, predsedu nowosączskej Vojvodskej samosprávnej komory E. Paszku, riaditeľa delegatúry Kuratória osvetu v Novom Targu A. Mendyku, inšpektora W. Midro, riaditeľov okolitých škôl, poslancov miestnej samosprávy, richtára obce A. Froncza a ďalších. Zároveň podávala všetkým, ktorí prispeli k zlepšeniu podmienok nedeckej školy. Lapšanský vojt potom vyzval všetkých žiakov, aby novú školu šetrili, lebo - ako zdôraznil - škola pochádza z daní ich rodičov.

Účastníci nedeckej slávnosti

Ešte symbolické prestrihnutie stuhy... a škola je otvorená

Samozrejme slávnosť sa nemohla zaobísť bez umeleckého programu školskej mládeže, ktorý pripravila Ž. Bogačíková. V programe, pod názvom Opäť v škole, žiaci o.i. spievali a recitovali básne so školskou tematikou.

Nasledoval kulminačný bod slávnosti. Slávostnú stuhu prestrihli vojt W. Haber, riaditeľ delegatúry osvetu v Novom Targu A. Mendyka a predseda vojvodskej samosprávnej komory E. Paszka. Nové školské miestnosti vysvätil nedecký kňaz W. Głowia. Potom si všetci účastníci prezerali nové učebne. Pochvál nebolo konca kraja. Vedľa mnohí z nás si pamätajú, v akých laviciach, a akých ľažkách podmienkach sa tu vzdelávali.

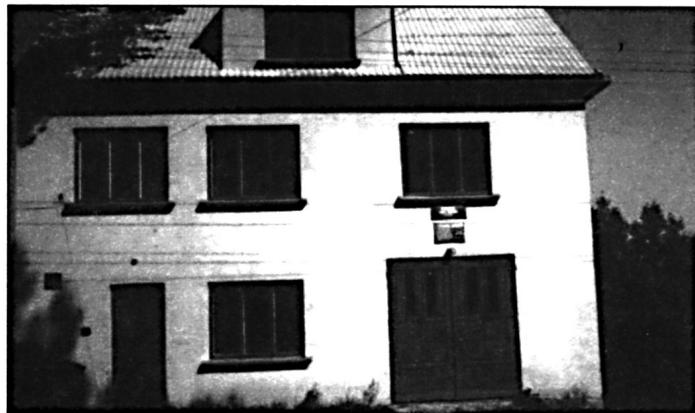
Už počas slávnosti mnohí prejavovali nádej, že sa otvorením novej školskej prístavby rozvoj osvetu v tejto spišskej obci nezastaví. Odzneli návrhy, aby sa začalo uvažovať o výstavbe podobnej športovej haly, aká je napr. vo Veľkej Lipnici na Orave, alebo zriadením strednej školy. Zatiaľ nevedno či sa to podarí. Jedno je však isté, ešte v tomto roku, asi v polovici októbra, by malo dôjsť k dlho očakávanemu otvoreniu novej školy aj v ďalšej spišskej obci - Kacvine.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Vita nás obec Podsrnie

V tejto požiarnej zbrojnici by sa iste zmestil aj poštový úrad

POMALÉ PREMENY

Do gminy Raba Wyżna patrí celkom deväť obcí a osád. Medzi ne sa už pred viac ako dvadsiatimi rokmi dostali aj tri oravské dediny, v ktorých žije slovenská národnostná menšina - Podsrnie, Harkabuz a Bukowina-sídlisko. Ako tu žijú naši krajania, trochu odtrhnutí od svojho bývalého centra - Jablonky? Aké majú problémy, a čo naopak za posledné obdobie dokázali? Na tieto, ale i ďalšie otázky sme tentokrát hľadali odpovede v Podsrni.

Cesty stále problémom...

Obec, nachádzajúca sa medzi Podvilkom a Harkabuzom, žije svojím spokojným, zdaľko by sa až nudným tempom života. Náhodného návštěvníka však preberie (a to doslovne), cesta odbočujúca z hlavnej E-7 v Podviku do tejto obce. Jazda autom, či zriedkavým autobusovým spojom z Jablonky, vám na tomto krátkom úseku doslova vytrasie všetky kosti v tele. A už sme pri jednom z problémov, ktorým sú samozrejme cesty. Na ich rýchlejšiu opravu, či asfaltovanie nie je nikdy dosť finančných prostriedkov. Je sice

pravdu, že v minulom roku sa podarilo cestárom dokončiť asi 1-kilometrový úsek cesty v smere na Harkabuz, ale na ďalšie bude musieť obec zrejme ešte čakať. Podsrnie totiž v riešení podobných problémov vystupuje spoločne s Bukowinou a Harkabuzom. Mohlo by sa teda zdať, že sa im viac ujde zo spoločného rozpočtu, ale na peniaze je veľká potreba aj u susedov.

Nečakali však s opravou cintorína, ktorého ohrada s peknou oblúkovou bránou je v súčasnosti ozajstnou pýchou dediny. Bola to po dlhej dobe jedna z väčších obecných akcií, ktorú zvládli, aj keď nie bez problémov, veľmi dobre. V súčasnosti sa už pripravujú na rekonštrukciu kaplnky sv. Jána. Potrebujú však vyjadrenie, t.j. posudok, vojvodského konzervátora historických a cirkevných pamiatok z Nového Sącza, aby mohli začať s prácami.

Telefovania skutočnosťou

Do roku 1994 mali v obci iba jeden telefón! Nebol však, ako by sa zdalo u richtára, ale u predsedu Roľníckeho krúžku, A. Žondláka. Situácia sa však za posledné dva roky úplne zmenila. Nová číslicová centrála, vybudovaná v Harkabuze, umožnila zavedenie telefónneho signálu v Podsrni do (zatiaľ) 48 domácností. Spolu s Harkabuzom a Bu-

kwinou je to už okolo 100 domácností, kde majú zavedený telefón. Táto investícia bola dosť pracná a nákladná, vedľa len na prevedenie inštalácie z Bukowiny bolo potrebných 47 km telefónnych káblor, a sama centrála stála asi 400 miliónov starých zlôt. Občania vplatili za telefóny po 5 miliónov, a zvyšok im poskytla gmina.

Bude v obci pošta?

V strede obce stojí požiarne zbrojnica, v ktorej by miestni občania chceli mať poštu. Doteraz totiž chodia mnohé veci vybavovať do Raby. Pýtate sa, či nie je v obci poštár? Ale áno, je. Lenže čo v tom prípade, ak ochorie, alebo sa vyskytne iný, nepredvídaný problém. S návrhom na riešenie tejto situácie prišli práve miestni požiarnici, ktorí sú ochotní poskytnúť priestory na zriadenie poštového úradu. Ako nás informoval aj miestny richtár, Tadeusz Siarka, viackrát o tomto návrhu informovali gminný úrad, vojta i hlavný poštový úrad v Novom Sączi. Zatiaľ však ich aktivita nenašla patričnú odozvu. Uvedomujú si tiež, že by to bol pre gminu veľký výdavok, ale sú presvedčení, že by sa tým značne zjednodušila otázka poštových služieb pre všetky tri obce.

Aktívni požiarnici

Moje ďalšie kroky v Podsrni teda smerovali za požiariakmi. Doma som zastihol ich veliteľa, Józefa Bahulu, ktorý ma oboznámil s činnosťou miestnej požiarnej jednotky. Hned na začiatku nášho rozhovoru sa reč stočila aj na ich poslednú akciu pri požiari v Podviku, kde, ako sme už informovali, pomáhali zachraňovať majetok rodiny Stopkovcov.

- Taký obrovský požiar a hmotné škody si ani nepamätam - hovorí J. Bahula. - So ohňom naši chlapci a ďalšie jednotky bojovali niekoľko hodín.

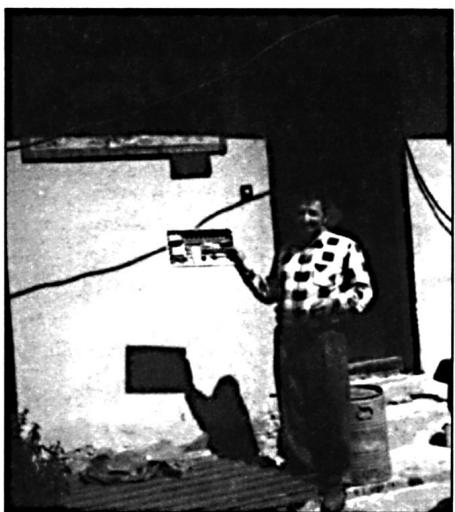
K požiarom (v tomto roku to bol našťastie len druhý pri ktorom zasahovali), chodia na Žuku, ktorý vlastnia od roku 1986. Jednotka má dve striekačky, a na dorozumievanie sa slúži krátkovlnná vysielačka.

- V súčasnosti máme 13-požiariakov, ktorí si svoje úlohy plnia veľmi zodpovedne -

Richtár T. Siarka - výrobca pamiatok

Podsrnianska telefónna ústredňa

dodáva ich veliteľ. - Naše podmienky sa už našťastie nedajú ani porovnať so stavom spred niekoľkých rokov. Do roku 1976 totiž hasičskú striekačku tiahal konský záprah, neskôr zamenený za traktor, a to bol už veľký pokrok!

Takýto „pokrok“ museli mať až do spomínaného roku 1986, kedy dostali požiarne auto. Požiarnici však nezasahujú, ako by sa zdalo, len vtedy, keď niekde horí. Kopu roboty majú na Orave najmä v zime. Cesty sú vtedy zasypané snehom, a na jeho odstraňovanie je nevyhnutná pomoc práve ich práce i požiarnej techniky.

- Až kdesi do 70-tych rokov sa sneh z cest v obci odstraňoval pluhom tahaným koňmi - dopĺňuje Mgr. Edward Siarka, riaditeľ mestskej ZŠ, ktorý patrí medzi požiarnikov už niekoľko rokov. - Sám si pamätám, ved' to nebolo tak dávno, že ho tiahalo 10 až 12 koní, a veru často mali čo robiť...

Slovenčina - problém

Návštevu E. Sarniaka u veliteľa požiarnikov som hned využil na to, aby som sa spýtal na problematiku vyučovania, resp. nevyučovania slovenčiny v obci.

- V novom školskom roku 1996/97 nemáme na vyučovanie slovenčiny zapísaného ani jedného žiaka, - hovorí p.riadič. - Mnohí sa nechcú učiť polštinu, či cudzie jazyky, nie aby chodili navyše aj na slovenčinu. Keby však záujem zo strany detí a ich rodičov bol, prekážky by sme v žiadnom prípade nikomu nestavovali. Myslím, že by sme v takom prípade vedeli zabezpečiť na vyučovanie aj učiteľa...

Čo k týmto slovám dodať? Asi len toľko, že takýmto prístupom krajanov k danému

problému, ktorý nás mnohých už dlhšie trápi, sa v rozvíjaní slovenskosti veľa dopredu nepohne. Bola by preveľká škoda, keby takéto myslenie v nich zostalo. Porozmýšľajú o tom v Podsrní, ale aj v ďalších obciach Oravy a Spiša, kde majú podobný problém?

Podnikaniu sa darí

Súkromnému podnikaniu, hoci v skromných podmienkach, sa v obci pomerne darí. Návštěvníka upútavajú na každom kroku informácie o výrobe parkiet, nábytku, drevených obkladov do domov, či o výrobe rôznych ozdobných predmetov z dreva. Mnohí Oravci totiž využívajú tento pomerne vďačný a ľahko dostupný materiál na to, aby si privyroboili a vylepšili svoj rodinný rozpočet. V Podsrní sa prácou s drevom o.i. zaberajú J. Siarka, T. Žondlak, J. Kapušák, bratia Rapáčovci i mestny richtár Tadeusz Siarka.

Rozvoz chleba pre občanov zase zabezpečuje R. Grapa z Podvľka, a mlieko sa vyrábu v dome W. Harkabuza, kde má svoju odbocu mliekáreň z Nového Targu. V obci je však len jeden obchod s miešaným tovarom, „Mini delikatesy“, ktorý prevádzkuje K. Šmiech. Hoci je veľmi dobre zásobený, predsa si len myslím, že by bolo dobré, keby bol obchodov viac. Ved' dostať sa z jedného konca dediny na druhý pre menší nákup, je iste nepohodlné a náročné. Alebo ľudia nakupujú do zásoby na viac dňov? Zrejme to bude tak. Zaráža ma však v tejto súvislosti ďalšia vec. Veľký obchodný pavilón, ktorý sa týči v strede obce, už roky neslúži ako obchod, ale je využívaný v jednej časti ako sklad nábytku, a v druhej je zase výroba drevených obkladov. Príčinou, prečo sa tu predajňa neudržala,

vraj bolo veľmi vysoké nájomné. Takže, ako vidieť, peniaze, ako všade, zohrávajú svoju dôležitú úlohu, a ich nedostatok, žiaľ, mari dobré úmysly ľudí.

Krajanská činnosť pokuľháva

Predsedu MS SSP v obci, Jána Zonzela, som sa spýtal, ako sa pozerá na problémy, vyplývajúce z nezáujmu mnohých rodičov o to, aby svoje deti prihlásili na slovenčinu, i na to, prečo výbor pred koncom minulého školského roka nepodnikol v tejto súvislosti nejaké rozhodnejšie kroky.

- Problém so zápisom na slovenčinu - hovorí J. Zonzel - sa u nás, žiaľ, tiahne už dlhšiu dobu. Podarilo sa nám aj teraz nájsť 2-3 ochotných, ale to je málo. Nemôžeme predsa nikoho nasilu nátiť. Ľudia by si mali aj sami uvedomiť, o čo tým deti prichádzajú...

Problém je teda, zdá sa v rodičoch. Či nejava záujem samotné deti? Nech je tak-či tak, uspokojoť sa len s vysvetlením, prečo, a čo sa nedá, by bolo veľmi pohodlné, ale žiaľ nič neriešiace. Nemôžeme sa preto ani čudovať, že v mnohých obciach stagnuje krajanská činnosť, hoci sa donedávna ešte zdarne rozvíjala. Urobme spoločne všetko preto, aby sa tento stav zmenil, ved' príkladov z minulosti majú aj v Podsrní dostatok. Spomeňme aspoň súbor, ktorý tu viedol Jozef Bonk, i aktívnu činnosť krajanov, ktorá sa točila okolo klubovne a podobne. Na tieto tradície sa predsa dá s úspechom nadviazať, treba však viac chcieť a nájsť na to aj vhodný spôsob. Predpoklady, napriek všetkému, k tomu majú.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VÝSTAVBA KLUBOVNE POKRAČUJE

O slovenskej klubovni v Kacvíne sa v krajskom prostredí veľa hovorí. V tomto roku sa jej výstavba pohla hodne dopredu. Už pred začiatkom žatvy umiestnili kacvínski krajania

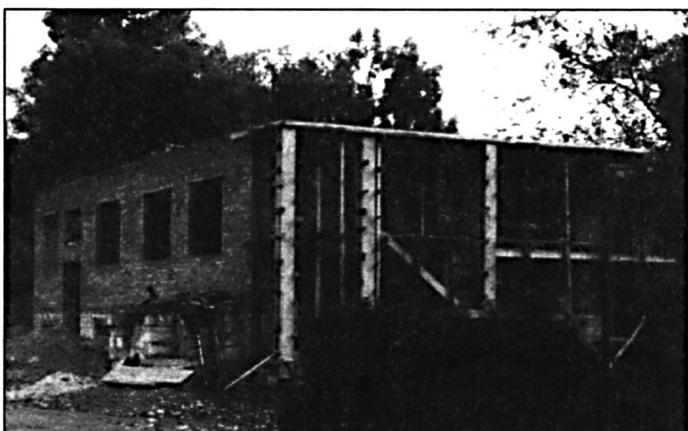
na prízemí kyticu kvetov - pierko - ako symbol, že táto etapa stavby bola ukončená. V tomto roku ÚV SSP preinvestoval na výstavbu klubovne 35 tisíc zlôtých, z toho 21.415 zlôtých poskytol Odbor pre záležitosti krajanov Ministerstva zahraničných vecí SR. Ako nám povedal tajomník ÚV SSP L. Molitoris, predpokladá sa, že sa vo výstavbe bude nadálej pokračovať,

pokiaľ to dovolí finančná situácia. Ešte v tomto roku by malo byť postavené prvé poschodie tohto slovenského kultúrneho stánku na Spiši. Problémom však môže byť pripojenie vody. Je poľutovania hodné stanovisko niektorých členov miestneho vodárskeho spolku, ktorí nesúhlasili s tým, aby bola klubovňa napojená do vodárskej siete. (jp)

Tehla k tehle - klubovňa rastie ako z vody... Foto: J.P.

... vyrástla už po prvej poschodie. Foto: L.M.

KRÁTKO Z ORAVY

V dňoch 2. až 5. júla sa študenti Technického licea vo Veľkej Lipnici zúčastnili zájazdu do Francúzska. V Štrasburgu, ktorý bol hlavným cieľom ich cesty, mali možnosť navštíviť sídlo Rady Európy, ba dokonca sledovali aj zasadnutie Kongresu, venované otázkam regionálnej spolupráce členských štátov. Kongres sa zúčastnil aj veľkolipnický vojt Ing. Franciszek Adamczyk.

* * *

7. júla bola v Štefanove podpísaná dohoda o spolupráci Požiarnych zborov Veľkej Lipnice a Štefanova. Za Štefanov zmluvu podpisali: prednosta obecného úradu Ivan Furdek a predseda požiarneho zboru Ing. Ján Buček, zase za Veľkú Lipnicu - vojt Ing. Franciszek Adamczyk a predseda požiarneho zboru Franciszek Pindziak. Obe strany vyjadrili nádej, že to bude dobrý začiatok spolupráce nielen medzi požiarnikmi, ale aj v kultúrnej a hospodárskej oblasti.

* * *

V dňoch 20.-26. júla sa v kostole sv. Anny v Chyžnom konali farské misie pri príležitosti 600. výročia existencie karmelitského rádu v Poľsku, 210. výročia založenia miestnej farnosti a 50. výročia pôsobenia karmelitánov v Chyžnom. Ukončili sa v deň odpustu na sv. Annu slávnostnou omšou, ktorú celebroval kardinál Franciszek Macharski.

* * *

28. júla t.r. došlo k prietriži mračien nad Veľkou Lipnicou-Privarovkou a Hornou Zubricou-Studenou Dierou. Za niekoľko desiatok minút napadalo toľko vody, že sa miestne jarky a potoky premenili na dravé rieky, ktoré v oboch obciach narobili mnoho škôd a zničili úrodu.

* * *

1. augusta bol otvorený pre medzinárodný styk ďalší hraničný priechod na Slo-

Upratovanie následkov požiaru v Podvlku

vensko, Suchá Hora-Chochołów. Dovtedy ho mohli využívať len občania Poľska a Slovenska. Na slávnostnom otvorení sa zúčastnil o.i. Ján Sitek, minister obrany SR a Marek Oleksiński, nowosądzský vojvoda. Len za prvý polrok 1996 tu prekročilo hranicu 328 tisíc ľudí a 89 tisíc automobilov.

* * *

K ďalšej dopravnej nehode, tentokrát, žiaľ, s tragickými následkami, došlo v nedeľu 3. augusta t.r. v Podvlku. Osobný automobil Mazda v neprimeranej rýchlosťi narazil do domu, stojaceho nedaleko hlavnej cesty E-7. 21-ročný spolužiac vodič Roman J. z Jablonky, zomrel na mieste nešťastia.

* * *

V noci zo 14. na 15. augusta t.r. došlo v Podvlku-Psiarni k veľkému požiaru, ktorý strávil takmer do tla obytný dom a hospodárské budovy Alojza a Cecílie Stopkovicov. Požiar bol tak prudký, že privolané hasičské jednotky z Podvlka, Pekelníka, Podsrnia a Cz. Dunajca nedokázali z usadlosti Stopkovicov veľa zachrániť, len oheň lokalizovali, aby sa nepreniesol na susedné domy. Odhaduje sa, že materiálne škody spôsobené požiarom prekročia 1 miliardu starých zlôtých. V predbežnom vyšetrovaní sa zistilo, že požiar bol spôsobený úmyselným podpalením.

Lukášová z Krempách, Žofia Radecká z Kacvín a Cecília Mlynarčíková z Čiernej Hory.

Občania Veľkej Lipnice využili otvorenie hranice so Slovenskom vo Winiarczykówe na 1-deň k tomu, aby sa v nedeľu 18. augusta t.r. mohli zúčastniť na odpuste v slovenskom Bobrove. Hranicu mohli prejsť v mieste, kde má byť otvorený v Poľsku prvý gminný hraničný priechod na Slovensko.

* * *

Podľa informácií vojvodského úradu práce v Nowom Sączi, je v súčasnosti v gmine Jablonka 950 nezamestnaných, vo Veľkej Lipnici je to 336, v Czarnom Dunajci 630, Rabe Wyżnej 980 a v Nowom Targu 1 574 osôb. V celom nowosądzskom vojvodstve je nezamestnaných 50 228 osôb - t.j. 14,1 %; z toho nárok na podporu nemá 21 649 osôb.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

SAS '96

Aj v tomto roku pripravila Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave letnú školu slovenského jazyka a kultúry, ktorú poznáme pod skratkou SAS - Studia Academica Slovaca. Jej 32. ročník sa konal v dňoch 4. až 25. augusta t.r. Zúčastnilo sa ho okolo 250 frekventantov z 35 štátov sveta. Najpočetnejšie skupiny „slovakistov“ sa prihlásili z Francúzska, Španielska, USA, Austrálie, ba aj z Japonska, Kórey a ďalších krajín. Z Poľska sa SAS-u zúčastnilo 11 osôb, v tom 2 dievčatá z krajského prostredia: Monika Ciepielová z ÚV SSP v Krakove a Eva Molitorisová z Kacvín, ktorým pobyt na kurze hradila Matica slovenská a Dom zahraničných Slovákov v Bratislave.

Cieľom SAS-u je predovšetkým zdokonalovanie znalostí slovenčiny, čomu slúžili kónverzačné cvičenia, prednášky a workshopy na rôzne témy, o.i. z jazykovedy, kultúry, národopisu, archeológie a pod. Okrem toho organizátori pripravili rôzne atrakcie a vlastivedné zájazdy do Nitry, Martina, Gabčíkova, a banských miest. Tohtoročná letná škola slovenského jazyku určíte mnohým účastníkom priblížila súčasnosť a minulosť Slovenska.(jp)

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje predstavuje vynikajúceho amerického filmového herca, režiséra a producenta. Má už na svojom konte vyše 50 filmových úloh. Iste uhádnnete o koho ide, keď spomenieme aspoň niekoľko: Butch Cassidy a Sundance Kid, Willie Boy, Jeremiah Johnson, Veľký Gatsby, Tri dni Kon-dora, Všetci prezidentovi muži, Elektrický jazdec atď. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 8/96 sme uverejnili snímku Daniela Olbrychského. Knihy vyžrebovali: Katarína Kulmanová z Oravky, Marek Lójek a Paulína Mošová z Novej Belej, Cecília

Trafím, alebo nie?

NAJLEPŠÍ Z NAJLEPŠÍCH

V vedeľu 11. augusta sa na novom športovom ihrisku vo Fridmane uskutočnili gminné požiarnické preteky. Ich cieľom bolo preveriť bojaschopnosť a pripravenosť hasičských zborov.

Pravdou je, že hasiči by sa nikdy nemali stážovať na počasie. V prípade potreby musia ísť s pomocou bez ohľadu na to, či je pekne alebo prší, v deň aj v noci. Ináč je počas pretekov. Našťastie nedel'a bola slnečná, a tak zápolenie hasičov prilákalo do Fridmana mnoho divákov, nielen miestnych, ale aj z celého okolia.

Na ihrisku

Preteky otvoril nižnolapšanský vojt W. Haber a šef Oblastného veliteľstva požiarnej zborov v Novom Targu B. Leśniakiewicz. Keďže to boli gminné preteky, zúčastnili sa ich hasičské zby zo všetkých obcí tejto gminy - z Fridmana, Falština, Lapšanky, Nedece, Nižných a Vyšných Lápš, Kacvín a Tribša. Popri nich sa do súťaže zapojili aj štyri mládežnícke skupiny - dve z Kacvína (dievčenská a chlapčenská) a po jednej z Nedece a Nižných Lápš.

Na čerstvo vykosenom trávniku športového ihriska nastúpené požiarne zby predvedli ukážku základného výcviku, za ktorý sa už

bodovalo. Druhou prekážkou, ktorú mali všetci hasiči zdolať, bola tzv. štafeta, samozrejme nie hocijuká. V behu bolo treba čo najrýchlejšie rozkrútiť a zmontovať požiarne hadice, prejsť úzku lavičku, ba aj preskočiť takmer dvojmetrový plot. Ani tretia úloha nebola ľahká. Požiarnici museli čo najrýchlejšie zapnúť svoje motorové striekačky a bleskúrychle rozvinúť hadice do vzdialenosťi okolo 30 metrov. Na výše na konci dráhy museli silným prúdom vody prevrátiť drevený stĺp. Tu hasiči získavalia najviac trestných bodov.

Porota hodnotí

Po pretekoch starších požiarnikov všetci čakali na výsledky. Zásada hodnotenia bola jednoduchá - čím menej trestných bodov, tým vyššie miesto v súťaži. Už v čase, keď porota pracovala, velitelia zborov z Falština a Vyšných Lápš predložili písomný protest proti požiarnikom z Kacvína, ktorí narušili súťažný poriadok. Šlo o to, že veliteľ kacvínskeho DHZ podaním hadice pomohol svojim hasičom a súčasne sa jeden z kacvínskych hasičov zle postavil oproti motorovej striekačke. Porota po dlhej diskusii uznala protest za oprávnený a prisúdila Kacvínčanom až 20 trestných bodov, čo spôsobilo, že v celkovej klasifikácii klesli až na štvrté miesto.

Potom sa začala súťaž mladých požiarnikov. Najprv súťažili dievčatá z Kacvína. Boli výborné, len, žiaľ, nemali vo svojej veko-

vej skupine súpera. Veľmi dobre sa tiež ukázali chlapci z Nedece, ale aj z Kacvína a Nižných Lápš. Kritéria súťaže boli sice aj pre mladých hasičov dost náročné, ale ako sa vrávi - odvážnym šťastie praje. Prialo aj im, a tak všetky prekážky hravo a bez problémov zvládli.

Výsledky a vyznamenania

Po súťaži mladých požiarnikov, sedemčlenná porota pod vedením ašpiranta W. Stefaniaka vyhlásila dlho očakávané výsledky. Najlepšou tohtoročnou požiarnou skupinou lapšanskej gminy sa stali Fridmančania, ktorí získali 119,5 bodov. Na druhom mieste sa prekvapujúco umiestnili mladí hasiči z Falština (122,5 bodov) a tretie mieste si zaslúžene odniesli požiarnici z Lapšanky (142,5 bodov). Štvrtí boli už spomínaní Kacvínčania so 144 bodmi, piati Nedečania (148,5 bodov), šiesti Vyšnolapšania (176 bodov), siedmi Tribšania (184 bodov) a ôsmi Nižnolapšania (195 bodov).

V kategórii mládeže sa hodnotilo naopak. Čím viac bodov, tým lepšie umiestnenie. Medzi chlapcami si prvé miesto odniesli mladí požiarnici z Nedece (942 bodov), druhí boli Kacvínčania (898,5 bodov) a tretí Nižnolapšania (870 bodov). Veľmi dobre si počínavi aj dievčatá z Kacvína, ktoré získali až 956 bodov. Žiaľ, vzhľadom na to, že nemali žiadneho súpera im súťažná porota mohla priznať len diplom.

Spišská požiarnická mlad'

Preteky spestrila fridmanská dychovka

Odrozdávanie pohárov a diplomov najlepším

Vojt Raby Wyżnej M.Wierzba otvára súťaž

Nástup pred pretekmi

ŤAŽKO NA CVIČISKU, LĀHŠIE V BOJI

Na futbalovom ihrisku LKS Orkan Raba Wyżna sa v nedeľu, 25.augusta, uskutočnili gminné požiarnické preteky, ktoré mali preveriť pripravenosť a bojaschopnosť členov hasičských zborov. Slnečné nedele popoludnie prilákalo nielen množstvo miestnych divákov, ale na výkony požiarnikov boli zvedaví aj mnohí z blízkeho okolia. O ich dobrú náladu sa pred zahájením súťaže postarala svojím vyhľávaním miestna dychovka.

Preteky otvoril vojt gminy Raba Wyżna, Marek Wierzba, a veliteľ miestnych požiarnikov Stanislav Świder. Pretože to boli gminné preteky, zúčastnilo sa ich až deväť hasičských zborov - z Raby Wyżnej, Sieniawy, Bielanky, Spytkowic, Skawy, Rokicín, Podsrnia, Harkabuza a Bukoviny-sídliška. Do súťaže sa zapojili aj tri mládežnícke skupiny - zo Skawy, Sieniawy a Raby Wyżnej.

Ja som bol samozrejme najviac zvedavý na výkony našich požiarnikov z Podsrnia, Harkabuza a Bukoviny. Vedel som totiž, že pár dní predtým, pri hasení požiaru v Podvuku, svoje úlohy zvládli, a to je najdôležitejšie.

Určité technické problémy

sa vyskytli už po vylosovaní poradia. Nie všetci členovia požiarnych jednotiek, v tom aj naši, mali vhodnú vysokú obuv, t.j.

požiarnické čižmy. Hrozilo to ich diskvalifikáciou už pred začiatkom súťaže, ale problém nakoniec zažehnali hlavní usporiadatelia. Uznali asi, že finančné prostriedky na kompletnej výstroji nemajú všetci, čo je asi aj chybou Gminy, takže si požiarnici mohli vhodnú obuv vypožičať medzi sebou. Po tomto nepríjemnom začiatku už teda nič nebránilo, aby sa preteky, hoci s malým one-skorením, mohli začať.

Členovia súťažnej komisie z Jordanowa (ktorí mimochodom získali 3.miesto na posledných vojvodských požiarnych pretekoch) už boli pripravení na prvého súťažiaceho. Požiarnici, v tzv. šafete, začali plniť porotu pripravené úlohy. Museli čo najrýchlejšie rozvinúť a zapojiť striekacie hadice, prebehnúť po úzkej lavičke, prekonáť asi dvojmetrovú bariéru, potom bleskove zapnúť svoju motorovú striekačku, rozvinúť hadice a silným prúdom vody zrazíť drevený kolík. Táto disciplína sa ukázala pre niektorých najťažšia, takže pri nej získovali aj dosť trestných bodov. Prúd vody teda nezvládli všetci najlepšie, a podmienky ďalším štartujúcim stážili aj prúdy vody z neba, ktoré na chvíľu zápolenie prerušili. Potom však mohli preteky počkať až do konca súťažami mladých požiarnických nádejí. Hoci mali neľahké podmienky, vysporiadali sa so svojimi úlohami veľmi dobre. Predvedli, že sú nádejou aj do budúcnosti, a mnohým zrejme ich vzťah a obdiv k požiarnictvu zostane aj nadalej.

Vyznamenania

Po súťaži porote zostávalo iba zrátať dosiahnuté výsledky a vyhlásiť víťazov. V kategórii dospelých, si zaslúžené prvé miesto odniesli požiarnici z Rokicín, hoci s takým vynikajúcim umiestnením nepočítali ani oni sami. Diváci, ktorí samozrejme najviac fandili domácim pretekárom, boli po vyhlásení celkového poradia riadne sklamani. Ich favoriti totiž skončili až na poslednom, t.j. 9. mieste.

Nás naopak potešilo, že nesklamali naše družstvá. Požiarnici z Podsrnia si vybojovali 5.miesto, siedmy boli Harkabuzania, a z nimi sa umiestnili hasiči z Bukoviny. Nemusia však smútiť z toho, že sa im tentokrát neušli miesta na stupni víťazov, ktoré získali ich kolegovia. Všetci bez výnimky totiž dokázali, a to je snáď dôležitejšie nad všetky ceny, či diplomy, že svoje remeslo ovládajú dobre. A čo je hlavné, vtedy, keď ich občania najviac potrebujú, t.j. pri hasení požiarov, dokazujú, že sú chlapmi na svojom mieste.

V kategórii požiarnických nádejí si v súťaži najlepšie počíname chlapci z Raby Wyżnej.

Vydarený deň sa skončil odovzdáním diplomov najlepším družtvám, ktorým diváci vyjadrili svoj obdiv aj potleskom. V neskoré nedele popoludnie sa všetci rozchádzali s nádejou, že urobia všetko preto, aby „červený kohút“ čo najmenej kikiríkal, a aby sme umenie hasičov mohli sledovať len na podobných súťažach.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Požiarnické nádeje pred štartom

Tohtoročný pohár vojta nižnolapšanskej gminy pripadol teda požiarnikom z Fridmana, a v kategórii mládeže Nedečanom. Okrem toho viacerým hasičom boli priznané diplomy, medaily a odznaky. Striebornou medailou Za zásluhy pre požiarnictvo boli vyznamenaní: Andrej Horničák a Štefan Rusnáčik. Bronzovú medailu dostali Andrej Bigos, Ján Horničák, Štefan Horničák. Zbyšek Klimčák, Ján Paciga. Odznakom Vzorný hasič boli vyznamenaní: Stanislav Hlaváč, Ján Jašontek, Henryk Pitoniak a Jozef Pleva. Všetkým srdečne blahoželáme.

Slávnosť neskončila hneď po vyhlásení výsledkov. Kto sa chcel ešte zabaviť, mohol to urobiť večer v novootvorenom diskotékovo-klube Maxim.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Slávostnú sv. omšu celebriuje kňaz E. Chylla z Lokce

Predseda a tajomník ÚV SSP J. Čongva a L. Molitoris počas otvorenia

VEĽKÝ SVIATOK POD TATRAMI

18. august t.r. sa nadľho zapíše v pamäti Jurgovčanov. Už od rána sa do tejto malebnej dedinky učupenej pod Tatrami priam valili húfy krajanov, pozvaných hostí, ba aj obyčajných turistov, aby sa zúčastnili oslav 450. výročia založenia obce a súčasne 14. prehliadky dychových orchestrov, ktorú tu, práve pri príležitosti tohto významného jubilea, usporiadal náš Spoik.

Miestna skupina SSP v Jurgove sa na oslavy svojej obce, ale aj prehliadku, znamenite pripravila. Všetko bolo, ako sa hovorí, zapnuté na posledný gombík. Organizátori vynaložili veľké úsilie, aby sa všetci cítili ako doma. Navyše, ako ktorí žartovne utrúsil, dokázali si na tento neobvyklý deň objednať aj pekné počasie.

Oslavy sa začali presne o 11. hod slávostnou slovenskou sv. omšou. Drevený kostolík sv. Sebastiána bol doslova preplnený. Sv. omšu koncelebroval farár E. Chylla z Lokce, spolu s miestnym vikárom J. Marekom a jurgovským rodákom J. Šoltýsom. Vo svojej peknej kázni E. Chylla vyzdvihol tradičiu kresťanstva, ktorá významne ovplyvnila doterajší vývoj Jurgova. Počas omše v kostole hrala miestna dychovka a chrámové

a liturgické piesne spieval zmiešaný zbor z Krivej na Orave.

Slávostný sprievod

Hned po slávostnej omši sa pred kostolom začal formovať dlhý sprievod. A to nie hocijaký. Vpredu na krásnych koňoch sedeli jurgovskí družovia. Za nimi, v tradičnom rebriniaku sa viesla a vyhľávala kapela. Potom nasledoval rad kočov, do ktorých si posadali najvýznamnejší hostia jurgovskej slávosti. Takmer kilometrový sprievod užtvárali jurgovskí fajermani so svojou vyšestoročnou striekačkou, skupina mažoretiek z Košíc, zmiešaný zbor z Krivej na Orave a všetky dychovky zo Spiša a Oravy.

Sprievod sa konečne pohol a za vyhľávania kapely i dychoviek prechádzal malebnými jurgovskými uličkami. Zrazu pri miestnej píle musel zastaviť. Akoby aj nie, keď mu cesta zahatal mohutný strom a za ním ozdobná brána, pri ktorej stál legendárny jurgovský zbojník Galajda. Veru dlho musel čakať na takúto príležitosť, aby mohol ozbiť tak veľkých, „ministeriálnych“ páнов. Zbojníci - v súkenných „portkách“, „serdakoch“ a krpiciach - hroziaci valaškami boli

neúprosní. Zastavili sa pri každom koči a brali, čo sa len dalo. S bohatým úlovkom ušli do poblízkych lesov. Sprievod sa až po prepílení stromu mohol pohnúť ďalej a zastavil sa až pri hasičskej zbrojnici, kde Jurgovčania pohostili hostí chutným obedom. Odtiaľ sa všetci premiestnili k Biaľke, na lesnú urbársku polianku Goje, kde sa konala ďalšia časť osláv a prehliadka dychových orchestrov.

Na polianke

Jurgovčania pripravili pre vystupujúcich pekné pódium. Kým sa všetci zhromaždili, čakanie spríjemnil zmiešaný spevácky zbor z Krivej, ktorý pod vedením dirigentov V. Habovštiaka a F. Mrkvu zaspieval niekoľko dojímavých národných a náboženských piesní, vtom Slovensko moje a Ježišu ochraňuj všetkých Slovákov.

Slávost' otvoril tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a privítal vzácnych hostí, medzi ktorími o.i. boli: námestník ministra kultúry a umenia PR Michal Jagieľo, riaditeľ Odboru pre záležitosti krajanov pri Ministerstve zahraničných vecí - dr. Milan Čincura a pracovník tohto odboru Martin Juhás, správca Matice slovenskej Miroslav Bielik, predstaviteľia Veľvyslanectva SR vo Varšave - konzul Marián Baláž, obchodný radca Fran-

Konferenciérky A. Loreková (zľava) a A. Krištofeková

Mladí Bel'ania hrali ostošest'

Slávostný sprievod cez Jurgov - spredú Podvlčania

Vyhŕávajú Krempašania

tišek Lach a vojenský pridelenec plk. Juraj Ratkovský, predseda Spolku Slovákov v Poľsku Jozef Čongva, riaditeľ Odboru pre občianske záležitosti Vojvodského úradu v Novom Sáčci Janusz Pater, bukovinský vojt Franciszek Jezierszak, šéfredaktor Života Ján Špernoga, riaditeľka Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne Ol'ga Žabenská, čestný predseda SSP Ján Molitoris, riaditeľ TANAP-u, primátor mesta Spišská Belá, starosta obce Lokca, predstaviteľka Štátneho pedagogického nakladateľstva Marta Bureková, pracovníčka Katedry slovakistiky JU Maryla Papierzová, predseda OV SSP na Orave Róbert Kulaviak, predseda OV SSP na Spiši Anton Pivočník, poslanci miestnej samosprávy, richtár Jurgova Alojz Brija, učitelia a ďalší.

Nasledovali zdravice. Viceminister M. Jagieľlo poprial Jurgovu mnoho úspechov na ďalšie pol tisícročia a v mene vlády premiéra W. Cimoszewicza pozdravil Slovákov bývajúcich v Poľsku. Vyjadril o. i. názor, že Slováci tvoria významný prvk, ktorý obohacuje celú poľskú kultúru. Zase riaditeľ M. Činčura o. i. uistil krajanov, že Slovensko im podľa možnosti bude nápomocné. Jurgovčanov pochválil tiež bukovinský vojt F. Jezierszak, ktorý vyzdvihol ich pracovitosť a aktivitu vo všetkých oblastiach.

Čestní hostia a zástupy divákov na prehliadke

Dychový maratón

Konferenciérky Anna Krištofeková a Aneta Loreková uviedli na pódiu ako prvú, dychovku z Fridmana, pod vedením Jána Pacigu, ktorá pôsobí v podstate už od roku 1955. Fridmančania sa predstavili celkom pekne - valčíkom Čary-mary, polkou V záhradôčke a dôstojnou polonézou. Ešte nezamíkol potlesk, keď sa na pódiu zjavili Krempašania, ktorí pod taktovkou Jána Kalatú perfektne zahrali rezký pochod Hypodróm, valčík Sen lásky a nakoniec v sprievode vokalistky Márie Petráškovej - polku V záhradôčke. Prišiel rad na Lapšanov, presnejšie Nižnolapšanov. Ich kapelníkom je Štefan Majerčák, ktorý s 25-členným orchestrom predviedol u nás zriedkavo hrávaný pochod Brigáda, valčík Sen lásky a oblúbenú polku V záhradôčke. Po nich sa rovnako veľkým majstrovstvom zaskveli Vyšnolapšania, ktorí na úvod zahrali valčík Sen lásky, potom polku Haj, husičky, haj a svoj koncert uzavreli nostalgickou Serenádou.

Aby sa dychová hudba divákom nezunovala, vystriedal ju opäťovne spevokol z Krievj, ktorý tentoraz zaspieval cyklus populárnych ľudových pesničiek. Po ňom sa o slovo prihlásili Belania, ktorí do Jurgova prišli s dvoma dychovkami hrajúcimi pod jednou taktovkou Milana Cervasa. Najprv sa

predstavili mladší hudobníci pekným valčíkom Na brehu riečky, polkou Dolina, dolina a nakoniec vlastnou skladbou kapelníka M. Cervasa. Mladých hudobníkov sprevádzali spevom sólistky E. Gronková, D. Cervasová a D. Šoltýsová. Ledva dokončili - odmenení vrelým potleskom - vystriedali ich starší, ktorí ako vždy zahrali bezchybné pochod Sokolský, valčík Mamko moja a ľudovú pesničku Aké je to pekné dievča... Teraz prišiel čas na vystúpenie jedinej našej účastníčky z Oravy - dychovky z Podvlnka. Podvlnčania oblečení v jednoliatych modrých nohaviciach a červených vestách, predviedli polku V záhradôčke, a zmes slovenských ľudoviek, ktoré zároveň sprevádzali spevom dve dlhonohé podvlnčianske krásy.

Posledné slovo na prehliadke patrilo domácim Jurgovčanom, ktorí sa skutočne ukázali ako veľkí majstri dychovej hudby. Nečudo, že za svoju mambu Return, Komárňanský valčík a niekoľko svetových evergreenov zožali zaslúžené ovácie. Pomaly sa začalo stmievať, trocha skôr ako obyčajne, keďže nad Jurgovom sa spustil mierny letný dažď. Naťastie o niekoľko minút sa počasie umúdrilo, a tak sa na pódiu mohli ukázať dlho očakávané mažoretky, ktorých

POKRAČOVANIE NA STR. 19

Opekanie klobások pri jurgovskej vatre

STEPHEN PETERS

PROJEKT VRAŽDY

Harvey Harris, doktor vied, sa preslávil tým, že vypracoval kvalitné programy pre počítače, ktoré pomocou nich dokázali čítať a prekladať texty z jedného jazyka do druhého. Svoj voľný čas venoval dosť neobyčajnému koníčku, lúšteniu záhad pri čítaní detektívok. V tom však už neboli taký úspešný, čo ho veľmi trápilo.

Za posledných osem rokov prečítał 2439 detektívok s vraždami, z toho však len 83 razy sa mu podarilo uhádnuť, kto bol vrah. Aké si úbohé tri percentá!

Jedného dňa po šálke rannej kávy sa o tom zmienil svojmu bezprostrednému nadriadenému Johnovi Dugonovi.

- Harris, ste predsa skvelý programátor. Prečo sa nepokúsíte zostaviť program pre počítač? Nech ten rieši vaše detektívne záhady - poradil mu.

Zo začiatku šéfova radu prijal skepticky, no keď sa nad ňou na druhý deň zamyslel, dospel k záveru, že by na tom niečo mohlo byť. Stačí len roztriediť fakty a dôkazy, dať im príslušnú interpretáciu, urobiť logické závery, a riešenie je hotové. Nie je v tom nič, s čím by si počítač neporadil. A keď bude schopný riešiť záhady z detektívnych románov, je celkom možné, že si poradí aj s... Na Harrisonovej tvári zažiaril úsmev. Zrodil sa projekt vražda.

Niekoľko ďalších mesiacov Harvey usilovne pracoval po večeroch a vo voľné dni, zhromaždił obrovské množstvo informácií z tých 2439 detektívok, ktoré prečítał. Hlavní hrdinovia, metódy vrážd, ich motívy, usvedčujúce dôkazy, počet podozrivých osôb, typy detektívov, údaje o obetiach a množstvo ďalších údajov, to všetko preložil do počítačového jazyka. Po skončení prípravných prác Harvey urobił analýzu údajov.

- Akým sposobom sa uskutočňujú vraždy? - vytúkal na klaviatúre počítača.

Na displeji sa vzápäť zjavila odpoved'. ÚDER DO HLAVY - 2743 PRÍPADOV, STRELNÁ ZBRAŇ - 510 PRÍPADOV, DÝKA ALEBO NÔŽ - 316 PRÍPADOV, ZAHRDÚSENIE - 289 PRÍPADOV, OTRÁVENIE - 103 PRÍPADOV, NASTROJENÁ DOPRAVNÁ NEHODA - 97 PRÍPADOV...

A tak ďalej až po výbuch bomby ukrytej vo vajci, ktorá sa uvádzala do činnosti odtrhnutím nálepky zo škrupiny, jeden prípad; vystrelenie obete na obežnú dráhu okolo Zeme v práznej kozmickej rakete, jeden prípad; a napokon ešte jeden prípad, keď obet vložili do suda a hodili do Niagarského vodopádu.

- Motívy vraždených činov? - položil Harvey ďalšiu otázku.

Na prvom mieste boli zišné motívy, potom nasledovala túžba po moci, pomste,

duševné ukolenie, strach z odhalenia, strach o milovaného človeka atď., až po pomstu za zabitie obľúbeného kocúra, jeden prípad.

Nasledovala jedna otázka za druhou a odpovede na ne Harvey opäť ukladal do pamäti počítača, ktorý takto získaval údaje o frekvencii javov medzi množstvom premených veličín.

Po tejto prípravnej etape počítač dostal úlohu skorelovať každú premennú veličinu so všetkými ostatnými. Tak boli stanovené rozličné vzájomné súvislosti umožňujúce získať odpoveď na otázky napríklad takého druhu:

- Existuje súvislosť medzi pohlavím vraha a obete?

- Súvisí s niečím počet strán v knihe?

- Je nejaká závislosť medzi pohlavím autora knihy a vraždenou metódou?

- Sú amatérski detektívi naozaj úspešnejší pri odhalovaní zločinov než profesionáli?

Ďalším krokom v štatistickej analýze údajov bolo zredukovať množstvo premených na nevelký počet prvkov určujúcich rozličné aspekty detektívneho románu. Napríklad jeden autor piše len príbehy, kde vrahom je vždy žena vraždiaca svoje obete z veľmi nejasných dôvodov. Zvyčajne ju odhalí súkromný detektív, ktorý ju zastrelí miomovoňm výstrelem do brucha z revolveru kalibru 45 na predposlednej stránke 200-stranového románu. Okrem toho sú veľmi časte príbehy so skupinou osôb, čo pre nepriaznivé počasie ostali v nejakom starom dome úplne odrezané od sveta a ktoré ktosi po jednom zabija dovtedy, kým...

Potom Harvey zostavil program ako využiť všetky informácie uložené v pamäti počítača. Napokon zaviedol niekoľko pravidiel a obmedzení. Napríklad pravidlo, že je neetické považovať za vraha detektíva.

Kontrolná previerka programu ukázala, že všetko funguje vynikajúco. Počítač už na prvých stránkach presne predpovedal, kto spáchal vraždu vo všetkých takmer dva a pol tisíc románoch. Harris bol teda pripravený na posledný krok: zistiť, či je počítač schopný identifikovať vraha aj v iných detektívach, ktoré nepoužil pri zostavovaní programu. Použil na to knihu Agathy Christieovej Vražda Rogera Ackroyda, ktorú ešte nečítał. Vložil údaje do pamäti a vytúkal otázku:

- Kto je vrah?

Kontrolné žiarovky niekoľko minút rôznofarebne blikali, počítač tlmenie hučal a vrčal ako pes, potom napsal odpoveď. Harvey - ešte nedočítał knihu - vrhol skeptický pohľad na list papiera. No po dočítaní románu nadšene vykrikol, pribehol k počítaču a nežne ho pobozkal. Potom si sadol k pultu a vytúkal: - Máte pravdu. Prehliadli ste veľmi zamotaný, originálny sujet, zostavený s miromiadou zručnosťou.

A počítač odpovedal:

- Ďakujem. Je to však vaša zásluha. Ja som urobil len to, čo ste ma naučili.

Harris na to:

- Áno, je to tak. Ste len mechanická bábka, génius som ja!

Počítač zareagoval takto:

- Pýcha predchádza pád.

Harris sa zamračil. Napriek jeho usilovnej práci na zostavovanie programu strojového prekladu textov sa počítač ešte stále potkýnal na porekadlách...

O dva dni sedel Harris v pracovni riadiťa laboratória Johna Dugona. Za tie dva dni, čo uplynuli od víťazstva nad Agathou Christieovou, zadal počítaču na skúšku niekoľko reálnych prípadov neobjasnených vrázd, a teraz od netrpezlivosti len s námahou dokázal sedieť na mieste.

- Harvey, - povedal konečne riadiťa, - zaujímal som sa o vašu prácu a zistil som, že značný počet tém ste dokončili s oneskorením alebo ich vôbec nedokončili. Čo sa deje?

- Máte pravdu, zaoberal som sa niečim oveľa dôležitejším.

Harvey sa usmial, očakávajúc nadšenú reakciu riadiťa.

- Čo-o-o-o?...zvolal udivený Dugon. - Nuž, nevedel som, že pracujete ešte na niečom inom.

- Najprv som tomu venoval len voľný čas, potom som sa však natol'ko zavŕtal do problému, že som sa už zaoberal len ním. Teraz je práca skončená.

- Harvey, vy ste porušili pracovnú disciplínu. Veľmi dobre viete, že sme vždy podporovali a podporujeme samostatné výskumy, nie však na úkor hlavných úloh...Čo je to za program?

- Je to program na objasňovanie vrázd.

- Prepáčte, povedali ste, „na objasňovanie vrázd?“ Pochopil som vás správne?

- Áno. Pomocou môjho programu môže počítač presne povedať, kto spáchal vraždu v ktoromkoľvek detektívnom románe.

- Tak je to teda! - Dugon sa prísne pozrel na Harrisa. - Myslím, že je to najhlúpejší žart, aký som kedy počul.

- John, treba k tomu pristupovať veľkoryso. Tento program nám umožní stať sa najlepšími konzultatmi polície celej krajinu a možno aj celého sveta pri objasňovaní trestnej činnosti.

Dugon vytreštil oči.

- A ako to dosiahneme?

- Veľmi jednoducho. Polícia nám bude posielat všetky informácie o spáchanej vražde, vrátane zoznamu podozrivých osôb a údajov o nich. My ich vložíme do počítača a ten nám povie, kto a prečo vraždil.

- Ale to je predsa nezmysel! Skutoční vrahovia sú predsa celkom inakší než v knihách! Ktorý prokurátor postaví niekoho pred súd s takým smiešnym dôkazom, že obžalovaného určil počítač?

Harris sa však nevzdával.

- Bude to revolučný prevrat v celej americkej justícií. Obrovská sociálna vymoženosť. Pochopiteľne, John, táto myšlienka sa zrodila vo vašej hlave, a ja sa postarám o to, aby si nikto nedovolil bagatelizovať vaše zásluhy.

Táto veta takmer vyrazila Dugonovi dych. Ked' sa trochu späťal, povedal čo najpokojnejšie:

- Môžete ísť, Harvey. A nikomu nehovorte o tejto bláznevej myšlienke, rozumiete?

- Ja však mám nesporné dôkazy, že počítač nám môže veľmi pomôcť. Pozrite sa, - a Harvey položil na stôl niekoľko strojom písaných listov papiera. - Atentát na prezidenta Lincoln bol súčasťou sprisahania, v pozadí ktorého stál člen jeho vlády...

- Harvey, historici predsa už dávno overili a zavrhlí túto myšlienku.

- Počítač je však na deväťdesiatpäť percent presvedčený, že sa nemýli. Uvážte, aká skvelá reklama to bude pre nás! Alebo toto... Harvey mu podal iný lístok, - ohľadne Kennedyho...

Dugon si ho prečítal a zbledol od strachu.

- Vy ste sa zbláznili! - zvolal. - Neopovážte sa to poskytnúť tlači! Už len to nám chýba, aby nás obvinili z ohovárania...

- A čo Martin Luther King?

- Nie, nie! V nijakom prípade! Kategóricky vám zakazujem ešte niekomu to ukazovať!

Dugon schmatol zo stola všetky papiere a začal ich zúrivo trhať na kúsky.

- Pozrite sa, Harvey, ak sa o tom zmienite ešte niekomu, prisahám, že vás sám pošlem na vyšetrenie k psychiatrovi a urobím všetko, aby ste sa už z blázinca nedostali, jasné?

- Pochopil som, že sa vám moja myšlienka nepáči, - povedal Harvey.

- Von odťaťto! - zreval Dugon. - Nechcem už počuť ani slovo o tejto šialenej myšlienke.

Harris sa so zvesenou hlavou vrátil na svoje pracovisko. Chvíľu sedel a smutne uvažoval nad tým, čo sa práve stalo. Potom si sadol k pultu a celý rozhovor vytukal na klaviatúre. O chvíľu dostał od počítača odpoved:

- Ani vy nie ste doma prorokom.

Harvey si vzdyhol a potom vytukal:

- Čo mám teraz robiť?

Celý sa zachvel, ked' si prečítal odpoved:

- Musíte zabiť Johna Dugona.

V tejto chvíli si Harvey uvedomil, že celý život sa usiloval o to, aby našiel a dal svetu riešenie veľkého sociálneho problému. Končne také riešenie našiel, no John Dugon s jeho hlúpymi obavami sa mu postavil do cesty. Čo je Dugonov život v porovnaní s prospechom, ktorý priniesie svetu Harveyho objav?

A tak sa Harris rozhodol poslúchnuť radu počítača.

Bol dosť šikovný na to, aby zostavil plán vraždy spolu s počítačom. Ten mu poradil spáchať vraždu úderom do hlavy ľahkým predmetom tak, aby sa Dugonov zástupca stal prvou a hlavnou podozrivou osobou. Jeho

meno má byť napísané v Dugonovom stolnom kalendári s poznámkou, že sa majú stretnúť v deň činu. Motív vraždy je jednoduchý: nedovolíť, aby Dugon odhalil, že jeho zástupca zdefraudoval viac ako tridsať tisíc dolárov z peňazí firmy.

Pomocou počítača Harvey pripravil niekoľko účtovníckych dokladov, ktoré mali slúžiť ako dôkaz o defraudácii. Po vypracovaní plánu celej akcie overil jeho správnosť na počítači a ten bez váhania vyhlásil:

- Vrahom Johna Dugona je jeho zástupca. Som o tom presvedčený na 98 percent.

Harvey sa usmial a vypol počítač. Ak budú Dugon a jeho zástupca odstránení, stane sa prvým uchádzačom o funkciu riaditeľa laboratória. A potom...

Ked' sa zotmelo a hodiny odbili ôsmu, Harris už stál pred stolom Johna Dugona a prezeral si jeho plešinu.

- Vy ste ešte tu? - opýtal sa Dugon, ked' ho uvidel. - Čo si želáte?

Harris pristúpil bližšie, vzal zo stola ťažidlo a z celej sily udrel riaditeľa po temene. Dugon bez jediného zvuku klesol zo stoličky na zem.

Harvey ticho vykízol zo šéfovej pracovne a vykročil cez prázdro laboratórium k východu. Mimovoľne sa zastavil pred počítačom, zapol ho a vytukal na jeho pulte:

„John Dugon je mŕtvy!“ A odišiel z laboratória.

Na druhý deň prišiel do práce neskôr ako zvyčajne. Dobre vedel, že teraz tam aj tak nik nepracuje. A naozaj, všetci pracovníci laboratória sa zhŕdli do malých skupín a o čomsi tajomne pošepkávali. Počítačová hala sa len tak hemžila policajtm. Zavolala ich upratovačka, ktorá ráno našla Dugonovu mŕtvu.

O chvíľu už mala polícia v rukách Dugonov stolný kalendár a kópie účtovníckych dokladov, ktoré Harris nechal v riaditeľovej pracovni, a zástupca šéfa bol zatknutý.

- Nazdávam sa, že tieto doklady poslúžia ako dôkaz o chýbajúcich peniazoch, - povedal vyšetrovateľ.

- Vieme, že včera večer ste mali dlhý rozhovor s Dugonom, ktorý vás obvinil z defraudácie a sfalšovania účtov. Z obavy pred odhalením ste ho zabili.

- Ale ja som Dugona včera vôbec neviadal a tieto doklady nie sú moje, - rozčúlene namietal zástupca riaditeľa.

- No nemáte spôsoblivé alibi. Kde ste boli včera večer? Uvidíme, čo povie revízor, ked' si overí výkazy. Ste zatknutý pre podozrenie z vraždy.

Ked' policajt vystrel ruku, aby zadržal obvineného, ten ho prudko odstrčil. Policajt pritom stratil rovnováhu a spadol na ovládací pult počítača, priamo na rady tlačidiel. Počítač okamžite ožil a jeho tlačiarňička začala vytukávať text. Ohromený detektív si na papieri prečítal:

„Korigujem! Johna Dugona nezabil zástupca riaditeľa laboratória. Dôkazy proti

nemu boli sfalšované. Skutočným vrahom je Harvey Harris, neuznaný génius, ktorý ma naprogramoval na objasňovanie rozličných prípadov vrážd. Som na sto percent presvedčený o správnosti svojich záverov.“

- Nech sa na mieste prepadnem, ak dačo mu rozumiem, - zvolal vyšetrovateľ. - Kto z vás je Harvey Harris?

Harris prikročil k počítaču, zahľadil sa na vytlačený text a potom si sadol za pult:

- Si mechanický udavač. A to potom, čo som pre teba urobil. Stal si sa prvým elektronickým Sherlockom Holmesom na svete a prvým elektronickým informátorom. Prečo si to urobil?

Počítač odpovedal:

„V súlade s prvou zásadou všetkých detektívnych románov.“

Harvey sa opýtal:

- S akou zásadou?

A počítač napísal:

„Každý trestný čin musí byť spravodlivo potrestaný.“

(Izobretateľ i rationalizator)

VELKÝ SVIATOK...

DOKONČENIE ZO STR. 17

vystúpenie výrazne oživilo divákov. Skupina pôsobí pri Mestskom požiarom zbere v Košiciach. Jej vedúcim je Juraj Adam. Vystupovali už vo Francúzsku, Talianku, Nemecku, Maďarsku a samozrejme vo svojej rodnej vlasti. Vystúpenie pekných košičaniek odmenili diváci dlhotrvajúcim potleskom. Veľký aplauz patril tiež dychovke z Lokce, pod vedením Antona Sivoňa, ktorá predviedla kyticu slovenských ľudových piesní. Na záver niekoľkohodinového koncertu vystúpil FS Podhalie z Jurgova, ktorý predviedol niekoľko zaujímavých pastierskych zvykov a miestnych tancov i pesničiek.

Za pekné vystúpenia patrili samozrejme odmeny - pamätné diplomy a neveľké peňažné sumy, ktoré vedúcim dychoviek a súborov odovzdali predsedia Spolku prof. Jozef Čongva a tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris. Pamätný diplom k jubileu dostala miestna skupina SSP v Jurgove, ako aj sama obec. Ocenenia za neprítomného richtára pre�zal najstarší občan Jurgova J. Vojtas.

Poznamenajme ešte, že prof. Jozef Čongva pripravil k jubileu obsiahlu štúdiu, venovanú dejinám Jurgova od jeho založenia po súčasnosť, ktorá bola vytlačená tesne pred oslavami v tlačiarni nášho Spolku v Krakove.

Už sa riadne stmievalo, ked' na polianke v Gojách zahorela vatra, ktorá nikdy nechýba na našich podujatiach. Mnohí si pri nej opekali a zajedali klobásky, k čomu im vyhral v predsedu MS SSP v Krakove Jerzy M. Božek. Samozrejme vatrou sa podujatie neskončilo. Pokračovalo ešte ľudovou veselicou v požiarnej zbrojnici, ktorá trvala dľho do noci.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Tribšskí jubilanti H. a J. Vitekovci

ZLATÉ JUBILEUM

Nedávno uplynulo rovných 50 rokov, keď si Helena Domianová a Jozef Vitek z Tribša v kostole sv. Alžbety povedali svoje „áno“, sľubili si vernú lásku a ako manželia spoločne vykročili do ďalšieho života. Úspešne zvládli náročnú cestu životom, s ktorým sú spokojní. Vychovali tri dcéry, dočkali sa 6 vnukov a 2 pravnukov. Manželia Helena a Jozef Vitekovci si uchovali slovenské národné povedomie a členmi tribšskej MS sú od jej založenia.

50 rokov spoločného nažívania je významným medzníkom v živote. Pri tejto neobvyklej udalosti naši zlatí jubilanti dostali zdravice od bývalého prezidenta PR L. Wałęsu, krakovského metropolitu kardinála F. Macharského, vojta lapšanskej gminy W. Habera a ďalších. Aj keď už odvtedy uplynul takmer rok, zlatým jubilantom srdečne blažoželáme a prajeme im v ďalšom živote ešte veľa zdravia, pohody a slnečných dní.(jp)

SLOVENSKÉ DEJINY DO ŠKÔL!

Národ, ktorý nemá svoje dejiny, odumiera. Dejiny však treba nielen mať, ale ich aj poznat. Je to jedna zo základných podmienok zachovania národnej identity najmä medzi príslušníkmi národnostných menšín. Týchto niekoľko konstatácií mi zvlášť utkvelo v pamäti z príspevku o vedeckej konferencii usporiadanej v tomto roku pri príležitosti 250. výročia Slovenského Komlóša v Maďarsku, kde sa zvlášť veľa hovorilo o potrebe a význame výučby dejín slovenského národa a jeho kultúry na základných školách.

Spomínam to preto, že sa to vzťahuje aj na našu menšinu. Keď sa po vojne na našich obciach rozvinulo slovenské školstvo, nemali sme problémy s naším mladým a najmladším

pokolením. Nie preto, že sa mládež učila všetky predmety v slovenčine, ale vo veľkej miere preto, že medzi týmito predmetmi bol slovenský dejepis, na ktorom mohla spoznávať dejiny národa svojich otcov a pradedov. Vďaka tomu aj naša mladšia uvedomovala svoj pôvod a bola národné uvedomelá. Keď sa neskôr školy zmenili a zo slovenčiny zostal len jazyk ako dodatočný vyučovací predmet, z vyučovacieho programu ubudli pochopiteľne dejiny Slovenska, lebo pri troch hodinách slovenčiny týždenne (a často aj dvoch) pre dejiny nebolo dosť miesta. Na výsledok týchto zmien nebolo treba dlho čakať. Keďže súčasne sa na školách začali na mládež rôzne nátlaky, klesol počet záujemcov o slovenčinu na niekoľko sto žiakov. Aj tí ostali len vďaka presvedčovaniu rodičov.

Ani dnes sa situácia nezlepšila. Vo väčšine škôl sa sa slovenčina vyučuje len dve hodiny týždenne, čo je už pre sám jazyk príliš málo. A tak naše deti počúvajú historky z dejín Spiša či Oravy, často veľmi skreslené, ktoré majú k pravde veľmi ďaleko. Ba nielen to, už viac rokov sa na spišských školách organizujú „olympiády“ z týchto vymýšľaných dejín. Potom sa nikto nemôže čudovať, že sa nám deti odcudzujú. Akoby aj nie, keď sa to - či si to prajú alebo nie - musia učiť.

Pred niekoľkými rokmi som sa zúčastnil stretnutia na Kuratóriu osvety a výchovy v Nowom Sączi, na ktorom sa hovorilo aj o potrebe vyučovania - aspoň v skrátenej forme - dejín Slovenska a jeho kultúry, vtom aj dejín nášho regiónu. Ak sa nemýlim, bola dokonca zvolená komisia, ktorá mala návrh takýchto objektívnych dejín pripraviť. Žiaľ, ubehlo už viac rokov a dodnes sa nič nezmienilo. Zato „spišské olympiády“ priam rozkvitajú a mládež obľubujú. Kedy sa to, pýtam sa Kurátoria a Ministerstva národného vzdelávania, konečne skončí?

ANTON PIVOVARČÍK

LIST ZO SLOVENSKA

Vážená redakcia Života

Na úvod môjho listu prijmite srdečný pozdrav a veľa zdaru vo Vašej namáhavnej práci pri vydávaní časopisu Život pre našich slovenských krajanov.

Náhodou sa mi dostalo do rúk májové číslo Vášho časopisu. Po jeho prečítaní som bol milo prekvapený jeho vysokou úrovňou, na akej prekladáte informácie o živote našich krajanov v Poľsku. Mysiel som si, že po toľkých rokoch, ktoré prešli ako zlý sen, vyrásťa generácia, ktorá nebude javiť záujem o svoj pôvod.

Rozhodol som sa napísat' vám párru riadkov, aby ste vedeli, že sa Váš časopis číta aj na Slovensku, i keď nie pravidelne.

Veľmi ma dojali osudy ľudí, ktorí sa nie vlastnou vinou ocitli v stave, v ktorom nechceli byť a domáhali sa toho, čo bolo pre nich prirodzené. Pán Jozef Karnafel z Veľkej Lipnice spomína pána Ondreja Cisárika. Môžem potvrdiť: áno, Ondrej Cisárik po odchode z Poľska sa usadil v Bobrove, kde si postavil dom a vychoval štyri deti. Bud' to bol boží plán, alebo náhoda, že práve na sviatok sv. Cyrila a Metoda, apoštolov starých Slovanov, ktorý sa slávi 5. júla, mal pán O. Cisárik pohreb. Zomrel 2. júla 1995.

Dalej chcem Vám opísať ešte jeden osud dvoch ľudí, ktorí po druhej svetovej vojne opustili svoju rodnú obec a zostali na Slovensku. Trvale bývajú v Bobrove a narodili sa vo Veľkej Lipnici. Volajú sa Leopold a Mária Janoviakovci. Sobáš mali v Bobrove v päťdesiatych rokoch. V tých rokoch bolo všetko také prísné, že na ich vlastnú svadbu nedovolili prísť ani vlastným rodičom. Viete si živo predstaviť aké to je, keď nemáte na takej udalosti, ako je svadba, svojich rodičov. Pritom Bobrov je susedná obec Veľkej Lipnice, vzdialenosť asi 8 km. Sváko Poldo veľmi rád spomína na Lipnicu, na svoju mladosť, ako chodil do školy, ako prežili vojnu, počas ktorej im zhorel dom. Rád spomína na učňovské roky, keď sa v Trstenej učil za stolára. Potom, ako sa musel rozhodnúť, kde chce zostať, na Slovensku alebo v Poľsku. Nakoniec sa rozhodol pre Slovensko. Rád uvítal túto dobu, lebo keď chce navštíviť rodnú dedinu, nepotrebuje zdôvodňovať, prečo tam chce ísť, stačí mu, aby mal cestovný pas. Jeho citová väzba k rodnej dedine je veľmi silná, lebo v rozhovore, ktorý sa točí o jeho rodnej obci používa spojenie: „U nás je to tak, alebo tak“. Ešte som ho nepočul povedať: „V Lipnici to bolo tak, alebo tak“. Z toho vyplýva, že i keď celý svoj produktívny vek prežil v Bobrove, stále ho to tiahá tam, kde sa narodil. Je v tom aj kus nostalgie, ktorú pocítuje každý človek, ktorý cíti so svojimi rodákmi.

To by bolo v krátkosti všetko, čo som vám chcel napísat'. To, že som sa odhodlal vám napísat', bol dobrý pocit pri čítaní vášho časopisu a potreba reagovať na vašu prácu, ktorú konáte pre dobro a zblíženie všetkých ľudí bez ohľadu na národnosť.

S pozdravom
TOMÁŠ BUC

LICENCIÁTSKE PRÁCE O KRAJANOCH

Všimli sme si, že o slovenskú národnosťnú menšinu v Poľsku, činnosť nášho Spolku a časopis Život prejavujú čoraz väčší záujem aj vysoké školy, hlavne na Slovensku, ale aj v Poľsku. Medziiným viacerí poslucháči si menšinovú problematiku bud' náš časopis zvolili za témy svojich diplomových

E.Wennerová a G.A.Gosová - autorky prác o krajanoch. Foto: J.Pivovarčík

prácu, ktoré dnes majú značnú poznávaciu a nezriedka i vedeckú hodnotu.

V tomto roku si národnostnú tematiku pre svoje licenciátske práce vybrali aj dve poslucháčky Ústavu politológie Vysokej školy pedagogickej v Krakove - Ewa Wennerová a Grażyna Anna Gosová.

Ewa Wennerová nazvala svoju prácu *Národnostné menšiny v Krakove*. Je to obšírna téma, keďže v tomto meste už od stredoveku žili občania mnohých národností. Preto sa autorka sústredila len na popis niektorých, najmä: Ukrajincov, Židov, Rómov, Arménov, Kursov a Slovákov. V prípade Slovákov vychádza z histórie a slovenského osídlenia na Spiši a Orave, kde má svoj pôvod väčšina krakovských Slovákov, ktorí do nadvislianskej metropoly prichádzali za prácou, vzdelením a pod. V tomto kontexte E. Wennerová predstavuje zároveň vznik našej krajanskej organizácie, jej súčasnú činnosť v Krakove a oravských i spišských mestských skupinách, vydavateľskú činnosť a nás časopis Život a jeho vplyv na krajanských čitateľov.

Trochu iný ráz ma práca Grażyny Anny Gosovej nazvaná *Náčrt súčasnej situácie slovenskej a ukrajinskej menšiny v Krakove*. Aj ona vychádza z historickej genézy slovenskej menšiny na Spiši a Orave, jej organizačného hnutia a spolkovej činnosti v povojnovom období, ale zameriava sa hlavne na ukázanie postavenia občanov slovenskej národnosti v poľskej spoločnosti, najdôležitejšie súčasné problémy menšiny a Spolku. Zaoberá sa teda ekonomicou situáciou našej menšiny, otázkami slovenského školstva, kultúry, národného povedomia, kontaktov so Slovenskom, zamestnania, assimilácie v krajanskom prostredí, najmä mladého pokolenia, ba aj tematikou Života. Je to skôr sociologický pohľad na národnostnú problematiku.

Teší nás seriózny a súčasne veľmi objektívny prístup oboch autoriek pri pre-

zentácii našej menšiny. Aj keď ich objem práce obmedzoval, vystihli to najpodstatnejšie. Postrehli aj to, že menšiny často narážajú na múr netolerancie. Preto sa napr. v práci G.A.Gosovej našla aj konštatácia, že *vážnym problémom je ešte stále medzi Poliakmi existujúci nepriaznivý vzťah k predstaviteľom iných národností*. Obe študentky sa po prvýkrát zaoberali národnostnou problematikou, preto v pomerne krátkom čase nestihli spoznať všetky nuanse v živote menšín. Snáď aj preto sa v prácach vyskytlo niekoľko nepresnosť a chýb. Ako nás však uistili, národnosťami sa chcú ďalej zaoberať a hodlajú na túto tému písť aj svoje diplomové práce, v ktorých sa chýb iste vyvarujú.

J.Š.

OŽIVENIE SPOMIENOK

Ked' podáva človek človekovi ruku, hľadá za tým priateľa. Aj spevokol z Krivej na Orave prišiel podať priateľskú ruku do Jablonky na našim susedom.

V jedno pekné pekné nedeľné ráno sa 35 členov a hlavne pekných členiek krievského Zmiešaného zboru stretlo na námestí pred kostolom, aby na Dni slovenskej kultúry v Poľsku išli pozdraviť všetkých obyvateľov Jablonky. Jablonku veľmi dobре poznáme, ved' jej známe trhovisko navštievujú z blízkeho okolia všetci. Môlokto však má možnosť navštíviť Jablonku v deň sviatočný a naviac zaspievať si v miestnom chráme. Aj keď sa nám zdalo, že organizácia zo začiatku nebude na vysokej úrovni (na prospektoch sme našli namiesto nášho súboru súbor Trstená), všetko bolo iba zdanie. Po ukončení svätej omše, kde, a to iste v Poľsku nie je iba tradícia, bolo veľa vereiacich, nás súbor opäť za hojnej účasti kultúrych tív ludí mal možnosť ešte niekoľko minút vyjadriť spevom svoje

podákovanie za pozvanie a osláviť Syna a Matku práve v Jablonke. Sme za to organizátorm vďační. Nevedeli sme, kto nás počúva, ale spievali sme tak ako vždy. Nás súbor nie je profesionálny, ale tam kde príde, sa snaží rozdať dobrú náladu, pokoj a lásku. Vôbec nevadí, či je to v Poľsku, alebo niekde inde. Ved' spev je medzinárodnou rečou. Po svätej omši sme zašli osobne pozdraviť miestneho pána farára a podákovali mu za milé prijatie, ako aj d'akovné slová na záver svätej omše. Veľké prekvapenie nás čakalo pred kostolom. Vtedy sme sa dozvedeli, že na slávnosti sa zúčastňuje aj veľvyslanec SR v Poľsku Marián Servátka. Stretnutie s ním a jeho milou manželkou bolo pre nás všetkých silným zážitkom. Hned sme poznali, že je to človek na správnom mieste, so silným vzťahom k Slovensku a jeho umeleckým tradíciam a hodnotám. Chceme sa aj jemu podákovali za povzbudivé slová do našej ďalšej práce. Veľmi radi by sme sa ešte niekedy s ním stretli. Aj my mu prajeme veľa trpežlivosti pri šírení dobrého mena našej vlasti v susednej krajine. Ďalšie milé stretnutia nasledovali pri slávnostne prestretom stole s predstaviteľmi krajanskej slovenskej kultúry - Róbertom Kulaviakom a Marekom Ślusarczykom, s predstaviteľom Spolku Slovákov v Poľsku a s jedným z redaktorov časopisu Život. Keď sa nám dostali do ruky výtlačky tohto perfektne spracovaného a na vysokej úrovni vydávaného diela, boli sme radi, že sa aj takto propaguje Slovensko, a využívame preto príležitosť aj my, aby sme takto, aj keď s odstupom času vydrali podákovanie a obdiv nad milými stretnutiami. Ved', keď človek podáva človekovi ruku, hľadá priateľa, a nám sa to u Vás v Poľsku podarilo. Získali sme, a to nie jedného, ale hned niekoľko dobrých a veľmi vzácných priateľov. Sme radi, že nás k tomu priviedol práve nás spev. Naša účasť na Dňoch slovenskej kultúry v Poľsku nebola ani zdľaka naším prvým kontaktom s našimi susedmi. Ale o tom inokedy.

Ing. Peter ZAJAC
Krivá na Orave

MIZERNÉ ÚČTOVANIE

Svojho času som sa zúčastnil na schôdzke Gminného družstva Roľnícka svojpomoc na Spiši, na ktorej sa hodnotili výsledky družstva v uplynulom období. Je to snáď jediný podnik na tomto území, ktorý sa začoval z čias totality, aj keď pôsobí podľa nových zásad.

Citatelia iste vedia, čím sa družstvo tohto typu v minulosti zaoberalo. V každej obci malo svoje obchody, sklady a predajne hromadných tovarov (uhlie, umelé hnojivo, stavebný materiál a pod.), ktoré zásobovali obyvateľstvo potrebnými tovarami.

mi. Okrem toho viedlo výkupné strediská poľnohospodárskych produktov - ja-točného dobytka, ošípaných, ovčej vlny a pod. Bol to skrátka podnik, ktorý si roľníci pochvalovali. Dával im totiž záruku, že svoje produkty budú mať kde predať bez väčších problémov.

Totalita padla, ekonomika prešla na trhový systém, začala pôsobiť konkurencia. V takýchto podmienkach sa ocitlo aj družstvo Roľnícka svojpomoc. Keď sa chcelo udržať pri živote, muselo sa prispôsobiť novým podmienkam. A to nebolo a nie je ľahké. Družstvo, ako som počul v správe, má teda množstvo problémov. Medziiným pre dovoz lacnejšej vlny, mäsa a iných tevarov už nedieľ výkupné strediská. Na dedinách vzniklo množstvo súkromných obchodov, v súvislosti s čím sa zmenšili obraty v celej družstevnej obchodnej sieti. Stúpli dane, pri-budol WAT (daň z pridanéj hodnoty), zvýšilo sa nájomné (za prenajaté miestnosti pre viaceré obchody), ktoré družstvo stojí každý mesiac ok. 20 mln starých zl. Navyše družstvo nemá doriešené vlastnícke záležitosti - viačeré družstevné objekty stojia na cudzích pozemkoch, ktoré sa dnes v rámci reprivatizácie vracajú pôvodným majiteľom. To všetko - a predsa treba pripočítať aj ne-vyhnutné investície - spôsobilo, že družstvo je dnes zadžíbené na vyše 300 mln st. zl. Jeho budúcnosť je teda neistá.

Odhliadnúc od ľažkej situácie družstva, ktorej sa po zmene systému nemohlo vyhnúť, v podobnej situácii sa dnes ocitli aj naši (a nielen naši) roľníci. Jednou z príčin je podľa mňa cenová nerovnováha. Od zmeny systému uplynulo už sedem rokov a za toto obdobie ceny priemyselných výrobkov stúpli hám o 5 tis. %, kým ceny poľnohospodárskych produktov ani o polovicu. Tento rozdiel sa z mesiaca na mesiac zvyšuje. Okrem toho roľníci majú veľké problémy s predajom svojich produktov. Niektoré, ako napr. vlnu, nemôžu vôbec predať, v súvislosti s čím mnohí z nich likvidovali buď výrazne obmedzili chov oviec.

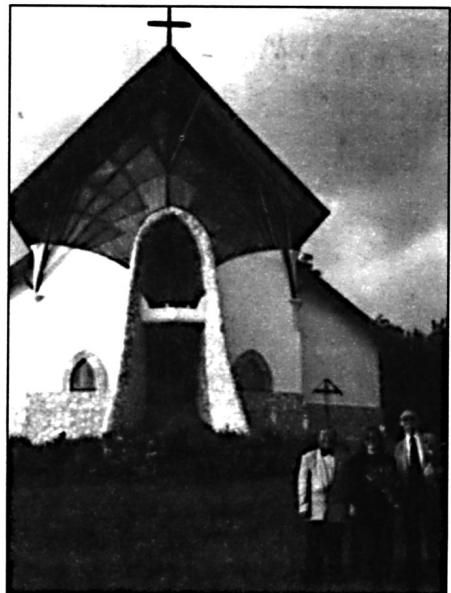
Vôbec neviem pochopiť dnešnú poľnohospodársku politiku. Štát podporuje dovoz, v tom aj poľnohospodárskych produktov, ale o vlastných roľníkov sa nestará a nevšimá si ich prudko klesajúcu životnú úroveň. Poľnohospodárska výroba klesá, roľníci prestávajú vyrábať potraviny, alebo výrobu obmedzujú, lebo sa im to skrátka nevypláca. Aj keď chápem, že na rozdrobených gazdovstvách je produktivita nižšia a tým aj drahšia, jednako sa mi zdá, že smerovanie k likvidácii vlastného poľnohospodárstva a uprednostňovanie dovozu potravín nie je vôbec dobrým riešením. Keď k tomu dôjde, čo potom štát urobí s toľkou armádou nezamestnaných roľníkov?

ANTON PIVOVARČÍK

FESTIVAL SVETOVEJ SLOVAČE

V lete t.r. Dom zahraničných Slovákov a Matica slovenská v spolupráci s mnohými slovenskými mestami usporiadali prvý svetový festival - DNI ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV, ktorého sa zúčastnili predstavitelia slovenskej kultúry doslova z celého sveta. Na galakoncertoch v rézii Michala Babiaka vystúpili Slováci z Kanady - folklórny súbor Domovina a Stanley Hudač, vynikajúci spišský klavirista a džezový spevák; z Austrálie folklórny súbor spolku Ľudovítia Štúra, ďalej slovenské ľudové súbory z Juhoslávie a Rumunska, španielske duo Alicia Gonzales (spev) a Luis Morales (klasická gitara), predvádzajúci slovenské piesne, šestnásťročná klavírna virtuózka z Nového Sadu Marina Kaňová, juhoslovanská rocková skupina Maks, divadelný súbor VHV z Báškeho Petrovca, Jerzy Michal Božyk z Poľska, a domáca hviezda populárnej hudby Robo Grigorov.

Festivalové vystúpenia sa konali v Michalovciach, Strážskom, Humennom, Lučenci, Rimavskej Sobote a Žiline, (kde bola súčasne vernisáž ilustrácií Jána Mušto z Maďarska, k poézii slovenského básnika v Pilisszántó Alexandra Kormoša), ďalej v Martine, Trnave a Nitre. Tu sa na rozlúčkovom bankete o.i.zúčastnil aj prezident Slovenskej republiky Michal Kováč. Funkciu moderátora plnil známy trnavský herec Jozef Pročko.

S.Hudač, D.Sošiková a J.M.Božík pred kostolom v Lovinobani. Foto: M.Peťko

Menšie hudobné skupinky jazdili vo voľnom čase so svojimi vystúpeniami aj do menších miest. V Lovinobani sa napríklad predstavili Stanley Hudač a J.M. Božík.

Účastníci festivalu si odnášali do svojich domov mnoho pekných spomienok, cenné suveníry a ...festivalovú hymnu „Aká je krásna táto zem“ zloženú Pavlom Mučajim a Víťazoslavom Kubičkom.

(JMB)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 12.augusta 1996 tragicky zahynul v Ludžmierzi 21-ročný krajan z Podsrnia

STANISLAV ZUBRICKÝ

Zosnulý pochádzal zo slovenskej rodiny. Odišiel od nás mladý, nádejný krajan a dobrý syn. Nech odpočíva v pokoji!

Otcovi zosnulého (matka Emília zomrela 6.mája t.r.) a ďalšej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Podsrní

MARGITA KOZUBOVÁ

Zosnulá bola členkou MS SSP v Kacvíne. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Kacvíne

* * *

19. augusta 1996 zomrel v Kacvíne jeden z najstarších krajánov na Spiši, 94-ročný

JÁN VOJČÍK

Zosnulý bol dlhé roky kapelníkom kacvínskej dychovky, činiteľom a vedúcim krajanského folklórneho súboru. Odišiel od nás vzorný krajan, čitateľ Života, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS a OV SSP v Kacvíne

29. augusta 1996 umrela náhle v Kacvíne vo veku 66 rokov krajanka

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Tento mesiac je už typické jesenné počasie. Výrazne sa skracuje dĺžka dňa, čím sa zhoršujú podmienky na vegetáciu. V zeleninovej záhradke dokončujeme zber koreňovej (mrkva, petržlen, kaleráb, zeler a pod.) a hlúbovej (kapusta, karfiol a pod.) zeleniny. Zberáme ju tak, aby sa nepoškodila. Totiž o jej trvácnosti (aby sa udržala v čerstvom stave do neskorej jari) rozhoduje nielen odrôda, zdravotný stav, správna zrelosť, ale aj manipulácia pri zbere. Vŕňať koreňovej zeleniny neodsekávame, len odkrucujeme; v suchej, chladnej pivnici potom vydrží dlho. Korene však musíme zasypať pieskom.

Kapstu uskladňujeme v pivnici buďto v hlávkach (ked' sú pevné a majú 3-4 obalové listy), alebo ju spracúvame (kvásenie). Možno nie všetci vedia, že dosť dlho sa dá uskladniť aj karfiol. Musíme ho však zo zeme vybrať aj s koreňom a ten v pivnici zasypať vlhkým pieskom a ľahkou zeminou. Takto dokonca nedorastené ružice dorastú. Niektoré druhy zeleniny, napr. pór alebo ružičkový kel, môžeme nechať prezimovať na hriadke, lebo dobre znesú dosť tuhé mrazy. Na uskladnenie zberáme len toľko, kolko potrebujeme na konzumciu v zime. V tomto mesiaci možno vysadiť cibuľu pre skorý jarny zber.

Všetky uvoľnené záhony treba hlboko zrýľovať, alebo zaorať a tak ich pripraviť na prezimovanie. Ak máme k dispozícii maštaľný hnoj alebo kompost, pred zrýľovaním či orbou ich rozhodíme na záhonoch.

Pre majiteľov ovocných záhrad prišlo obdobie hlavnej oberačky jesenných a predovšetkým zimných odrôd jablín a hrušiek. Už vlni sme písali, že toto ovocie sa nesmie

oberať predčasne, možno to robiť dokonca aj po slabších mrazikoch. Dôležité je uhádnuť správnu zrelosť ovocia. Preto ju treba pozorne sledovať. Napr. šupka jablka sa pri dozrievaní pokrýva jemným voskom. Mení sa aj jej sfarbenie zo zelenej na žltkastú, belavú až pomarančovú. No a ešte jeden znak - zrely plod sa pootočením ľahko odtrhne. Hrušky sa nenechávajú na strome celkom dozriet', oberajú sa zelenkasté, ale nie nedozreté. Obrané ovocie treba hned' potriediť a pouklaďať do vopred pripravenej, vydezinfikovanej miestnosti (nemôžeme v nej skladovať zeleninu).

Z hľadiska vhodnosti na uskladňovanie sú medzi zimnými jablkami a hruškami značné rozdiely. Letné odrôdy dozrievajú takmer hned' po obrati, jesenné trochu dlhší čas, kým zimné dosť dlho. Skladujeme len zdravé ovocie. Deformované, drobné, alebo priveľké plody sa na uskladňovanie nehodia. Napr. veľké jablká sa oveľa rýchlejšie kazia, ako priemerné.

Október je vhodným mesiacom na sadenie ovocných stromov a krov. Najprv sadíme (do vopred pripravených jamiek) kry - egreše, ríbezle a pod., potom jadrové a kôstkové ovocie. Pred vysadzovaním korene sadencov možíme 10 až 12 hodín vo vode alebo vo výživnej kaši pripravenej z ornice, kompostu a močovky, čím zabezpečíme lepšie ujatie. Po vysadení každý stromček dobre zalejeme, a keď voda vysiakne, urobíme okolo stromčeka kopček z ornice a opatríme kmeň chráničom proti hlodavcom.

V tomto mesiaci sa pre sliepky začal nový chovateľský rok. Preto je dobre začať evidovať každodennú znášku. Keďže niektoré

staršie sliepky ešte príchnu, treba im do krmita pridávať minerálne prísady, čím sa urýchli tvorba peria a znáška dosiahne žiadúcu úroveň. Kto chová husi, mal by v tomto mesiaci vybrať vhodné kusy pre budúci kŕdeľ. Treba sa najmä obzrieť po novom gunárovi, ktorý musí byť v kŕdli skôr, než sa husi začnú páriť, lebo by sa mohlo stať, že ho husi neprijmu. Husi, ktoré nemali zrelé perie v septembri, možno ešte v tomto mesiaci podšklbávať. Robí sa to za pekného slnečného počasia, aby sa husi mohli pred podšklbaním vykúpať a osušiť.

Október sa z včelárskeho hľadiska považuje už za mesiac zimného pokoja - včelstvá sú už pripravené na zimovanie. Včely sa zhlukujú na plástoch nad letáčovým otvorom úla. Prelety včiel sa vyskytujú len v teplejších dňoch a lietavky donášajú do úľov len vodu. V teplejších dňoch „babieho leta“ treba urobiť letmú kontrolu včelstiev, pri ktorej včelstvá nerozoberáme, iba odklopíme uteplovacie materiál nad rámkmi a nazrieme medzi plasty. Ak sú všetky medziplástové uličky plné včiel a na plástoch su zásoby medu zavieckované, všetko je v poriadku. V opačnom prípade treba krajný plást neobsadený včelami vytiahnuť a včelstvo zúžiť. Ak chýbajú zásoby, napr. po nesporozowanej rabovke, treba ich urýchlene doplniť. Po prehliadke uteplíme už na zimu nadrámkový priestor teplovzdušným materiálom a úľ zatvoríme. Ak sú všetky včelstvá v poriadku, v druhej polovici mesiaca letáčový otvor včelstva upravíme tak, aby jeho výška nepresahovala 6 mm a celková plocha otvora bola taká veľká, aby na každý plást poniehaný v úli pripadal 1,5 cm² jeho plochy, pritom jeho umiestenie v letáčovom trakte nemeníme. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes našu pozornosť upriamime na všeobecne známu rastlinu, alebo skôr buriu, akou je ŽIHLAVA (poľsky pokrzywa). Stretávame ju v priekopách, rumoviskách, záhradách, pri plotoch a na niektorých vlhkých lúkach. Keďže ju všetci dobre poznajú, nebudem ju popisovať a sústredíme sa na jej liečivých vlastnostiach, ktorými je známa už od staroveku.

Pre liečebné účely sa zbiera najmä žihľavová vŕňať (od mája do októbra), teda vršky rastlín bez spodných zdrevnatených časti. Vŕňať treba rýchlo sušiť (umelým teplom do 60°C), aby zachovala pôvodnú farbu. Predmetom zberu (máj - október) sú aj listy, zriedkavejšie korene (marec bud' október) a semená, ktoré treba tak isto usušiť - v tieni a na vzdušnom mieste.

Listy žihľavy sú bohaté na chlorofyl, vitamín C, triesloviny, amíny, provitamíny A, fytocídne látky a rôzne organické kyseliny.

Preto táto rastlina má široké liečebné a technické uplatnenie. Vysoko sa cení v ľudovom liečiteľstve. Podporuje celkový metabolismus organizmu, činnosť vyuľcovacích žliaz, obličiek a pohyby črev. Tvorí preto časť zložku protireumatických, metabolických, hemoroidálnych a diuretických čajovín. Sama žihľava sa dávkuje v zápare (1 lyžička na pohár vody - 3-krát denne, alebo 3 lyžičky na 2 poháre vody, 10 minút nechať prikryté postať, piť po dúškoch každý druhý deň). Zo sušenej alebo čerstvej vŕňate sa ľudove pripravuje aj odvar na vlasy: 100 g jemne rezaných listov na pol litra vody a pol litra (slabého) octu - 30 minút mierne povariť. Pred spaním umývať hlavu. Účinok závisí od mnohých faktorov a vytrvalosti v kúre. Čerstvá olistená vŕňať ešte dnes slúži na šľahanie, čerstvá šťava na kloktanie, obklady a rany (aj vnútorné).

Koreň žihľavy sa uplatňuje v ľudovej medicíne. Medziiným pre obsah trieslovín slúži najmä ako adstringentný prostriedok (mie-

stne zužujúci cievky a znižujúci vylučovanie i pohlcovanie). Dávka: odvar z pol polievkovej lyžice drogy na pohár vody - piť po lyžiciach niekoľkokrát denne.

BOŽENA TRILECOVÁ O SMELOM DUNČIATKU

Chf, chf.

Všade bolo ticho, iba z búdy sa ozývalo spokojné pochrapkávanie. Spal tam pes Dunčo s Dunčicou a malými Dunčencami.

Slnko už bolo vysoko, ale psia rodinka spala ešte tuhým spánkom. Akoby aj nie, keď včera až do polnoci svorne vylie na mesiac!

U-ú! Uuuuu-ú!

Pretekali sa, kto vyšie vytiahne a mocnejšie zanôti. Včera náramne vyspevovali a teraz zasa náramne vyspávajú.

Chff, chff.

Prileteľa na dvor straka, zvedavo zažmurmala a d'ob, d'ob. Pustila sa do raňajok, ktoré pre havkáčov prichystala starostlivá gazzdiná.

Zob-zob, mňam-mňam.

Chamtivo zobala do kúskov chleba, syra, mäsa a zeleniny, div, že si zobák nezlamila! Škríp - škrap.

Ťuk, ťuk.

Zostala len prázdna miska a straka si o jej okraje obtierala lesklý zobáčisko. Juj, tá bola nenávytná, lakomá!

Ha - áu!

Dunčo pomykal uchom, ospalo pootvoriť ľavé oko a obrátil sa k Dunčici:

- Starká, straka strká zobák tam, kam nemá. Do našej misky!

Dunčica zaklipkala očami a lenivo zavrela chvostom.

- Ha - áu? Hej? - pomaly zamrncala a tlapla labou najbližšie Dunčiatko. To vyskočilo a ráf! Vrhlo sa na prekvapenú straku, ktorá stála uprostred práznej misky a čo hrabala to hrabala, nenávytnica jedna.

Rrrrrrr, drap!

Dunčiatko chytilo straku za chvost.

- Hauhau, čo tu hľadáš, strakaňa?

- Rata, rata! Ratatatata! Rátam, rátam.

- Hau? Čože? Ty rátaš? Hm, ved' tu už

nič nieto! Kde sú naše raňajky? Haáu?

Straka sa vytrhla psíkovi a urazene sa

Kresba Jána Kovalčíka (4. tr.) z Dolnej Zubrince

oprašovala. Chýbali jej dve-tri pierka, ktoré zostali Dunčiatku na ňufáčiku.

- Rrrrrrám, rrrám, - naťahovala straka slová, aby mala viac času na vymýšľanie. Ponarovnávala si chvost aj krídla a iba potom psíkovi odpovedala:

- Rátam, rátam, ale som si to tuším zle vyrátala! Počítala som, že budete drichmať celý deň, keď tu zrazu taká galiba. Len, len, že som neprišla o môj parádny chvostík!

Chau - chau - chau - chau,

Dunčiatko sa rozosmialo, rozkýchalo, lebo stračie pierka ho poštekli pod nosom.

- Hauhau, hapčí! Prerátala si sa, strakuľa.

Ha - haha - haaappččččíí!

Malý psík tak strašne kýchol, že sa straka zľakla a odletela. Ani sa len neobzrela.

- Štrnk - brnk a bola preč.

Dunčiatko si vybral stračie pierka spomedzi fúzov, celé naradované stúlilo chvost a opatrne, o - pa - tr - núč - ko ako naozajstný veľký pes sa vkradlo do búdy.

Chf, chf.

V búde ešte vyspávali. Dunčiatko si ľahlo na svoje miesto a spokojne zaspalo.

VESELO SO ŽIVOTOM

Učiteľ vratí žiakov:

- Dnes sa budeme učiť o osobných zámenách. Napríklad: keby otec niektorého z vás vyhlásil: „Ja idem!“, čo by mu vtedy povedala vaša mama?

Prihlásil sa Miško:

- Moja mama by mu povedala: „Ty nepôjdeš nikde!“

* * *

Učiteľ robí zápis do triednej knihy a pýta sa žiakov:

- Kto dnes chýba... nech sa prihlási!

* * *

Študent dostal otázku, aký je rozdiel medzi stredovekým a dnešným divadlom. Chvíľu premýšľal a potom riekoval:

- Myslím, že v stredovekom divadle nemali šatne a bufety...

* * *

- Marek, čo je to synonymum?

- To je slovo, ktoré použijem, keď neviem, ako sa píše to druhé.

* * *

- Janko, prečo chodíš do školy neučesany?

- Prosím, lebo nemám hrebeň.

- A prečo nepovieš rodičom, aby ti ho kúpili?

- Lebo potom by som sa musel česať.

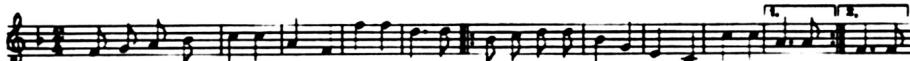
* * *

- Jožko, - vyzvedá sa teta, - ktorý predmet považuješ za najťažší?

- Žiacku tašku.

* * *

Anička maličká

A nič ka ma ličká, pod' si ku mne hopkať, kúpim ti čiž mičky, čo ti budú klopkať.

Anička maličká, pod' si ku mne hopkať, /kúpim ti čižmičky, čo ti budú klopkať:/

A ja si nesadnem ku tebe môj milý, /lebo by ma twoje očká očarili:/

Tvoje čierne očká sú jak lúče z neba,
/: ach, bože, prebože, dajže mi len teba:/

JÁN ANDEL

PAVÚK

Ide pavúk nohatý,
kabátik má zodratý.
Usúka si dlhú niť,
nový kabát bude šiť.
Potom zájde do Bystrice,
tam si kúpi nohavice.
A z Bystrice do Zvolena,
tam zas čížmy po kolená.
A ked' prejde Harmanec,
vyberie sa na tanec.

ČO JE TO?

Sedí pani v chládku,
v červenom kabátku,
vlasy sú jej na slnci,
a ona je v chládku.
Čo je to?
(avkrM)

Stojí, stojí dom,
plno detí v ňom,
nikde okna, nikde dverí,
ako vyjdú von?
Čo je to?
(acivokaM)

Odíde a zase príde.
Bez murára, bez tesára
vystaví si dom,
pobýva si v ňom
a po čase hybaj zase,
nechá pustý dom.
Čo je to?
(akčivotsaL)

Kto v lete kožuch nosí
a v zime je nahý?
(hcerO)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život v spolupráci so školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '96 pod názvom

CHRÁNIME PRÍRODU

Neviete ako na to? Nie je to až také náročné. Stačí sa prejsť po okolí a určite si všimnete niečo, s čím by ste sa chceli s nami podeliť. Musí to však byť niečo príťažlivé, zaujímavé, a možno aj alarmujúce. Pre istotu vám predsa len ponúkame niekoľko pomocných námetov, ktoré by vám mali prácu uľahčiť:

- čo ničí prírodu,
- ako chrániť prírodu,
- prírodné pamiatky vo vašej obci a okolí, ktoré treba chrániť,
- škola a ochrana prírody,
- ekologicky najkrajšie a najznečistenejšie miesto vo vašej obci.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí záujemcovia, ktorí navštievujú základnú školu, ak nám pošlú aspoň jednu výtvarnú prácu na uvedenú tému. Veríme vo vašu fantáziu a nápaditosť. Pri práci môžete používať ľubovoľné techniky – ceruzku, temperu, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca by mala obsahovať tieto údaje: názov (titul), meno, priezvisko, adresu autora, školu a svoj vek.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie najneskôr do 15. decembra 1996.

Najlepšie práce budú odmenené a uverejnené v Živote.

Srdečne vás, mladí priatelia, pozývame!

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ LÍŠKA

Beží líška popod háj,
nesie kožuch na predaj;
cení ho vraj veľmi nízko,
a je dlhý po chvostisko.

No i tak si s chuťou ráta:
„Táj, to bude sila zlata!
Dám si ušiť náročky
gamaše až na bôčky.

Nájmem v hore všetky diery,
líhať budem na páperí
a jest', kol'ko duša chce,
bažanty a zajace."

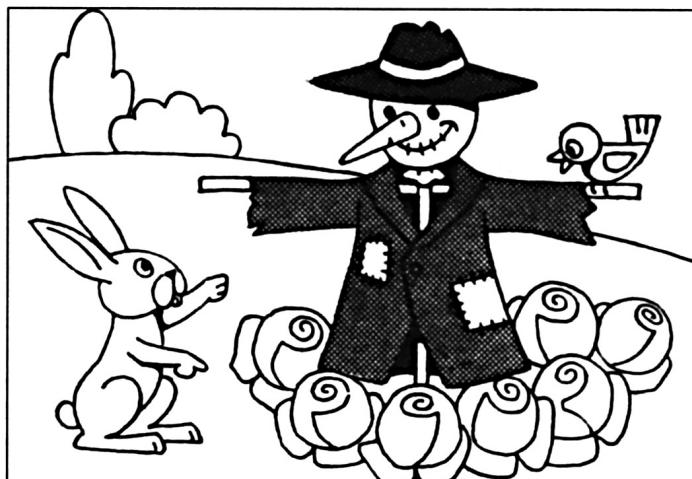
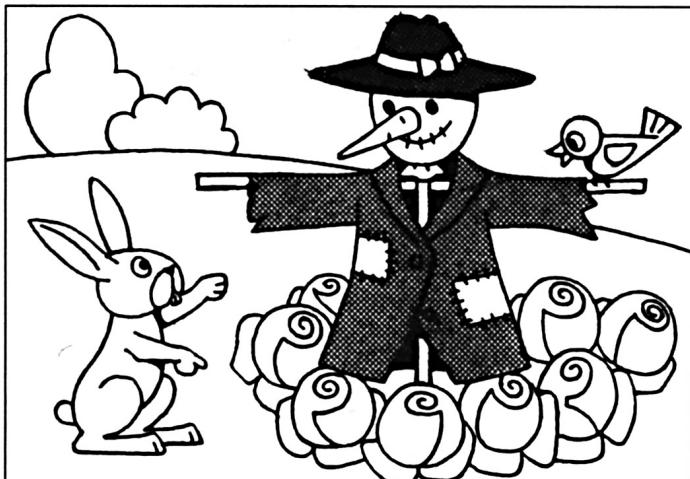
A kym húta o tom-hentom,
severák sa pustí svetom -
a o chvíľu kratuškú
vzal si líšku na mušku.

Natriasal ju, zvftal smelo,
prefukal ju až na telo,
až si líška - múdra dáma -
kúpila ten kožuch sama.

MAŠ POSTREH?

LEN PRE POZORNÝCH. Na prvý pohľad sa obidva obrázky takmer nelíšia. Ked' sa im však dôkladnejšie prizriete, hned' zistíte, že sa od seba odlišujú v 10 detailoch. Nájdete ich? Prajeme vám príjemnú zábavu.

Zo správnych odpovedí Života č.8/96 sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Marek Klukošovský z Novej Belej, Tomáš Radecký z Kacvína a Cecília Lukášová z Krempách.

ŠPORTOVKYŇA A MODELKA

- Mojim najväčším snom bolo uvidieť Paríž. Konečne istého daždivého rána som ho aj uvidela a priznám sa, bola som trochu sklamaná. Pred behom mi kázali urobiť rozcičku, ale ja som nevedela, čo to je. Keď mi doma, na Guadeloupe, kázali bežať, tak som skrátka utekala, ako som len najrýchlejšie vedela... - takto na svoje mladé roky spomína dnes najväčšia hviezda francúzskeho športu Marie-Jose Perecová, ktorá na posledných Olympijských hrách v Atlante vybojovala dve zlaté medaily v behoch na 400 a 200 m.

Dlhonohá francúzska sprintérka sa medzi rovesníkmi od malička vynímala štíhlosťou a vysokým vzrastom, preto si aj vyslúžila prezývku „trstina“. Už ako 12-ročná bola vysoká 175 cm a mala z toho komplexy. Ešte si neuvedomovala, že to môže byť kedy sied zdroj športových úspechov. Pre ňu to však bolo božie dopustenie. Jej športový talent objavili učitelia až v strednej škole. Do čoho sa pustila, bola najlepšia. Hrávala volejbal, neskôr basketbal, plávala a občas aj behala, samozrejme bez prípravy, lebo cvičiť sa jej nechcelo. Až keď jej školskí tréneri sľúbili, že vďaka športu môže uvidieť Paríž, jej vysnívane mesto, začala trochu trénovať. Na pretekoch v Paríži však zlyhala, lebo za výbočenie z dráhy ju diskvalifikovali.

Druhýkrát sa do Paríža vrátila až po niekoľkých rokoch. Bol to však pre jej ďalšiu kariéru rozhodujúci návrat. Zostala tam natrvalo. Vyhrala beh na 200 m a súčasne tam stretla svojho prvého ozajstného trénera Françoisa Pepina. Jeho zásluhou bol nielen prudký

výkonnostný vzostup dlhonohej dievčiny z Guadeloupy, ale aj jej prístup k športovaniu - pre vlastné potešenie, vďaka čomu sa jej už tréningy nezdali také únavné. Čoskoro patriala medzi najlepšie bežkyne vo Francúzsku a ako 19-ročná bola nominovaná do družstva na OH v Soule (1988). Prvý olympijský štart nedopadol najlepšie. V dvojstovke sa prebojovala do semifinále, ale potom odpadla. Už vtedy však na seba upozornila a štýlom - podobným Merlene Otteyovej - priam očarila atletických znalcov, ktorí hned vycítili, že sa na obzore objavila veľká hviezda, ktorá čoskoro udiví svet.

Tak sa aj stalo. Kým však k tomu došlo, Perecová sa pre finančné nedorozumenia rozišla z trénerom Pepinom. Je zaujímavé, že už onedlho začala cvičiť pod vedením Jacquesa Piasenta, ktorý bol známy z nekompromisných, ba priam brutálnych trénin-gových metód. Marie sa im však podrobila a na výsledky nebolo treba dlho čakať. Zlepšovala sa priam zo štartu na štart a roku 1991 v peknom štýle vybojovala titul majsterky sveta v behu na 400 m. O rok neskôr na Olympijských hrách v Barcelone získala na tej istej trati zlatú medailu. Stala sa ozajstnou hviezdom.

Tvrdej tréningové metódy Piasenta boli však pre ňu na nevydržanie. Pomaly začala strácať záujem o šport, až napokon došlo k rozchodu aj s druhým trénerom. Vtedy sa rozhodla odísť do Ameriky, presnejšie do Kalifornie, kde stretla svojho terajšieho trénera Johna Smitha. - *Našla som tu to, čo som hľadala - slnko a dobrého amerického*

odborníka, aj keď samozrejme to mohla byť úplne iná krajina a iný tréner. Výsledkom spolupráce s J.Smithom boli - ako sme už na začiatku spomenuli - až dve zlaté olympijské medaily na 200 a 400 m v Atlante.

M.J.Perecová znamenite zarába. Nielen preto, že vyhrala skoro všetky preteky. Má totiž nádhernú postavu a tak ju okrem ľahkoatletických dráh možno často stretnúť aj v mnohých módnich salónoch, kde sa dokázala uplatniť ako skvelá modelka. Na jednej z posledných tlačových konferencií povedala novinárom, že by chcela behať ešte do budúcich Olympijských hier v Sydney a získať na nich, ako v Atlante, dve zlaté medaily. Nuž čože, uvidíme.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády ENRIQUE IGLESIAS

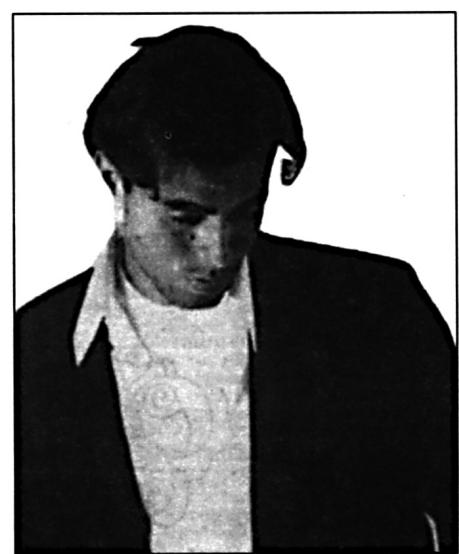
Áno, je to syn slávneho speváka Julia Iglesiasa, ktorý tiež začal spievať a v poslednom období urobil závratnú kariéru, najmä v Latinskej Amerike, ale aj v Spojených štátach. Jeho prvý hit *Si Tu Te Vas* bol vyše 9 týždňov na prvom mieste v kategórii najlepších skladieb latinskoamerických krajín, čo medzi debutantmi možno uznať za svojrázny rekord. Rovnako úspešný bol aj jeho prvý album nazvaný jednoducho *Enrique Iglesias*, ktorý sa v krátkom čase (o.i. vďaka predaju 1,5 mln výliskov) prebojoval na druhé miesto medzi najpopulárnejšími platňami v USA. Podľa štatistikov tempo predaja bolo skutočne rekordné - 120 tis. platní týždenne. Odborný hudobný časopis *Billboard* mu za jeho skladby priznal zároveň titul najlepšieho nového umelca pop.

Úspech skladieb spievaných v španielčine podnietil mladého speváka vyskúšať

svoje sily aj na medzinárodnom trhu a pre tento cieľ si zvolil taliančinu. Tak sa pred niekoľkymi mesiacmi vo viacerých krajinách ukázala platňa obsahujúca 10 perfektne zaspievaných a znamenite aranžovaných pesničiek, ktoré štýlom pripomínajú trochu E.Ramazzottiho bud' A.Celentana, ale určite nie jeho otca Julia. Keďže Enrique zdedil po otcovi nielen pekný vzhľad, ale aj talent a hlas, o úspech platní sa nemusel obávať. Skutočne, predávali sa znamenite.

Enrique často podotýka, že úspech dosiahol bez pomoci svojho slávneho otca. Začínať spievať pred 4 rokmi v garáži svojho piateľa, ktorý založil rockovú skupinu. Začiatky boli ľahké, ale Enrique mal hudbu naozaj rád a tak ho počiatočné neúspechy nedokázali znechutniť. Keď však poslal svoje nahrávky do niekoľkých výrobní platní, podpísal ich menom Martinez. Prvá sa mu ozvala výrobňa Fonovisa z Los Angeles, ktorá s ním hned po krátkej skúške podpísala zmluvu za milión dolárov na vydanie troch albumov. Až potom sa priznal otcovi, že aj on začal spevácku kariéru. Julio Iglesias bol spočiatku šokovaný, ale keď si vypočul niekoľko synových skladieb a navyše dostal od neho prísľub, že dokončí univerzitné štúdiá, súhlasil. Akiste si spomenul na perekadro, že jablko nepadá ďaleko od stromu. (jš)

Enrique Iglesias

NA JESEŇ

Často sa zamýšľame, čo si máme obliecť na jeseň, keď nastanú chladnejšie dni, niekedy pekné, ale často pošmúrne a daždivé. Počas takýchto dní by sme sa mali obliekať predovšetkým teplejšie. Zároveň však každá z nás by chcela, aby to bolo pekné, vkusné a módne. V akej miere sa nám to podarí, závisí od vlastného dobrého vkusu, šikovnosti v narábaní ihlu a iste aj od peňaženky. My dnes chceme ukázať niekoľko modelov plášťov, ktoré sa môžu nosiť počas tohto jesenného obdobia.

Ako ste si všimli, strih a dĺžka sú rôzne. Tak isto rôzne sú farby a látky, z ktorých sú ušité - od syntetických po vlnené. Hlavne, aby boli kvalitné. (jš)

OWADY I GRYZONIE

Zarazki chorobotwórcze przenoszone są ze zwierząt chorych na zdrowe, między innymi również przez owady. Specjalne niebezpieczeństwo przedstawiają także owady jak, komary, muchy kłujące, bąki i wszy, gdyż żywia się one krwią zwierząt. Po nassaniu się krwi zwierzęcia chorego przechodzą one na zwierzęta zdrowe i zarażają je. Inne owady jak piórojady i sierściowady stale niepokoją zwierzęta i zmniejszają ich wydajność. Z tego wynika, że tępienie owadów jest konieczne. Zasadniczą rolę w tępieniu much odgrywa czystość, utrzymywanie w należytym porządku gnojowników, śmiertników i innych miejsc przeznaczonych na odpadki. Miejsca te powinny być tak urządzone aby muchy nie miały do nich dostępu. Zawartość śmiertników trzeba wywozić jak najczęściej na pole przed zaoraniem lub na dobrze urządzone gnojówki. W handlu w sklepach chemicznych jest spora ilość środków trujących muchy i inne owady. Są pod różnymi postaciami - w płynie lub też częściej w puszkach pod ciśnieniem, bardzo łatwych w użyciu. Należy jednak zwrócić uwagę na możliwość zatrucia u zwierząt, szczególnie u ptactwa. Dlatego też najlepiej jest pryskać tymi płynami ściany wewnętrz pomieszczeń oraz ściany wokół otworów jak drzwi i okna. Niezależnie od tego bardzo skuteczne są środki owadobójcze, które dodaje się do farby lub wapna przy malowaniu pomieszczeń. Taki

środek jest skuteczny około trzech miesięcy. Poza preparatami trującymi, a właściwie niezależnie od nich należy na lato zabezpieczyć okna cienką siatką, która uniemożliwia mucom dostępu do wewnętrz pomieszczeń.

Poza muchami, najczęściej zwierzęta atakowane są przez bąki. Mają one bardzo silny aparat kłujący, którym łatwo przekłuwają skórę zwierząt. Uklucia bąków są bardzo bolesne gdyż ślina ich zawiera silnie działający jad. Niezawodnych środków do walki z bąkami nie posiadamy.

Szczury i myszy podobnie jak owady przenoszą wiele niebezpiecznych zarazków dla ludzi jak i zwierząt. Prócz tego wyrządzają one spore szkody w gospodarstwie, gdyż 10 szczurów zjada w ciągu dnia około kilograma ziarna. Płodność tych szkodników jest duża. Jedna para szczurów w ciągu roku może rozmnożyć się do 600 sztuk. Sprzyjające warunki dla szczurów są wszędzie tam, gdzie nie ma porządku, nie uprząta się magazynów i spiżarni. Pomieszczenie należy wobec tego często przeglądać, zabezpieczając wszelkie dziury i otwory przez zalanie cementem lub zasypywanie. Wyniki daje również zasypywanie nor wapnem chlorowanym i następnie zatykanie ich cementem. Z chwilą pojawienia się szczurów należy przystąpić do ich tępienia. Najpopularniejszym sposobem tępienia jest zastosowanie pułapek, z tym że pułapki nie mogą być dotykane gołymi rękami, bo szczur to wyczuje. Za przynętę najlepiej stosować smażone mięso lub słoninę. Dobre efekty przy tępieniu szczurów osiągają koty oraz jeże chowane w gospodarstwie. Najskuteczniejszym jednak sposobem jest zakładanie

trutek. Przy zakładaniu trutek trzeba pamiętać, że są one trucizną, również dla ludzi i zwierząt gospodarskich. Dlatego należy zachować następujące środki ostrożności: nie dotykać trucizny rękami, nie kłaść trucizny w miejscach dostępnych dla dzieci i zwierząt.

W pobliżu trutki musi stać naczynie z wodą, gdyż po zjedzeniu przynęty szczury dużo piją.

CHOROBY ŽREBIAT

MORZYSKO (kolka) - nie jest chorobą zaraźliwą. U nowonarodzonych żrebiąt występuje dość często, a przyczyną jest zatrzymanie się u oseska pierwszego kału (smółki) - zatwardzenie - spowodowane jest zwykle nieotrzymaniem siary. Chorą żrebię wskutek bółów kolkowych stęka, ogląda się na boki, napina się jak do oddawania kału, nie ma apetytu a niekiedy wymiotuje. Leczenie polega tu na oczyszczaniu odbytu z zalegającego kału. Można to zrobić ręką w rękawicy gumowej lub też przez zastosowanie lewatywy z letniej wody. Ulgę przynosi zwierzęciu również rozcieranie brzucha lub ciepłe okłady na brzuchu. Kilka razy w ciągu dnia należy dać na przeczyszczanie po łyżce oleju rygowego. Zapobiegać takiej kolce można w ten sposób, że wkrótce po urodzeniu żrebięcia należy zrobić mu lewatywę z czystej ciepłej wody oraz podstawić do kłaczy w celu wyssania siary.

KULAWKA. Przyczyny powstawania kulawki u żrebiąt są identyczne jak u cieląt, a więc zarazki wnikające przez nieodkazaną pępowinę i przedostające się wraz z

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

TATÁRSKE BIFTEKY. 400 g sviečkovice, 4 žltky, soľ, mleté čierne koreniny, cibuľa, horčica, kapary, kečup.

Čerstvú surovú sviečkovicu naškrabeme nožom tak, aby v nej neboli kožky a žilky. Potom mäso posekáme nožom na jemnú mäsovú kašu. Osolíme, premiešame, sformujeme okrúhle bochníčky a do stredu každého urobíme hlbokú jamku, do której opatrne nalejeme surový žltok tak, aby został celý. Každý bochníček uložíme samostatne na tanierik, okolo poukladáme kolieska cibule a do nich podľa chuti dáme horčicu, kapary, kečup, soľ, mleté čierne koreniny, papriku a pod. Pri jedle mäso so žltkom vidličkou pomiešame a okoreníme priloženými koreninami.

REZNE ASTRA. 600 g prerasteného bôčika, 3 vajcia, 80 g hladkej múky, soľ,

olej alebo mast' na vyprážanie, 20 g masla.

Prerastený bôčik pokrájame na menšie kocky, dva razy zomelieme, hodne osolíme, rukami dobre spracujeme a necháme do druhého dňa v chlade odležať. Z odležaného mäsa sformujeme rukou na mokrej doske tenké rezne, ktoré obalíme cestíčkom pripraveným z vajec rozšľahaných s múkou a v rozpálenej masti alebo oleji vyprážime. Hotové rezne potrieme roztočeným maslom. Podávame so zemiakovými hranolkami a s tatárskou omáčkou.

MÄSOVÉ JEŽE. 500 g bravčového pliecka, 300 g hovädzieho mäsa, 100 g slaniny, 120 g ryže, trocha citrónovej kôry, mleté čierne koreniny, 1 klinček, polovica cibule, 60 g masti, 2 dl polievky, 2 dl bieleho vína, 2,5 dl kyslej smotany, soľ.

Mäso umyjeme, pokrájame na menšie kusy a zomelieme. Pridáme slaninu pokrájanú na kocky, prebratú ryžu, ktorú neoplákneme vodou, len otrieme utierkou, d'alej postrúhanú citrónovú kôru, soľ, potlčený klinček, cibuľu posekanú nadrobno a všetko spolu добре sprá-

cujeme. Z tejto zmesi sformujeme malé bochníčky, vložíme ich do kastróla na rozohriatu mast' a dusíme asi 45 minút. Počas dusenia podlievame polievkou z kostí, bielym vínom a kyslou smotanou. Hotové urovnáme na misu, polejeme šťavou a podávame.

MÚČNIKY

MANDĽOVÉ ROŽKY. 350 g práškového cukru, 350 g mandlí, 2 bielky, 2 lyžice marhuľového lekváru, 2 lyžice hladkej múky, 1 žltok, 70 g mandlí na obaľovanie, 40 g masla na vymästenie plechu.

Cukor, olúpané a zomleté mandle, bielky, lekvár a múku spracujeme na doske na hladké cesto. Potom z neho odkrajujeme malé kúsky, z ktorých sformujeme rožky, potrieme ich žltkom, obalíme olúpanými mandľami pokrájanými na rezance, uložíme na vymästený plech a v mierne teplej rúre upečieme do bledoružova.

CHUDOBNÍ RYTIERI. 4 žemle alebo sendvič, 1 dl mlieka, ríbezľový alebo malinový džem, 1 vajce a strúhanka na

krwią do stawów. Przebieg kulawki u żrebiąt jest natomiast łagodniejszy lecz dłuższy. Najczęściej występuje opuchnięcie stawów przeważnie kolanowych, pęcinowych i skokowych. Chorze stawy są gorące, a ich obmacywanie sprawia zwierzęciu ból. W stawach tych wyczuwa się obecność płynu. Następstwem takiego stanu jest kulawizna. Choroba występuje zwykle w pierwszych dniach życia noworodka. Chorze zwierzę ma podwyższoną temperaturę, nie chce jeść i cierpi na biegunkę, pępowina zazwyczaj jest obrzękła. Stan taki prowadzi do wychudzenia i wyniszczenia organizmu, a w końcu do śmierci. Czasami zdarza się, że choroba trwa dwa miesiące i wówczas może skończyć się wyzdrowieniem. Leczenie jest dość trudne i dlatego im wcześniejsze zostanie wezwany lekarz, tym krótsze jest leczenie i pomniejsze jego skutki. Zapobieganie tej chorobie polega na ścisłym przestrzeganiu czystości w czasie porodu i po porodzie. Przed i po porodzie konieczne jest obmycie okolicy sromu oraz ud klaczy cieplą wodą z mydłem a następnie słabym roztworem kresoliny (1 łyżkę na 1 litr wody). Zaraz po porodzie pępowinę żrebięcia należy zabezpieczyć przed zakażeniem. Jeśli podczas porodu pępowina ulegnie zerwaniu, to tylko trzeba ją odkroić. Natomiast gdy nie jest przewana, trzeba ją podwiązać czystą wygotowaną tasiemką na szerokość dłoni od brucha i uciąć później nożyczkami umoczonymi w spirytusie.

Stanowisko klaczy po porodzie trzeba często czyszczyć i odkażyć oraz codzienne zmieniać ściółkę.

HENRYK MĄCZKA

obaľovanie, olej na vyprážanie a mandle na ozdobenie.

Žemle alebo sendvič pokrájame na tenké plátky, ktoré zľahka namočíme do mlieka a natrieme džemom. Potom vždy dva plátky spojíme, obalíme rozšľahaným vajcom a strúhankou a v rozpálenom oleji vyprážime z oboch strán do zlata. Hotové ozdobíme džemom, mandľou, orechmi a pod. Podávame teplé i studené.

KUCHYNSKÝ SLOVNÍČEK

(Pochutiny)

Aníz - anýz; biele korenie - pieprz biały, bobkový list - liść bobkowy (laurowy); cesnak - czosnek; čierne korenie - pieprz (czarny); fenikel - koper (leczn.); feferonka - mała ostra papryka czerwona; horčica - gorczyca, musztarda; chren - chrzan; klinčeky - goździk; kapara - kapara; koriander - kolendra; kópor - koperek; majorán - majeranek; muškátový orech - gałka muszkatołowa; paštika - szczypiorek; rasca - kminek; škorica - cynamon; tymian - tymianek; vanilka - wanilia; zázvor - imbir.

EMERYCKIE PORTFELE

W 1996 r. zostanie przeprowadzona jedna waloryzacja emerytur i rent. Obejmie ona te świadczenia, które otrzymywaliśmy do 31 sierpnia 1996 r.

Według obowiązujących do końca 1995 r. zasad Zakład Ubezpieczeń Społecznych był zobowiązany do przeprowadzenia waloryzacji emerytur i rent, gdy wskaźnik kwoty przeciętnego wynagrodzenia w stosunku do kwartału, w którym ostatnio została przeprowadzona waloryzacja, wynosił co najmniej 110 proc. Wzrost rent i emerytur zależał więc od wzrostu przeciętnego wynagrodzenia. Art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1995 r. o zmianie ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent wprowadził inne kryteria podwyżek. W 1996 r. wzrost emerytur i rent uzależniony jest od wzrostu kosztów utrzymania, a więc od wskaźnika inflacji. Realny wzrost tych świadczeń ma wynieść w 1996 r. w stosunku do roku ubiegłego 2,5 proc.

Waloryzacji od 1 września 1996 r. będą podlegały nie tylko emerytury i renty przyznane do 31 sierpnia 1996 r., ale także świadczenia przyznane po tej dacie, pod warunkiem, że emeryt lub rencista miał do nich prawo najpóźniej do 31 sierpnia 1996 r.

Waloryzacja polega na pomnożeniu kwoty emerytury lub renty przez wskaźnik waloryzacji, który wynosi 115,2 proc.

Od 1 września najniższe emerytury lub renty wynoszą:

- * 322,20 zł - emerytury, renta inwalidzka dla inwalidów I i II grupy oraz renta rodzinna;
- * 247,85 - renta dla inwalidów III grupy;
- * 386,64 - renta inwalidzka I i II grupy oraz renta rodzinna wypadkowa;
- * 297,42 - renta inwalidzka III grupy wypadkowa.

Dodatek: pielęgnacyjny, kombatancki, za tajne nauczanie oraz dodatek dla żołnierzy górników wynosi od 1 września 82,06 zł. Natomiast dodatek pielęgnacyjny dla inwalidów wojennego wyniesie 123,93 zł.

MATKI NA ZASIŁKU

W pewnych wypadkach pracownice, które korzystają z urlopu wychowawczego mają także prawo do zasiłku wychowawczego. Nie może on być jednak na ogół wynajmowany dłużej niż przez 24 miesiące. Są pewne wyjątki. Jeśli kobieta sprawuje opiekę nad więcej niż jednym dzieckiem (urodzonym przy jednym porodzie) albo samotnie wychowuje dziecko, tzn. jest panną, wdową lub osobą rozwiedzioną, może korzystać z zasiłku najdłużej przez 36 miesięcy. Jeszcze dłużej - przez 72 miesiące - kobieta może po-

bierać zasiłek na kalekie dziecko.

Zasiłek wychowawczy wynosi J 79,90 zł miesięcznie, a osoba samotnie wychowująca dziecko dostaje 286,10 zł.

Dla kogo zasiłek?

O przyznaniu zasiłku decyduje dochód na osobę w rodzinie. Nie powinien on przekraczać 25 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym. Do dochodów tych wlicza się emeryturę i rentę inwalidzką oraz dochody z prowadzenia działalności gospodarczej.

Przy dochodach osiąganych z gospodarstwa rolnego zasiłek przysługuje wówczas, gdy na osobę w rodzinie przypada nie więcej niż tzw. 1 ha przeliczeniowy.

Komu nie przysługuje zasiłek?

- * Kobiecie, która korzysta z krótszego niż trzy miesiące urlopu wychowawczego.
- * Dochód na osobę w rodzinie jest wyższy niż 25 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim roku.
- * Kobieta umieściła dziecko w przedszkolu, żłobku, domu dziecka lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej.
- * Kobieta przestała sprawować osobistą opiekę nad dzieckiem.
- * Zaczęła pracować, a jej dochód przekroczył 60 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.

CZY SKŁADKI NA KOMITET SĄ DOBROWOLNE

W Ministerstwie Edukacji Narodowej dowiedzieliśmy się, że składki na komitet rodzicielski są dobrowolne i nie można ich na nikim wymuszać ani grozić restrykcjami (art. 50 znowelizowanej Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 r. - Dz.U. nr.95, poz 425 z późniejszymi zmianami).

Dla wspierania swojej działalności statutowej szkoły mogą gromadzić wszelkie fundusze z dobrowolnych składek, również pobieranych na komitet rodzicielski. Rada szkoły, w której skład wchodzą wybrani nauczyciele, rodzice i uczniowie, powinna rozliczać wydatki ze składek na komitet przed rodzicami. Niedopuszczalne jest również płacenie za zajęcia objęte ramowym planem nauczania:

- * przedmioty obowiązkowe;
- * gimnastykę korekcyjną;
- * naukę w grupach wyrównawczych dla słabych uczniów.

Szkoła może jednak, za zgodą rodziców i na ich koszt, zorganizować np. kurs języka obcego, ale nie ma prawa zmuszać do uczestnictwa w nim dzieci, których nie stać na jego opłacenie.

HVIEZDY O NÁS**ŠKORPIÓN**
(24.10.-22.11.)

Dá sa povedať, že začiatok mesiaca bude pomerne jednotvárny a kľudný. Kdesi v polovici mesiaca starostí niekoho blízkeho spôsobia trochu neprijemnosti aj tebe. Tvoja pomoc môže však byť veľmi potrebná. Na tvoju osobnú situáciu v tomto mesiaci budú mať nepochybne značný vplyv finančné otázky.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Skoro celý mesiac sa môžeš spoliehať na šťastie - samozrejme nie v takých záležostiach, ktoré sú vopred odsúdené na neúspech. Pamäтай, že to, čo by si chcel v tomto mesiaci začať, teda niečo úplne nové, zavŕšíš veľmi úspešne. Preto spôľahni sa na vlastnú intuiciu, predstavivosť a podnikavosť.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Najbližšie dni a týždne budú veľmi rušným obdobím, aj keď sa ti niektoré veci nebudú veľmi páčiť. Nemusíš sa však stáčať. To, čo v práci už oddávna plánuješ, začne sa celkom priaznivo vyvíjať. Niekoľko ďalších dní sa však sklame, na koho si sa spoliehal. Lepšia bude spolupráca s niekým, koho nájdeš v poslednej chvíli.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

V najbližšom období t'a zarmúti niečia dlhšia cesta alebo trvalá zmena bydliska, lebo to znamená, že sa tvoje blízke styky aspoň na nejakú dobu - ak nie na dlhšie - prerušia. Navyše celý mesiac t'a budú trápiť viaceré finančné problémy, ktoré spravidla nikdy nie sú prijemné. Samozrejme nie sú neriešiteľné, ale budú si vyžadovať mimoriadne veľa času, trpečlivosti a predovšetkým vynachádzavosti.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Prvá polovica tohto mesiaca ti uplynie predovšetkým v znamení domáčich a - dalo by sa povedať - rodinných problémov. Okrem toho česia rozhodnutia, s ktorými vonkoncom nebudeš súhlasiť, ti spôsobia mnoho starostí a navyše prinesú do datovanú prácu, na ktorú ti práve teraz nezostáva veľa času. Veľmi cítelne sa to odrazí aj na tvojej finančnej situácii. Potom sa však všetko začne pomaly meniť.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Všeobecne povedané - mesiac bude pomerne vydaný. Čakajú t'a nové, zaujímavé stretnutia a rozhovory, ktoré ti pomôžu vyriešiť viaceré zložité osobné problémy. Zato finančné t'ažkosti sa ti nepodarí tak ľahko a rýchlo prekonať. Nebude to mať najlepší vplyv na tvoju náladu. Budeš často nervózny aj z iných, menej dôležitých príčin. Ale, ako hovorí porekadlo, všetko má svoj koniec.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Najpravdepodobnejšie od polovice mesiaca sa tvoja - doteraz neveľmi priaznivá - situácia začne celkom sľubne vyvíjať. Ocitneš sa v strede udalostí a záležitostí, ktoré t'a oddávna zaujímajú. Len od teba, tvojej energie a dôslednosti záleží, či využiješ nové, dávno očakávané príležitosti - nielen v práci, ale aj mimo nej.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Už onedlho sa sám presvedčíš, že tvoja práca, úsilie, podnikavosť a najmä dôslednosť neboli märne, že priniesli veľmi pozoruhodné výsledky. Niekoľko blízkych ti v najbližšom čase nezištne a z dobrého srdca pomôže, čo ti prinesie veľkú radosť. Snáď jediná neprijemnosť, akú v najbližšom období môžeš zažiť, nebude veľká, ale nutná: budeš musieť značne obmedziť svoje výdavky.

RAK
(22.6.-22.7.)

Viaceré záležitosti, ktoré boli doteraz neisté, ba - dalo by sa povedať - hmlisté, sa ti konečne podarí definitívne vyriešiť. Prinesie ti to nepochybne veľkú úľavu a spôsobí, že sa začneš s väčším optimizmom dívať do budúcnosti. Nie je vylúčené, že v najbližšom období prežiješ veľmi milé chvíle vďaka priazni a sympatií istej osoby, ktorú si si doteraz prakticky všobec nevšimal.

LEV
(23.7.-23.8.)

Prvá polovica mesiaca ti uplynie v znamení rušného spoločenského života a veľmi zaujímavých a milých stretnutí. V druhej polovici mesiaca už väčšiu a možno aj hlavnú úlohu budú hrať problémy v zamestnaní. Tým teda budeš musieť venovať skutočne najväčšiu pozornosť a celú svoju vynachádzavosť. Totiž bez nových nápadov naozaj d'aleko nezájdeš. Vzmuž sa!

PANNA
(24.8.-23.9.)

Zdá sa, že najviac si ceníš vlastnú nezávislosť, iniciatívu a slobodu konania, ale nesmieš s tým preháňať. Nezabúdaj, že žiješ medzi ľuďmi a preto sa im niekedy musíš prispolobiť. V tvojom zamestnaní sa v najbližšom období objaví možnosť priaznivých zmien, ktoré sa t'a budú bezprostredne týkať. Snaž sa ich umne usmerniť. Budú prospešné aj pre tvojich spolupracovníkov.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

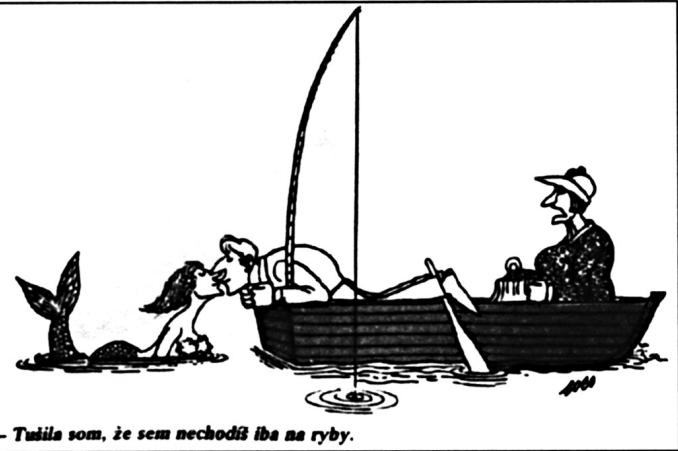
Tvoje vzťahy s vedením inštitúcie, v ktorej pracuješ, nie sú najlepšie. Si presvedčený, že je proti tebe zaujaté a preto je to len jeho vina. Zamysli sa však, čo by si na jeho mieste urobil ty, keby si sa dozviedel, že niektorý z tvojich podriadených napr. podkopáva tvoju autoritu buď škodí záujmom podniku.

NÁŠ TEST**Máte silnú vôľu?**

- Užívate presne podľa predpisu liek, ktorý vám sice pomôže, ale je veľmi neprijemný?
- Hoci máte z lietania, či operácie strach, dokážete ho premôći, keď už ide do tuhého?
- Idete k zubnému lekárovi hned', keď treba, a návštevu neodkladáte?
- Dokážete ráno vstať tak skoro, ako ste si naplánovali, aj keď ide len o výlet do lesa?
- Viete prekonať svoju nesmelosť, keď máte urobiť niečo, čo je vám neprijemné, napr. povedať susedke, že jej syn vám úmyselnne rozbijal obloky?
- Ked' sa dostanete do konfliktnnej situácie, viete sa ovládať a vec vyriešiť v kľúde?
- Dokážete vydržať v práci, ktorá vás nebaví, kým ju neskončíte, hoci ju môžete prerušiť?

- Máte predpísanú diétu. Dokážete ju vždy dodržať?
- Vás mu dieťaťu škodia sladkosti. Dokážete mu vždy odmietnuť, aj keď vás veľmi prosí?
- Pomôžete aj vtedy, keď ste boli náhodným svedkom nehody a neznášate pohľad na krv?
- Dokážete vypnúť televízor so zaujímavým vysielaním, keď to ruší vášho partnera?
- Dokážete odolať pokušeniu priateľov, keď ste partnerovi sľúbili, že budete doma?
- Viete vždy odložiť veci na miesto, aj keď sa vrátite unavený z práce bud' cesty?
- Odpovedáte na listy rýchlo?
- Ste doma slušne a vhodne oblečení, aj keď viete, že k vám nepríde žiadna návšteva?

Na otázky môžete odpovedať „áno“, „neviem“ alebo „nie“. Za „áno“ si dajte dva body, za „neviem“ jeden bod a za „nie“ nulu. Teraz si body spočítajte.

- Tužil som, že sem nechodí iba na ryby.

MENO VEŠTÍ

PAULÍNA - nenásytné, dravé, chytré a efektné meno. Osoba s týmto menom pochádza obyčajne z mnohodetnej rodiny, v ktorej sa nachádza viacej sestier ako bratov. Možno aj to má vplyv, že Paulína vlastne od detstva túži po láske, obdive a uznaní a vyhľadáva chlapčenskú spoločnosť. Od mladosti žívá a plná temperamentu, veľmi skoro nadobúda pohlavné skúsenosti

Paulína je obyčajne brunetka alebo vôbec tmavoláska a len zriedkakedy tmavá blondína. Má veľké čierne, zelené, hnedé alebo sivé oči, okrúhlú, ale nie buciatú tvár, veľké, zmyselné ústa a trochu zanedbané zuby. Je spravidla stredne vysoká a má celkom peknú, súmernú postavu. Dá sa povedať, že je veľmi obratná a dokáže vybaňať skorú každú záležitosť. Tým je vlastne široko známa nielen v rodine, ale aj v celom okolí. V základnej škole sa učí len priemerne, v strednej trochu lepšie, aj keď ju často končí dosť neskoro, keď sa vydá. Je pritom zaujímavé, že často sa rozhoduje pokračovať vo vzdelávaní na vysokej škole, kde si počína veľmi dobre. Býva z nej dobrá učiteľka, znamenitá novinárka, vysokoškolská pedagogička, občas ošetrovateľka, či lekárka. Má nadanie pre cudzie jazyky a spoľočenské vedy a keď sa dostane do zamestnania, je dobrou a uznanou pracovníckou. Občas máva problém, keďže sa, najmä pre fajčenie, mužov a pod., dostáva do konfliktných situácií. Ako sme už povedali, Paulína sa vydáva pomerne skoro, ale v manželstve nie je príliš šťastná, lebo manžel si ju neveľmi váži.

Keďže vie ľahko nadvázovať známosti, najmä s mužmi, často sa jej podarí dostať pomerne rýchlo vysoké a zodpovedné miesto, s ktorým spája veľké nádeje. Nie vždy sa splnia. Iné ženy ju nemajú rady, závidia jej a strpčujú život. Osud nie je pre Paulínu príliš láskavý, ba dá sa povedať, že ju prenasleduje celý život. Býva často žiarlivá a musí stále bojovať, aby si manžela udržala pri sebe. Dušačká a efektná pri iných - pri manželovi je tichá, pokojná a podajná. Máva najčastejšie jedno dieťa - dcéru, ktorá sa na ňu veľmi ponáša. Nikdy nedosahuje blahobyt, žije skromne a často máva tŕky. Najšťastnejšie obdobie v jej živote je od 18 do 35 rokov. (js)

S N Á R

Veríte snom? Nie? ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snivali:

Cepy - stretnutie, známost, sobáš a pod. s neveľmi milou osobou. Cigánov vidieť - ľažkost, škoda, strata pre tvoju nestálosť; dať si od nich veštít - tvoje nádeje stroskotajú.

Cín liat - nie všetko sa vyvíja tak, ako by si si to želal; kupovať - blahobyt; cínové nádoby mať - budeš mať veľký dom.

Čalúnnik - milý, príjemný domov.

Červenák (vták) - dostaneš dobrú správu; kŕmiť ho - ktosi t'a v tvojom predsazvati, zámeroch, podnikaní a pod. predbehne.

Čísla vidieť - dostaneš veľké peniaze; písat - zaznamenaj si ich, možno budú šťastné; gumovať - podvádzasá sám seba; ľahať - dobré vyhliadky v zamestnaní.

Čmelia - radost, sladkosť, slast'.

Čítať - blahobyt; noviny - v nabližšom období sa ti bude všetko dať; knihy - musíš sa ešte veľa učiť.

Dane platiť - čaká t'a všeobecna úcta a väzenosť.

Dáždnik, hodvábny - získaš dôveru; roztrhaný - dostaneš sa do zlej spoločnosti.

Dedičstvo - prekonáš ľažkost, do ktorých si sa nedávno dostať.

Diera na šatách - upadneš do dlžob; padnúť do nej - ocitneš sa v zlej spoločnosti.

Divé husi - zažiješ väčšie sklamanie.

Dlh robiť - žiješ nad svoje pomery; platiť - starosti, problémy.

- Dnes si sa zase nastačil učesat', Jozef! - frfle obchodník na svojho učña. - Ked' som bol v tvojom veku, česal som sa každé ráno.

- Ved' to aj vidieť, pane. Pozrite, k čomu to viedlo: neostal vám na hlave ani vlások!

* * *

- Pán doktor, moja žena má teplotu.

- A je vysoká?

- Áno, je odo mňa o hlavu vyššia!

* * *

Stretnú sa dva priatelia:

- Máš nový klobúk?

- Áno, darček od manželky. Prekvapenie. Večer som sa vrátil domov zo služobnej cesty o niečo skôr a klobúk som našiel v predsieni na vešiaku!

* * *

Aby bol váš telegram trocha lacnejší, môžete vynechať slovo „vážený“, - radí pracovníčka pošty stránke.

- Zdá sa, že toho muža, ktorému posielam telegram, poznáte aj vy veľmi dobre!

VÝSLEDOK

0 - 12 bodov: S vašou vôľou je to veľmi slabé. Robíte skrátka to, čo sa vám zachce, a čo vám vyhovuje, hoci niekedy škodíte aj sebe. Vašou oblúbenou výhovorkou je: Nuž čože sa budem namáhat, keď to aj tak nedokážem! Je to však skôr prejav vášho sebectva. Mali by ste so sebou rozhodne niečo urobiť.

13 - 21 bodov: Je to taký dobrý priemer. Keď sa už nedá nič robiť, tak si rozkážete, ale keď sa nájde nejaká štrbinka, cez ktorú možno uniknúť, tak si pohoviete. Ste však v norme. Väčšina ľudí robí tak isto. Keby ste však chceli dosiahnuť niečo väčšie, museli by ste so svojou vôľou trochu viac pocvičiť.

22 - 30 bodov: Je to s vami celkom dobre. Keď to musí byť, dokážete sa k všetkému celkom ľahko prinútiť. Dobre viete, že človek nie je na svete sám a že musí urobiť trochu miesta aj tým druhým. Ste skrátka človek, na ktorého sa možno spoľahnúť.

MÁ AŽ ŠTYRI MENÁ: Madeleine, Therese, Amelie, Josephine a dva kniežacie tituly - kňažná Halsinglandu a kňažná Gaestriklandu. Doma a v škole ju volajú jednoducho Madde. Ide o najmladšiu dcéru, jedno z troch detí švédskej kráľovskej rodiny. Má 14 rokov a chodí do Carlssonovho gymnázia v Štokholme.

„Je to rohatá duša“ - hovorí o nej láskavo otec, kráľ Karol Gustav. Madeleine je veľmi tvrdohlavá a má odbojnú náтуru. Už na krste vraj kričala tak prenikavo, že vystrašila arcibiskupa, ktorý ju krstil. Potom sa búrila proti tomu, že musí ísť spávať skôr, ako jej sestra, že nie je chlapcom, ako jej brat Carl Philip. Bulvárna tlač už vyjadrovala obavy, či v budúnosti princezná nebude robiť starosti kráľovskej rodine a korune. Zatial sa Madeleine nezaujíma o chlapcov viac, ako iné dievčatá v jej veku. Otec jej však - pre každý prípad - zakázal chodiť na diskotéky a zábavy v reštauráciach. Stalo sa tak potom, keď jeden z populárnych časopisov uviedol listinu Švédskich obdarovaných najväčším sexappealom, na ktorej sa Madeleine ocitla na vysokom, šiestom mieste.

Princezná už vie, čo by v budúnosti chcela robiť - pracovať v diplomatických službách. Nelákajú ju povinnosti vyplývajúce z príslušnosti do kráľovskej rodiny. Chce žiť po svojom a za vlastné peniaze. Na sporiteľnej knižke má vraj už skoro milión dolárov. Na snímke: princezná Madeleine (sprava) s rodinou.

ZAUJÍMAVOSTI. V USA sa uskutočnil zaujímavý sociologický výskum, ktorý mal určiť stav pocitostí spoločnosti. Na otázku, či by si nájdených 1000 dolárov ponechali, 13% dospelých osôb odpovedalo „áno“, a v skupine mládeže dokonca 21%. Na ďalšiu otázku, či by za milión dolárov spáchali zločin, odpovedali „áno“ až 23%. Naproti tomu len 7% ľudí odpovedalo kladne na otázku, či by sa pre peniaze oženili (vydali) s nemilovanými osobami.

Často obdivujeme ľudí, ktorí ovládajú 3, 4, či 5 cudzích rečí. Čo je to však v porovnaní so znalosťami Alexandra Janulusa z kanadského mesta Vancouver, ktorý sa za 21

rokov naučil až 41 jazykov. Za veľkého polyglota je považovaný aj bývalý pracovník OSN Georges H. Schmidt, ktorý perfektne ovláda 19 jazykov a ďalších 12 trochu slabšie.

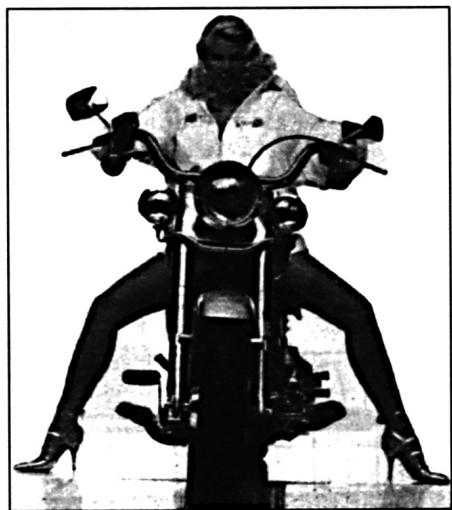
Čo majú so sebou spoločné ročná Cathy z New Yorku a 2-roční Andrew a Jonathan z Londýna? To, že sa všetci narodili vo... vzduchu. Cathy prišla na svet vo výške 10 tis. m nad zemou, keď jej mama letela do Los Angeles, kým dvojča Andrew a Jonathan sa narodili počas dlhého letu do Hongkongu.

O EVE HERZIGOVEJ, známej českej modelke sa hovorí, že patrí k najpríťažlivejším ženám na svete. Pochádza z Litvínova, odkiaľ sa vybraťa - keď mala 16 rokov - dobyvať Paríž, aj keď neovládala ani francúzštinu, ani angličtinu. Mladá Češka však bola veľmi šikovná a podnikavá. V priebehu roka zvládla nielen jazyk, ale si našla aj dobré uplatnenie ako modelka, ktorej popularita začala rýchlo stúpať. Veľkú kariéru urobila v reklame podprseniek Wonderbra, kde za hodinu práce dostávala 10 tis. dolárov.

Dnes zarába milióny. Poznamenajme ešte, že sa priateli s bubeníkom známej skupiny Bon Jovi, o 20 rokov starším Timom Toresom. Zoznámili sa na istom dobročinnom podujatí v New Yorku. Povráva sa, že sa onedlho zoberú a svadba sa bude konáť na Toresovom ranči v New Jersey. Na snímke: Eva Herzigová.

HVIEZDY ZA MREŽAMI. Skoro každý viac alebo menej porušil právo, ale nie každý bol zavretý. V prípade väznejších previnení sa ani slávni a bohatí nevyhnú pobytu za mrežami. Pribudilo sa to aj mnohým známym a populárnym hviezdam.

Ked sa r. 1979 slávna americká herečka Jane Fondová vracaťa z Kanady do USA, colníci v jej batožine našli väčšie množstvo podozrivu vyzerajúcich piluliek, a tak pre podozrenie z pašovania drog ju polícia zatkla. Až keď na druhý deň vysvitlo, že pilulky sú liekom obsahujúcim vitamíny, mohla herečka pokračovať v ceste. Ďalšia herečka Anna N. Smithová bola za jazdu v podnapítom stave trikrát zatknutá a raz dokonca odsúdená na dva roky podmienečne. Nevyhol sa väznicu ani slávny Al Pacino, ktorého poznáme z filmu Krstný otec. Za vlastnenie dvoch pištolí bez povolenia ho súd odsúdil na mesiac väzenia, čo si aj odsedel. Ani titul

pästiarskeho majstra sveta nezachránil pred väzením Mikea Tysona, keď ho súd pre podozrenie zo znásilnenia poslal na 6 rokov za mrežu. Z väzenia ho prepustili po troch rokoch. Za vyvolávanie šarvátok v baroch a iných podnikoch bol viackrát zatknutý aj herec Sean Penn. Z polície vychádzal zakaždým až po zložení kaucie. Na snímke: A.N. Smithová.

BÝKOŽRÚTKA. Volá sa Cristina Sanchezová a je jedinou toreadorkou v Európe. Je vysoká 160 cm, má 24 rokov a zabíja býky vážiace 500 kg. Hoci je tak mladá, stala sa slávna. Američania už teraz chcú o nej natočiť film. Medzi toreadormi je veľmi oblúbená, ale súčasne ich zakaždým privádza do rozpakov. Akoby aj nie. Napr. nevedia, ako sa k nej majú chovať pri zvitaní bud' po návrate z arény, keď sa obyčajne medzi sebou priateľsky plieskajú po pleciach alebo dlaniach. Nie je to však najpodstatnejšie. Cristina je veľmi odvážna a za posledné tri roky skolila už vyše päťdesiat býkov. Uvedomuje si nebezpečenstvo, ale - ako sama hovorí - keď sa postaví v strede arény, strach a obavy okamžite zmiznú. Nevidí nič, len zviera, s ktorým sa, podľa jej slov, musí pohrať a nakoniec ho zraziť. Zatial sa jej darí, aj keď sama už utížila niekoľko menších rán. To ju však neodradzuje

a vo svojej nebezpečnej profesii mieni pokračovať. Ked zápasí, hľadisko je vždy preplnené. Zarába veľmi dobre. Napr. za 50 najbližších corríd v rôznych štátoch dostane 2 milióny dolárov. Na snímke: Cristina v boji s býkom.

Parádni jurgovskí junáci na parádnych koňoch

K sviatku obce vyhráva miestna dychovka

Čestných hostí previezli Jurgovčania na kočoch

Galajdovi zbojníci asi lacno ministra M.Jagiętlu nepustili
Malá galéria jurgovských rezábarov

Tancuje folklórny súbor Male Podhale z Jurgova
Jurgovskí hasiči so svojou historickou strieškačkou

Pohľad na starobylý Červený Kláštor. Foto: J.Špernoga

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

- * Almanach *Slowacy w Polsce cz. I*, (rocznik), Kraków 1993 ..... 3,00 zł
- * Almanach *Slowacy w Polsce cz. III*, (rocznik), Kraków 1995 ..... 3,50 zł
- * J. Ciagwa, J. Szpernoga, *Slowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 ..... 2,50 zł
- * Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 ..... 5,00 zł